

وزارت معارف

معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و تربیة معلم

ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی

و تألیف کتب درسی

کتاب معلم

رهنمای تدریس

آموزش قرآن کریم

صنف ۶

unicef

د هر ماشوم لپاره
برای هر طفل

From
the People of Japan

سال چاپ: ۱۳۹۵ هـ ش.

کتاب های درسی مربوط وزارت معارف بوده، خرید و
فروش آن جداً ممنوع است. با متخلفین برخورد قانونی
صورت می گیرد.

moe.curriculum@gmail.com

وزارت معارف

معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و تربیة معلم
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و
تألیف کتب درسی

رهنمای تدریس آموزش قرآن کریم

صنف ششم

سال چاپ: ۱۳۹۶ هـ.ش.

مؤلفان:

- **عبدالسلام نائب** عضو علمی ریاست انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی.
- **مایل آقا متقی** عضو علمی ریاست انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی.
- **لیلا سایر** عضو علمی ریاست انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی.

ایدیت علمی

- **محمد آصف کوچی** مسؤول بخش اسلامیات

ایدیت زبانی

- **عبدالرزاق کوهستانی** عضو دیپارتمنت دری

کمیته دینی، سیاسی و فرهنگی

- **مولوی عبدالوکیل** عضو علمی ریاست انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

کمیته نظارت

- **دکتور اسدالله محقق** معین انکشاف نصاب تعلیمی و تربیه معلم.
- **دکتور شیر علی ظریفی** رئیس پروژه انکشاف نصاب تعلیمی.
- **سرمؤلف عبدالظاهر گلستانی** رئیس عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی.

کمپوز و دیزاین: حمیدالله غفاری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، کوچر دي	پامپریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیري	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به	لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مودی رهبر	وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

پیام وزیر معارف

سپاس بیکران آفریدگاری را که انسان را در احسن تقویم آفرید و او را قدرت بیان بخشید و به زیور علم و اندیشه آراست و درود بی پایان بر پیامبر مکرم اسلام حضرت محمد مصطفی - صلی الله علیه وسلم - که معلم بزرگ انسانیت است و پیام آور رحمت و هدایت و روشنایی.

تعلیم و تربیت نقطه آغاز هر تحول و سنگ بنای توسعه در هر جامعه است. هدف اصلی تعلیم و تربیت به فعلیت رساندن نیروهای بالقوه انسان و شگوف ساختن استعدادهای درونی وی است.

کتاب درسی یکی از ارکان مهم در فرایند تعلیم و تربیت محسوب می شود که همگام با تحولات و پیشرفت های علمی نوین و مطابق با نیازمندی های جامعه تهیه و تألیف می گردد و باید دارای ظرفیت و ظرفیتی باشد که بتواند آموزه های دینی و اخلاقی را توأم با فرآورده های علوم جدید با میتودهای نوین به شاگردان منتقل کند.

کتابی که اکنون در اختیار شما قرار دارد، بر اساس همین ویژه گی ها تهیه و تألیف شده است. سعی وزارت معارف همواره براین بوده که نصاب تعلیمی و کتب درسی معارف کشور، متکی بر مبانی تعلیم و تربیت اسلامی و حفظ هویت ملی، مطابق با معیارهای علمی و روش های تربیتی نوین بوده، استعدادهای دانش آموزان را در همه زمینه های اخلاقی و علمی شگوف گرداند و قدرت تفکر، ابتکار و حس جستجوگری را در آنها تقویت بخشد. ترویج فرهنگ گفتگو و رواداری، تقویت حس وطن دوستی، مهربانی، گذشت و همبستگی از خواست های دیگر وزارت معارف است که باید در کتب درسی متبلور باشد.

کتاب های درسی بدون داشتن معلم خوب و مسلکی نمی تواند اهداف مورد نظر را بر آورده سازد. معلم یکی از ارکان مهم تعلیم و تربیت و مجری برنامه های آموزشی و تربیتی است. از معلمان و آموزگاران خوب، متعهد و دلسوز کشورم که ستیزه با سیاهی و نادانی را پیشه خود ساخته اند، صمیمانه آرزومندم که با تطبیق دقیق و مخلصانه نصاب تعلیمی، کودکان و جوانان میهن را بسوی فتح قله های رفیع دانش، اخلاق و معنویت رهنمون گردند.

کامیابی نظام آموزشی کشور بدون همکاری جدی مردم غیر ممکن است. ازین رو از همه اقشار و افراد ملت شریف افغانستان، بخصوص از خانواده ها و اولیای محترم شاگردان خواهمشندم که از هیچگونه همکاری در جهت تحقق اهداف معارف دریغ نورزند. همچنان از همه نویسندگان، دانشمندان، متخصصان تعلیم و تربیت و اولیای محترم شاگردان تقاضا می شود که با ارائه نظریات و پیشنهادهای سالم و نقدهای سازنده خود وزارت معارف را در بهبود هر چه بیشتر کتاب های درسی همکاری نمایند.

لازم می دانم از تمام مؤلفان دانشمند و کارمندان اداری و فنی وزارت معارف که در تهیه، تألیف، طبع و توزیع این کتاب زحمت کشیده اند و از همه نهادهای ملی و بین المللی که در زمینه چاپ و توزیع کتب درسی همکاری نموده اند، قدردانی و تشکر نمایم.

در اخیر از خداوند منان استدعا دارم که به لطف بی پایان خود، ما را در تحقق آرمان های مقدس معارف یاری رساند.
إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ مَجِيبٌ.

دکتور اسدالله حنیف بلخی

وزیر معارف

فهرست عناوین

۱ مقدمه
۲ سجده تلاوت قرآن کریم
۴ آیات سجده تلاوت
۶ تلاوت آیات (۱-۴)سوره آل عمران
۸ تلاوت آیات(۵-۸) سوره آل عمران
۱۰ تلاوت آیات(۹-۱۲) سوره آل عمران
۱۲ تلاوت آیات(۱۳-۱۶) سوره آل عمران
۱۴ تلاوت آیات(۱۷-۱۹) سوره آل عمران
۱۶ تلاوت آیات(۲۰-۲۲) سوره آل عمران
۱۷ تلاوت آیات(۲۳-۲۶)سوره آل عمران
۱۹ تلاوت آیات (۲۷-۳۰)سوره آل عمران
۲۱ تلاوت آیات (۳- ۳۴) سوره آل عمران
۲۳ تلاوت آیات (۳۹-۴۲) سوره ال عمران
۲۵ تلاوت آیات(۴۳-۴۵) سوره آل عمران
۲۷ تلاوت آیات (۴۶-۴۹) سوره آل عمران
۲۹ تلاوت آیات(۵۰- ۵۲) سوره آل عمران
۳۰ تلاوت آیات(۵۳- ۵۷)سوره آل عمران
۳۲ تلاوت آیات(۵۸- ۶۱)سوره آل عمران
۳۴ تلاوت آیات(۶۲- ۶۵)سوره آل عمران
۳۶ تلاوت آیات(۶۶- ۷۰)سوره آل عمران
۳۸ تلاوت آیات(۷۱- ۷۳)سوره آل عمران
۳۹ تلاوت آیات(۷۴- ۷۶)سوره آل عمران
۴۱ تلاوت آیات(۷۷- ۷۹)سوره آل عمران
۴۳ تلاوت آیات(۸۰- ۸۳)سوره آل عمران
۴۵ تلاوت آیات(۸۴- ۸۷)سوره آل عمران
۴۷ تلاوت آیات(۸۸- ۹۱)سوره آل عمران
۴۹ تلاوت آیات(۹۲- ۹۴)سوره آل عمران
۵۰ تلاوت آیات(۹۵- ۹۸)سوره آل عمران
۵۲ تلاوت آیات(۹۹- ۱۰۳)سوره آل عمران
۵۴ تلاوت آیات(۱۰۴- ۱۰۷)سوره آل عمران
۵۶ تلاوت آیات(۱۰۸- ۱۱۲) سوره آل عمران
۵۸ تلاوت آیات(۱۱۳- ۱۱۷) سوره آل عمران
۶۰ تلاوت آیات(۱۱۸- ۱۲۰) سوره آل عمران

٦٢ تلاوت آیات (١٢١-١٢٤) سورة آل عمران
٦٣ تلاوت آیات (١٢٥-١٢٨) سورة آل عمران
٦٥ تلاوت آیات (١٢٩-١٣٢) سورة آل عمران
٦٧ تلاوت آیات (١٣٣-١٣٧) سورة آل عمران
٦٩ تلاوت آیات (١٣٨-١٤٣) سورة آل عمران
٧١ تلاوت آیات (١٤٤-١٤٦) سورة آل عمران
٧٢ تلاوت آیات (١٤٧-١٥١) سورة آل عمران
٧٤ تلاوت آیات (١٥٢-١٥٣) سورة آل عمران
٧٦ تلاوت آیت (١٥٤) سورة آل عمران
٧٨ تلاوت آیات (١٥٥-١٥٧) سورة آل عمران
٨٠ تلاوت آیات (١٥٨-١٦٢) سورة آل عمران
٨٢ تلاوت آیات (١٦٣-١٦٧) سورة آل عمران
٨٦ تلاوت آیات (١٦٨-١٧٣) سورة آل عمران
٨٨ تلاوت آیات (١٧٤-١٧٨) سورة آل عمران
٩٠ تلاوت آیات (١٧٩-١٨٢) سورة آل عمران
٩٢ تلاوت آیات (١٨٣-١٨٥) سورة آل عمران
٩٣ تلاوت آیات (١٨٦-١٨٩) سورة آل عمران
٩٥ تلاوت آیات (١٩٠-١٩٢) سورة آل عمران
٩٦ تلاوت آیات (١٩٣-١٩٦) سورة آل عمران
٩٩ تلاوت آیات (١٩٧-٢٠٠) سورة آل عمران
١٠١ تلاوت آیات (١-٤) سورة النساء
١٠٢ تلاوت آیات (٥-٧) سورة النساء
١٠٣ تلاوت آیات (٨-١١) سورة النساء
١٠٤ تلاوت آیات (١٢-١٦) سورة النساء
١٠٥ تلاوت آیات (١٧-١٩) سورة النساء
١٠٦ تلاوت آیات (٢٠-٢٣) سورة النساء
١٠٧ تلاوت آیات (٢٤-٢٥) سورة النساء
١٠٩ تلاوت آیات (٢٦-٢٨) سورة النساء
١١٠ حفظ آیات (١-٤) سورة الضحی
١١١ حفظ آیات (٥-٧) سورة الضحی
١١٢ حفظ آیات (٨-١١) سورة الضحی
١١٣ حفظ آیات (١-٤) سورة الشرح
١١٤ حفظ آیات (٥-٨) سورة الشرح
١١٦ حفظ آیات (١-٣) سورة التین

١١٨.....	حفظ آیات (٦-٤) سورة التين
١١٩.....	حفظ آیات (٨-٧) سورة التين
١٢٠.....	حفظ آیات (٤-١) سورة العلق
١٢١.....	حفظ آیات (٨-٥) سورة العلق
١٢٢.....	حفظ آیات (١١-٩) سورة العلق
١٢٣.....	حفظ آیات (١٤-١٢) سورة العلق
١٢٤.....	حفظ آیات (١٧-١٥) سورة العلق
١٢٥.....	حفظ آیات (١٩-١٨) سورة العلق
١٢٦.....	مراجعة سورہ های التین و العلق
١٢٧.....	شناخت وقف و علامات آن

مقدمه

آموختن قرآن کریم از جمله وجایب مهم مسلمانان و ضرورت مبرم برای جامعه اسلامی می باشد؛ بنابراین ما به عنوان مسلمان در تدریس مضمون آموزش قرآن کریم مصداق حدیث نبوی باشیم {خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ} «بهترین شما کسی است که قرآن را می آموزد و برای دیگران می آموزاند».

بناءً معلمان محترم در تدریس این مضمون باید حتی المقدور سعی ورزند تا اینکه سبب نیل سعادت دنیا و آخرت ایشان شود و از جهت دیگر شاگردان بتوانند به هدف عالی که همانا تلاوت درست قرآن کریم است دست یابند. مؤلفان محترم برای تدریس مضمون فوق الذکر نکات مهم آتی را برای معلمان تقدیم می نماید:

- ۱ - در هر هفته سه ساعت درسی و در تمام سال تعلیمی هفتاد و هشت ساعت درسی می باشد.
- ۲ - تعداد دروس کتاب (آموزش قرآن کریم صنف ششم) هفتاد و هفت ساعت است.
- ۳ - مضمون آموزش قرآن کریم شامل سه بخش میباشد: الف - بخش معلومات ب- بخش تلاوت ناظره - ج- بخش حفظ.
- ۴ - معلم محترم در تدریس آموزش قرآن کریم شاگردان را به نطق صحیح حروف هجا مکلف می سازد.
- ۵ - معلم محترم شاگردان را به خواندن حروف با حرکت و بدون حرکت که در رسم الخط قرآن کریم وجود دارند؛ ولی تلفظ نمی شوند آشنا می سازد.
- ۶ - برای بخش محفوظات صنف ششم سه سورة (الضحی، الشرح، التین و العلق) درنظر گرفته شده است که حفظ دو سورة آن (الضحی، الشرح) قبل از چهار نیم ماه و حفظ دو سورة آن (التین، العلق) بعد از چهارنیم ماه مطلوب است.
- معلم محترم در هر هفته حفظ دو آیت از محفوظات را برای شاگردان کارخانه گی می دهد و زمانی که هر سورة تمام شد چنان که در این کتاب رهنمایی شده در پهلوی درس ناظره با استفاده از چوکات رهنما؛ درس حفظ را برای شاگردان نیز تقدیم می نماید و هنگامی که به درس های حفظ می رسد سورة ها را به حیث درس مراجعه تدریس می نماید.
- ۷ - برای شاگردان تلقین شود تا در ساعت آموزش قرآن کریم با وضو باشند و در حمل و نقل کتاب آموزش قرآن کریم آداب را رعایت نموده و به آن احترام گذارند.
- ۸ - هر درس آموزش قرآن کریم صنف ششم به مراحل ذیل تقسیم شده است:
 - خواندن آیت مکمل.
 - خواندن و تمرین برخی از کلمات به منظور تلفظ درست و تجوید تطبیقی.
 - بعضی از احکام تجوید.
 - معلم محترم خواندن آیات درس روز آینده را برای شاگردان کارخانه گی می سپارد.
 - در اخیر این کتاب (رهنمای تدریس آموزش قرآن کریم) علامات وقف و اقسام آن بیان شده است.
 - معلم محترم در جریان تمام مراحل دروس و روش ها با بسیار مهربانی و لطف درس را درست برای شاگردان تقدیم می کند، همواره ایشان را همکاری و تشویق می کند و از هر نوع توهین و تحقیر به آنها خود داری می نماید.

درس اول

عنوان : سجده تلاوت قرآن کریم

صفحه :

وقت : ۴۵ دقیقه (یک ساعت درسی)

اهداف : شاگردان باید:

- درس را بصورت درست و دقیق بخوانند.
- سجده تلاوت را در صنف عملی تمثیل نمایند.
- سجده تلاوت را دانسته و به دیگران بیان نمایند.

دانش لازمی

دلیل مشروعیت سجده تلاوت

وعن ابن عباس - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - «أنه - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - سجد، في النجم سجد معه المسلمون...» . (رواه البخاري والترمذي)

از ابن عباس - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - روایت است که: آن حضرت ﷺ در [آخر سوره] نجم سجده نمود ؛ که با آن حضرت ﷺ مسلمانان سجده کردند.

فضیلت سجده تلاوت:

رسول اکرم ﷺ در مورد سجده تلاوت چنین می فرماید:
عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا قَرَأَ ابْنُ آدَمَ السَّجْدَةَ فَسَجَدَ اعْتَزَلَ الشَّيْطَانُ يَبْكِي، يَقُولُ: يَا وَيْلَتِي أُمِرَ ابْنُ آدَمَ بِالسُّجُودِ، فَسَجَدَ، فَلَهُ الْجَنَّةُ، وَأُمِرْتُ بِالسُّجُودِ فَأَيْتُ، فَلِيَ النَّارُ» رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

ترجمه: از حضرت ابو هريره رضی الله عنه روایت است که رسول الله ﷺ فرمود : هنگامی فرزند آدم (بندۀ مؤمن) آیت سجده را تلاوت کند و بعد سجده بجا آورد، شیطان از وی دوری نموده و گریه کنان می گوید : وای بر من، فرزند آدم به سجده امر شد؛ و سجده بجا آورد و جایگاه وی جنت شد و من به سجده امر شدم ، ابا ورزیدم و تکبر کردم پس جای من دوزخ شد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، تمثیلی

مورد ممد درسی: کتاب درسی، تباشیر، تخته.....

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت شاگردان
۵ دقیقه	بعد از ادای سلام و احوال پرسی ، ترتیب و تنظیم صنف، ارتقای شاگردان را به صنف ششم تبریک گفته ، و در مورد این که امسال کتاب آموزش قرآن کریم را به صورت یک مضمون جدا گانه می خوانند ، معلومات لازم را ارایه می نماید . - از شاگردان در باره سجده تلاوت سوال نموده و نظریات ایشان را به روی تخته	

	<p>می نویسد.</p> <p>- عنوان درس اول (سجده تلاوت قرآن کریم) را روی تخته نوشته و در باره آن معلومات می دهد.</p> <p>- به شاگردان هدایت می دهد تا متن درس را خاموشانه مطالعه کرده و بعد سه شاگرد آن را با آواز مناسب می خوانند و دیگران متوجه کتاب های شان می باشند.</p> <p>- معلم محترم خودش با وضو سجده تلاوت را در صنف برای شاگردان عملی تمثیل کرده و از شاگردان می خواهد که متوجه باشند.</p> <p>- پنج شاگرد به هدایت معلم پیش روی صنف آمده سجده تلاوت را به گونه عملی تمثیل می کنند.</p> <p>- به سوالات شاگردان جواب های مناسب داده می شود.</p> <p>ارزیابی: شاگردان مطابق به سوالات کتاب درسی ارزیابی شوند.</p> <p>خلاصه درس: درس امروز چنین خلاصه می گردد:</p> <p>۱- با خواندن آیت سجده و شنیدن آن ، سجده تلاوت واجب می شود.</p> <p>۲- در قرآن کریم ۱۴ آیت سجده است.</p> <p>۳- سجده تلاوت واجب است.</p> <p>۴- سجده تلاوت با وضو بدون بلند کردن دست ها تکبیر گفته ؛ سجده می کنیم.</p>	<p>۲۵ دقیقه</p> <p>۱۰ دقیقه</p> <p>۵ دقیقه</p>
--	---	--

عنوان : آیات سجده تلاوت

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- درس را به صورت درست بخوانند.
- آیت های سجده تلاوت را بیان کنند.
- آیت های سجده تلاوت را آموخته و به دیگران بگویند.

دانش لازمی

دلیل وجوب سجده تلاوت: کتاب هدایه که یکی از کتاب های معتبر احناف است، سجده تلاوت را واجب می داند ، قابل ذکر است که به جز از مذهب احناف که سجده تلاوت را واجب می دانند، سه مذهب دیگر به سنت بودن آن باور دارند. از ابن عمر رضی الله عنهما روایت است که رسول الله - صلی الله و علیه و سلم فرمود: «السَّجْدَةُ عَلَى مَنْ سَمِعَهَا وَعَلَى مَنْ تَلَاهَا» (اخرج ابن شبة عن بن عمر). **ترجمه:** سجده تلاوت ؛ بر تلاوت کننده و شنونده آن واجب است.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، گروهی

مورد ممد درسی: کتاب درسی، تخته، تباشیر.

وقت	فعالیت های معلم
۵ دقیقه	<p>بعد از فعالیت های مقدماتی ، درس گذشته را با طرح پرسش زیر ارزیابی کرده کار خانه گی شان را ملاحظه می نماید.</p> <p>- شاگردان عزیز شما دانستید که در قرآن کریم ۱۴ آیت سجده است. آیا می دانید که این آیت ها کدام اند؟</p> <p>- بعد از شنیدن جواب های شاگردان عنوان درس جدید را که (آیات سجده تلاوت) است روی تخته می نویسد.</p> <p>- از شاگردان می خواهد تا متن درس را خاموشانه مطالعه نمایند.</p> <p>- از سه شاگرد می خواهد تا متن درس را از روی کتاب با آواز مناسب بخوانند و دیگران همه متوجه کتاب های شان باشند.</p>
۲۵ دقیقه	<p>- سوره های سجده تلاوت را با شماره های آیات آن روی تخته می نویسد ؛ سپس از چهار شاگرد می خواهد تا این سوره ها را با شماره آیات آن بخوانند .</p> <p>- از چهارده شاگرد می خواهد تا آیات سجده را از روی تخته بخوانند و بعد شاگردان نام سوره های که در آن آیت سجده آمده است در کتابچه های شان بنویسند.</p> <p>- درس را یکبار دیگر تشریح کرده و شاگردان را مورد ارزیابی قرار می دهد.</p> <p>- ارزیابی: شاگردان مطابق به پرسش های کتاب درسی ارزیابی شوند.</p> <p>- خلاصه درس: درس را چنین خلاصه می کند:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - آیات سجده تلاوت ۱۴ است. - سوره های که سجده تلاوت در آن ها موجود است قرار ذیل اند: <p>سوره اعراف، رعد، نحل، بنی اسرائیل، مریم، حج، فرقان، نمل، سجده، ص، حم، نجم، انشقاق و علق.</p>	<p>۱۵ دقیقه</p>
	<p>کارخانه گی: شاگردان نام سوره های را که در آن آیت سجده آمده است حفظ نمایند.</p>	

عنوان : تلاوت آیات (۱-۴) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- لام شمسی و لام قمری را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند.

دانش لازمی

تجوید: در لغت به معنای تحسین و نیکو گردانیدن است و در اصطلاح آن است تا قرآن کریم طبق نزولش بر - محمد صلی الله و علیه وسلم - تلاوت شود که در آن حقوق هر حرف از حیث مخرج و صفت رعایت شده باشد.

مخرج س و ص: سر زبان و بیخ ثنایای سفلی، همراه با اتصال با ثنایای علیا می باشد و فرق شان در صفت است که حرف (ص) از حروف استعلاء می باشد یعنی پر ادا می گردد ؛ اما حرف (س) از حروف استفال می باشد و باریک ادا می شود.

- در (الْم) مد حرفی مَثَقَل است، و باید بدانیم که مد مَثَقَل حرفی مدی را می گویند که سکون آن اصلی بوده و در حرف بعدی مدغم گردد.

- مد حرفی به سببی آنرا می گویند که مد و سکون در حرف با هم جمع شده اند، و چون در این مد حکم ادغام در حرف (م) جاری شده که در اصل دو (م) است ؛ به همین دلیل آن را (مَثَقَل) می گویند.

قابل تذکر است که مقدار این مد لزوماً شش حرکت است.

در کلمات (الهی القیوم) لام قمری وجود دارد که به صورت واضح تلفظ می شود.

هرگاه قبل از حروف قمری لام واقع شود حرف (لام) ظاهر می شود و (۱۴) حرف است که این حروف در کلمات (ابغ - حجک - وخف - عقیمه) «قص حج را بکن و از بی فایده بودن آن بر حذر باش» جمع شده اند. سبب اظهار شدن حرف (لام) این است که مخرج لام از مخرج این ۱۴ حرف دور می باشد.

مثال دیگر از حروف قمری (العالمین - الحج - القران).

در کلمات (مصدقاً و) عزیز ذو انتقام) تنوین به مشاهده میرسد پس تنوین را چنین تعریف می کنیم که: تنوین در لغت صوت را گویند و در اصطلاح عبارت از نون ساکن زایدی است که در آخر اسم ملحق میشود تنوین با نون در تلفظ یکی است ؛ اما در خط به شکل دوزبر (أ) دوزیر (إ) و دو پیش (أ) نوشته می شود.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین، تشریحی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته، تباشیر.

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	از شاگران می پرسد کدام سوره بعد از سوره بقره در قران کریم میاید؟ بعد از شنیدن جواب های شان عنوان درس جدید را با خط درشت و خوانا به روی تخته می نویسد: تلاوت آیات (۱-۴) سوره آل عمران به شاگردان هدایت می دهد تا آیات مبارکه را خاموشانه بخوانند. آیات مبارکه درس را با آواز مناسب و با رعایت قواعد تجوید برای شاگردان تلاوت می کند و شاگردان متوجه کتاب های شان می باشند. سپس از سه شاگرد می خواهد تا به نوبت آیات مبارکه درس را تلاوت کنند تا اشتباهات آنها و سایر شاگردان اصلاح شود. در باره تلفظ (ص وس) به شاگردان معلومات داده و تلفظ آن را در کلمات (مُصَدِّقًا) و (لِّلنَّاسِ) برای شان بیان می کند. از چهار شاگرد می خواهد تا حرف (ص) و (س) را به صورت درست در کلمات فوق تلفظ کنند.	
۲۵ دقیقه	از سه شاگرد می خواهد تا کلمات داده شده کتاب را به آواز مناسب بخوانند (الحی القيوم، مصدقاً لما) و (عزیز ذوانتقام) متن درس را یکبار دیگر تلاوت نموده و شاگردان را ارزیابی می کند. ارزیابی: آیات مبارکه از شاگردان پرسیده شود. کارخانه گی: معلم محترم سه آیت ۱-۳ سوره (الضحی) را برای شاگردان تلاوت نموده و بگوید تا آنرا حفظ نمایند. نوت: تمام آیات و سوره های را که در درس های بعدی برای حفظ شاگردان کارخانه گی می دهد؛ معلم باید خودش اول تلاوت نماید.	
۱۵ دقیقه		

عنوان : تلاوت آیات (۵-۸) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- با احکام نون ساکن و تنوین آشنایی حاصل نمایند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را ارزیابی می کند.

دانش لازمی

نون ساکن و تنوین: چهار حکم دارد که عبارت اند از: (اظهار - اخفاء - ادغام و اقلاب)

اظهار: اظهار در لغت بیان کردن، و آشکار کردن را گویند و در اصطلاح عبارت از ادای حروف اظهار است از مخرج شان بدون غنه ، یعنی هرگاه بعد از نون ساکن و تنوین حرفی از حروف حلقی بیاید در آن صورت اظهار می شود حروف حلقی شش است که عبارت اند از: (همزه، ها، عین، حا، غین و خا) مانند (مِنْهُ، مِّنْ عِنْدِ، فُحِّمْتُ هُنَّ).

- در (سَقَىٰ فِي، زَيْجٌ فَيَتَّبِعُونَ) اخفاء است زیرا در هر دو مورد بعد از تنوین حرف (ف) آمده که از جمله حروف پانزده گانه اخفاء می باشد.

- در (أَنْزَلَ، عِنْدِ) اخفاء است ؛ زیرا بعد از نون ساکن در کلمه اول ؛ حرف (ز) و در کلمه دوم بعد از نون ساکن حرف (د) آمده است.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته، تباشیر.

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	<ul style="list-style-type: none"> - عنوان درس را با خط درشت و خوانا روی تخته می نویسد (سورة آل عمران از آیت ۵-۸) به شاگردان هدایت می دهد که آیات مبارکه را خاموشانه بخوانند و خودش کلماتی که جهت تمرین درس است با علامات و حرکات آن روی تخته می نویسد: (هن ام الکتب - فیتبعون - من لدنک) - به چهار شاگردی که با صدای مناسب و خوب تلاوت می کنند هدایت می دهد تا هر کدام به نوبت آیات مبارکه درس را درست تلاوت نمایند و دیگران اشتباهات شان را اصلاح کنند. 	

	<p>- کلماتی که روی تخته نوشته شده توسط سه شاگرد دیگر با آواز بلند خوانده شود تا به صورت درست تمرین شود.</p> <p>- معلم محترم یکبار دیگر آیات مبارکه را تلاوت نموده و شاگردان را مورد ارزیابی قرار می‌دهد.</p> <p>ارزیابی - آیات مبارکه از شاگردان پرسیده شود.</p>	<p>۲۵ دقیقه</p> <p>۱۵ دقیقه</p>
--	---	---------------------------------

عنوان : تلاوت آیات (۹-۱۲) سوره آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- اخفاء را بشناسند .
- اخفاء را در هنگام تلاوت تطبیق نمایند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را ارزیابی می کند.

دانش لازمی

- **اخفاء:** در لغت پوشانیدن را گویند و در اصطلاح حالتی است بین ادغام و اظهار؛ و هرگاه بعد از نون ساکن تنوین حرفی از حروف اخفاء بیاید حکمش اخفاء است ، اخفاء پانزده حرف دارد و این حروف عبارتند از : (ت، ث، ج، د، ذ، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ف، ق، ک) مانند (لَنْ تُغْنِيَ) و (مِنْ قَبْلِهِمْ).
- **ادغام:** ادغام در لغت ادخال و در آوردن است و در اصطلاح عبارت است از داخل کردن حرف ساکن در حرف متحرک به گونه ای که در تلفظ به صورت یک حرف مشدد در آیند و برای تلفظ کردن آن دو حرف فقط یکبار زبان از جای خود به حرکت در آید.
- حروف ادغام عبارت از شش حرف است که در کلمه (یرملون) جمع شده است هر گاه یکی از حروف یرملون بعد از نون ساکن و یا تنوین واقع شود نون ساکن و یا تنوین در آن حرف ادغام می شود به این معنا که نون ساکن و تنوین به آن حرف تبدیل شده و از آن یک حرف مشدد ساخته می شود.
- ادغام به دو قسم است: ۱- ادغام باغنه ۲- ادغام بدون غنه
- ادغام باغنه: هرگاه یکی از چهار حرف (ینمو) بعد از نون ساکن و یا تنوین در کلمه دیگر واقع شود ادغام باغنه صورت می گیرد.
- ادغام باغنه را ادغام ناقص نیز گویند ؛ زیرا که خود نون ساکن و تنوین از بین میرود ؛ اما صفت و اثر آن که عبارت از غنه است باقی می ماند.
- مثال - (مِنْ يَقُولُ) (مِنْ مَاءٍ)
- ادغام بدون غنه دارای دو حرف است (ل) و (ر) که در لر جمع شده است مانند: (لَيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ).

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین، انفرادی و گروهی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته، تباشیر.

جریان درس

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	<ul style="list-style-type: none"> - عنوان درس را با خط درشت و خوانا روی تخته می نویسد (تلاوت آیات (۹-۱۲) سورة آل عمران 	
۲۵ دقیقه	<ul style="list-style-type: none"> - به شاگردان هدایت می دهد تا متوجه کتاب های شان باشند و خودش آیات مبارکه را با آواز مناسب برای شاگردان تلاوت می کند ؛ سپس برای شان هدایت می دهد تا درس را درست خاموشانه مطالعه نمایند و از آن ها می خواهد هر جا مشکل داشتند بپرسند و خودش کلماتی را که برای تمرین در آخر درس است روی تخته مینویسد: کدأب ال، فاخذ هم الله قل للذین. - از سه شاگرد می خواهد تا آیات مبارکه را با صدای مناسب تلاوت کنند و دیگران با وی تکرار نمایند. - کلمات روی تخته را بالای شش شاگرد به نوبت تمرین می کند و از شاگردان می خواهد تا با آنها همکاری نموده و متوجه درس باشند و وی اشتباهات شان را اصلاح می کند. - در اخیر یک بار دیگر آیات مبارکه را تلاوت می کند. 	
۱۵ دقیقه	<p>ارزیابی- باید از شاگردان ضعیف هم ارزیابی صورت گرفته و با آنان همکاری صورت گیرد.</p>	

عنوان : تلاوت آیات (۱۳-۱۶) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- قلقله را بشناسند.
- حکم قلقله را عملاً در تلاوت رعایت کنند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسى ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند.

دانش لازمی

- در (قَدْ، الْبَابِ، بِالْعِبَادِ) قلقله کبرا است ؛ زیرا حروف (د) و (ب) از جمله حروف قلقله است ، و در آخر کلمه قرار گرفته اند. باید گفت که قلقله پنج حرف دارد که در (قطب، جد) جمع گردیده است. قلقله به معنای جنباندن حرف در مخرجش می باشد ، هرگاه در آخر کلمه قرار بگیرند قلقله کبرا می شود ، و هرگاه این حروف در وسط کلمه قرار بگیرند قلقله صغرا می شود.
- در (لَكُمْ آيَةٌ) اظهار شفوی است ؛ زیرا بعد از میم ساکن هر حرفی به جز از حرف (ب، م) بیاید ، اظهار شفوی صورت می گیرد، یعنی از مخرج خود (به صورت طبیعی و) بدون غنه آشکار خوانده می شود.
- در (آيَةٌ فِي) اخفاء است ؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ف) آمده که از جمله حروف پانزده گانه اخفاء است، باید دانست که اخفاء پنهان کردن و پوشانیدن را گویند و در اصطلاح حالتی است بین اظهار و ادغام که خالی از تشدید بوده و در حال غنه باقی بماند.
- همچنان در (فِي تَقَاتِلْ، جَنَّاتِ تَجْرِي) اخفاء است ؛ زیرا در هردو مورد بعد از تنوین حرف (ت) آمده است که از جمله حروف اخفاء است.
- در (الْمُقَنْطَرَةِ عِنْدَ) نیز اخفاء است ؛ زیرا در کلمه اول بعد از نون ساکن حرف (ط)، و در کلمه دوم بعد از نون ساکن حرف (د) آمده که هر دو از جمله حروف اخفاء است. قابل ذکر است که در کلمه (الْمُقَنْطَرَةِ) حرف (ق) و (ط) و حرف (ر) پُر ادا می گردد.
- در (وَأُخْرَى كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ مِّثْلَهُمْ رَأَى الْعَيْنِ) و در کلمات (لَعِبْرَةً، رَبِّهِمْ، رَبَّنَا، مَطَهَّرَةٌ) حرف (ر) پُر یعنی مفخم خوانده می شود و قاعده چنین است که هرگاه حرف (ر) فتحه داشته باشد ، پُر خوانده می شود.

- در (بَصِيرٌ، الْأَنْهَرُ) بالای حرف (ر) در کلمه اول تنوین (دوپیش)، و ضمه (پیش) در کلمه دوم آمده که پُر خوانده می‌شود و قاعده است که هرگاه حرف (ر) فتحه یا ضمه داشته باشد، پُر خوانده می‌شود.
 - همچنان در (الْبَصَارِ، النَّارِ) حرف (ر) به اعتبار وقف حکم حرکت حرف ماقبل خود را گرفته که فتحه است و باید پُر خوانده شود و نیز در (وَالْحَرْثِ) که خود حرف (ر) ساکن است حکم حرکت حرف ماقبل خود را گرفته که فتحه است باید پُر خوانده شود.
 - در (بَنْصَرَه، بَخِيرٌ، تَجْرِئٌ، وَرِضْوَانٌ) حرف (ر) باریک خوانده می‌شود و قاعده است که هرگاه حرف (ر) کسره یا زیر داشته باشد، حرف (ر) باریک ادا می‌شود.
 - در (فَاغْفِرْ) نیز حرف (ر) باریک خوانده می‌شود؛ زیرا حرف (ر) ساکن است و حکم حرکت حرف ماقبل را به خود می‌گیرد و باید باریک ادا گردد.
 - در (يَرَوْنَهُمْ مِّثْلَيْهِمْ) ادغام مثلین صغیر است، و هرگاه بعد از میم ساکن حرف (م) دیگری بیاید ادغام صورت می‌گیرد، یعنی هردو میم یکی شده و به صورت یک میم مشدد درآمده و باغنه ادا می‌گردد.
 - در (أَوْنَبُكُمْ بِخَيْرٍ) اخفای شفوی است و باغنه ادا می‌گردد؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف (ب) آمده است. و اخفای شفوی یک حرف دارد که حرف (ب) است.
 - مثال های ادغام توسط شاگردان مشخص شده و هر کدام یک مثال را نشان دهند.
- ارزیابی:** از همه شاگردان ارزیابی صورت گیرد یعنی به همه شاگردان در درس سهم داده شود.
- روش تدریس:** سوال و جواب- مشق و تمرین- انفرادی.
- مواد ممد درسی:**، تخته، کتاب درسی تباشیر.
- کارخانه گی:** کارخانه گی درس گذشته را که حفظ سه آیت اول سورة (الضحی) بود؛ شنیده و سپس برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۴-۵ سورة (الضحی) را حفظ نمایند.

عنوان : تلاوت آیات (۱۷-۱۹) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مد را بشناسند.
- در هنگام تلاوت، حکم مد را رعایت کنند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند.

دانش لازمی

مد در لغت زیادت را گویند و در اصطلاح کش کردن آواز است به حروف سه گانه (الف ساکن ماقبلش مفتوح) و (واو ساکن ماقبلش مضموم) و (ی ساکن ماقبلش مکسور) که هر سه مثال در کلمه (نُوحِیْهَا) جمع گردیده است. تشخیص مد به باز کردن انگشتان دست است که بسته باشد طوری که دو انگشت دو الف و سه انگشت سه الف است. قابل تذکر است که «الف» همیشه حرف مد است؛ زیرا الف به صورت دایم ساکن بوده و حرکت ماقبلش نیز از جنس خود او یعنی فتحه می باشد. آن «الف» که متحرک است در حقیقت الف نه؛ بلکه همزه است که به شکل کوچک بالای الف یا واو یا (ی) نوشته می شود و یا هم مستقل تحریر می گردد.

مد دو قسم است: ۱- مد اصلی ۲- مد فرعی.

مد اصلی: آن است که بعد از مد همزه و یا سکون واقع نشده باشد مثل (الف) در والقننین و (ی) در ان الدین و (و) در اوتوا.

حکم مد اصلی: آنست که به حرکت انگشتان به اندازه دو حرکت کش شود.

لام شمسی : هرگاه (ل) به یکی از چهارده حرف آتی الذکر داخل شود ادغام (ل) به حرف ما بعد واجب می گردد، این حروف عبارتند از : ت - ث - د - ذ - ر - ز - س - ش - ص - ض - ط - ظ - ن - ل.

و در شعر ذیل مجموع حروف فوق الذکر در اوایل کلمات ذکر شده است:

طِبُّ ثُمَّ صِلْ رَحِمًا تَفْزُ دَا نَعِمٍ دَع سُوءَ ظَنٍّ زُرْ شَرِيفًا لِلْكَرَمِ.

ترجمه شعر: پاکیزه و خوش خوی باش، سپس صله رحم را نگهدار تا که پیروز شوی؛ ولی نعمت را میزبانی کن (قدر دانی و سپاس کن)، بد گمانی را ترک، از انسان با شرف به خاطر بزرگواری دیدار کن.

مثال های (ل) شمسی در این درس: **الصَّٰدِقِیْنَ وَالَّذِیْنَ**.

لام قمری: لامی را گویند که به مابعد خود ادغام نگردیده و واضح و آشکار خوانده شود و اظهار شمسی نیز آن را می گویند که چهارده حرف دارد و در جمله (ابغ حجک و خف عقیمه) جمع گردیده است که ترجمه اش چنین است: پیوسته در طلب حج باش، و از اینکه مبادا نتیجه در پی نداشته باشد برحذر باش.

مثال های لام قمری در این درس: **وَالْقَتِيتَيْنِ وَالْمُنْفِقَيْنِ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ، الْعِلْمِ، الْإِسْلَامُ، بِالْقِسْطِ، وَالْمَلِكَةِ، الْكِتَابِ، الْحِسَابِ.**

در کلمه (آنه) نون دو بار آمده یعنی مشدد آمده است در وقت تلفظ آن باید(ن) به صورت درست و واضح تلفظ شود تا مشدد بودن آن آشکار شود.

در کلمات (والقننن) (والصدقین) (والصبرین) حرف (ق) و (ص) پُر خوانده می شود. مقدار مد اصلی به اندازه یک الف است و مقدار یک الف به اندازه دو حرکت است و یک حرکت به اندازه بستن و یا باز کردن در میانه (نه سریع و نه آهسته) یک انگشت دست تخمین شده است.

- در (شَهِدَ اللهُ، عِنْدَ اللهِ، فَإِنَّ اللهَ) لام در لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن فتحه است و باید مفخم (پُر) ادا گردد.

- در (قَائِلًا بِالْقِسْطِ) اقلاب است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ب) آمده است و اقلاب یک حرف دارد. بهتر است که بدانیم که اقلاب به معنای تبدیل نمودن، تغییر دادن و در اصطلاح عبارت است از تبدیل نمودن نون ساکن و یا تنوین به میم ساکن. هرگاه پس از نون ساکن و تنوین حرف (ب) بیاید، نون ساکن و یا تنوین به میم بدل شده همراه باغنه اخفاء می شود. در بعضی چاپ های قرآن کریم جهت سهولت و تشخیص اقلاب، بعد از نون ساکن و تنوین میم کوچک می نویسند تا برای خواننده تشخیص اقلاب آسان شود.

- در (بِأَيِّتِ اللهِ) حرکت حرف ماقبل لام لفظ الله جل جلاله کسره یعنی زیر است و باید باریک (مرقق) ادا گردد.

- در (الْحِسَابِ) قلقله کبرا است؛ زیرا حرف (ب) که از حروف قلقله یعنی قطب و جد است؛ در آخر کلمه واقع شده است.

ارزیابی: از همه شاگردان ارزیابی صورت گیرد، به همه شاگردان در خواندن درس سهم داده شود.

روش تدریس - سوال و جواب، انفرادی، تشریحی.

مواد ممد درسی - کتاب درسی، تخته، تباشیر.

درس هشتم

عنوان : تلاوت آیات (۲۰-۲۲) سوره آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مد مثقل را بشناسند.
- حکم مد مثقل کلمی را در تلاوت رعایت نمایند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند.

دانش لازمی

مد فرعی: آن است که بعد از مد همزه (ء) یا سکون بیاید مانند: فَإِنْ أَسْأَلُكُمْ، أَلَيْمٌ، تُصِرُّنَّ.

مد فرعی چهار قسم است:

۱- مد متصل ۲- مد منفصل ۳- مد عارض للسكون ۴- مد لازم.

وقف: یعنی درنگ کردن و در اصطلاح تجوید قطع کردن و جدا ساختن کلمه از کلمه مابعد آن می باشد ؛ چون بیشتر اوقات خواندن یک آیت طویل به یک نفس دشوار است؛ لذا برای تازه کردن نفس می توان وقف کرد.

- در کلمه (فَإِنْ حَاجُّوكَ) بعد از نون ساکن حروف حلقی آمده که اظهار آن لازم می باشد و همچنان در کلمه (حَاجُّوكَ) مد مثقل کلمی است که مقدار آن لزوماً شش حرکت است.

و مد مثقل کلمی آن است که بعد از حرف مد حرف ساکن ذکر شود و سکون آن در وقف و در وصل ثابت بوده و وجوباً مدغم شده باشد مانند مثال فوق.

چون مد و سکون هردو در یک کلمه جمع شده اند؛ لذا به آن کلمی می گویند.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس- سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته، تباشیر.

درس نهم

عنوان : تلاوت آیات (۲۳-۲۶) سوره آل عمران

صفحه :

وقت : ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مد متصل را بشناسند.
- در حین تلاوت؛ حکم مد متصل را رعایت نمایند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

مد متصل: آن است که حرف مد و سبب مد یعنی همزه (ء) در یک کلمه آمده باشد مانند: (تَشَاءُ) که سه بار در درس نهم آمده است.

حکم مد متصل: مد متصل از چهار تا پنج حرکت کش می شود و در صورتی که در آن وقف شود تا شش حرکت نیز جواز دارد.

- در (الْمَ تَرَبَّيْنَهُمْ ثُمَّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا، وَغَرَّهُمْ فِي إِذَا جَمَعْنَهُمْ لِيَوْمٍ، وَهُمْ لَا) اظهار شفوی است زیرا در تمامی مواردی که ذکر گردیده، بعد از میم ساکن حروفی آمده که باید اظهار شفوی صورت گیرد. خوب است تا بدانیم که به جز از حرف (ب) و حرف (م) هر حرف دیگری که بعد از میم ساکن بیاید اظهار شفوی صورت می گیرد.

- در (نَصِيبًا مِّنْ، فَرِيقٌ مِّنْهُمْ، أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ وَغَرَّهُمْ، نَفْسٍ مَّا) ادغام باغنه است؛ زیرا در تمامی موارد بعد

از تنوین، حرف (م) آمده است؛ البته به جز از (مَّعْدُودَاتٍ وَغَرَّهُمْ) که بعد از تنوین، حرف (و) آمده که هر دو حرف (م، و) از جمله حروف ادغام باغنه (ینمو) هستند، قابل ذکر است که غنه عبارت از آوازی است که از خیشوم یعنی آخر بینی خارج می شود.

- در (يُدْعُونَ) قلقله صغرا است؛ زیرا حرف قلقله (د) در وسط کلمه قرار گرفته است، باید گفت که قلقله جنبانیدن حرف در مخرجش است.

- در (لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ) ادغام بدون غنه است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ل) آمده است.

- در (وَهُمْ مُّعْرِضُونَ، فِي دِينِهِمْ مَا كَانُوا) ادغام مثیلین صغیر است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف (م) آمده است و باید غنه صورت گیرد.

- در (لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ، مَنْ تَشَاءُ) اخفاء است؛ زیرا در هر دو مورد بعد از نون ساکن حرف (ت) آمده است، و همچنان در (وَتَنْزِعُ) اخفاء است؛ چون بعد از نون ساکن حرف (ز) آمده است، و در (شَيْءٍ قَدِيرٍ) نیز اخفاء است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ق) واقع شده است.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی: برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۶-۷ سوره مبارکه (الضحی) را حفظ کنند.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب، تخته، تباشیر.

درس دهم

عنوان : تلاوت آیات (۲۷-۳۰) سوره آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مد منفصل را بشناسند.
- در تلاوت حکم مد منفصل را رعایت نمایند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

مد منفصل: آن است که حرف مد در یک کلمه و سبب آن یعنی همزه (ء) در کلمه دیگر باشد مانند: **فِي شَيْءٍ إِلَّا، وَبَيِّنَةً أَمَدًا.**

وجه تسمیه آن به مد منفصل آن است که حرف مد و سبب آن (ء) در دو کلمه جداگانه، جدا جدا می باشد.

حکم مد منفصل: مد منفصل نزد حفص از چهار تا پنج حرکت کش می شود.

- در **(وَتُوجُّ النَّهَارَ، وَتَرْزُقُ، وَيُحَذِّرُكُمْ، الْأَرْضِ، مُحَضَّرًا، رَعُوفٌ)** در تمامی موارد حرف (ر) پُر (مفخم)

خوانده می شود؛ و در **(وَتُوجُّ النَّهَارَ، مُحَضَّرًا، رَعُوفٌ)** حرکت فتحه (زیر) دارد و در کلمات **(وَتَرْزُقُ، الْأَرْضِ)**

حرف (ر) ساکن است و به اعتبار حرکت حرف ماقبلش که زیر (فتحه) است پُر خوانده می شود و همچنان

در **(وَيُحَذِّرُكُمْ)** حرف (ر) پُر خوانده می شود؛ زیرا که حرکت آن ضمه (پیش) است.

- در **(فِي النَّهَارِ، بَغِيرٍ، صُدُورِكُمْ، خَيْرٍ، وَتُخْرِجُ، الْكُفْرَيْنِ)** در هرشش مورد حرف (ر) باریک یعنی مرقق ادا

می گردد؛ زیرا حرکت های شان کسره (زیر) است.

- همچنان در **(قَدِيرٌ، الْبَصِيرُ)** حرف (ر) ساکن و به اعتبار حرکت حرف ماقبلش که کسره (زیر) است باریک خوانده

می شود.

- در **(النَّهَارِ، أَنَّ)** حرف نون مشدد است و باید در وقت ادای آن غنه صورت گیرد.

- در (مِنْ اللَّهِ، وَإِلَى اللَّهِ، وَاللَّهُ، وَيُحَذِّرُكُمْ اللَّهُ، يَعْلَمُهُ اللَّهُ) لام لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می‌شود؛ زیرا هر گاه لام جلاله بعد از فتحه و ضمه واقع شود پُر خوانده می‌شود.
 - در (بِالْعِبَادِ) قلقله کبرا واقع شده است زیر حرف (د) از حروف قلقله یعنی از حروف قطب و جد در آخر کلمه قرار گرفته است.
 - در (أَمَدًا بَعِيدًا، رَعُوفٌ بِالْعِبَادِ) اقلاب است؛ زیرا در هردو مورد بعد از تنوین حرف (ب) آمده است.
- ارزیابی:** از شاگران ارزیابی صورت گیرد.
- روش تدریس:** سوال و جواب، انفرادی، و تمرین
- مواد ممد درسی:** کتاب، تخته، تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۳ - ۳۴) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مدر عارض للسکون را بشناسند.
- در هنگام تلاوت ، حکم مد عارض للسکون را رعایت نمایند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

مدعارض للسکون: مدی است که سبب آن سکون اصلی نبوده ؛ بلکه هنگام وقف بعد از حرف مد ایجاد می گردد مانند: رَحِيمٌ،

الْكَافِرِينَ، الْعَالَمِينَ، عَلِيمٌ.

- در (إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ) دو بار اخفاء واقع شده است؛ زیرا بعد از نون حرف های (ک، ت) آمده است؛ همچنان در میم

ساکن در کلمه (كُنْتُمْ تُحِبُّونَ) اظهار شفوی صورت گرفته است، ونیز لام لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن فتحه (زیر) است.

- همچنان در (يُحِبُّكُمْ اللَّهُ، وَاللَّهُ، أَطِيعُوا اللَّهَ، فَإِنَّ اللَّهَ، إِنَّ اللَّهَ، وَاللَّهُ) لام لفظ جل جلاله پُر خوانده می شود؛ زیرا

در همه موارد ضمه و فتحه قبل از لام لفظ الله جل جلاله واقع گردیده است، قابل ذکر است که در کلمه (يُحِبُّكُمْ) حرف (ب) ساکن قلقله صغرا می باشد؛ زیرا در وسط کلمه قرار گرفته است.

- در (وَيَغْفِرُ، الْكَافِرِينَ، ذُرِّيَّةً) حرف (ر) حرکت کسره (زیر) دارد و باید باریک یعنی مرقق ادا گردد.

- در (ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ) دوبار اقلاب آمده است؛ زیرا در مورد اول بعد از تنوین حرف (ب) و در مورد دوم بعد از نون ساکن حرف (ب) واقع شده است که باز هم اقلاب صورت می گیرد.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت می گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس دوازدهم

عنوان : تلاوت آیات (۳۵-۳۸) سورة ال عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- قلقله صغرا را بشناسند.
- در هنگام تلاوت ؛ قلقله صغرا را رعایت کرده بتوانند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسى ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

- در (اِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ رَبِّ اِنِّیْ نَذَرْتُ لَكَ مَا فِیْ بَطْنِیْ مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّیْ) در همه موارد حرف (ر) پُر خوانده می شود؛ زیرا همه شان حرکت فتحه (زبر) دارند؛ البته به جز (نَذَرْتُ) که حرف (ر) ساکن و به اعتبار حرکت حرف ماقبلش که فتحه است؛ نیز پُر (مفخم) خوانده می شود. همچنان در کلمه (بَطْنِیْ) قلقله صغرا است؛ زیرا حرف (ط) که از جمله حروف قلقله است در وسط کلمه قرار گرفته است.
 - در (وَضَعْتُهَا اُنْثٰی، وَاِنِّیْ اَعِیْذُهَا) مد منفصل است؛ زیرا در هر دو مورد حرف مد در یک کلمه و سبب آن (ء) در کلمه دیگر آمده است. همچنان در کلمه (وَضَعْتُهَا) به حرف (ض) توجه صورت گیرد تا از حرف (د) فرق شود و دقیق از مخرجش ادا شود، و حرف (ض) از یکی از دو کناره زبان که به دندان های اضراس بالا برخورد کند ادا می شود؛ در حالی که تلفظ آن از جانب چپ نسبتاً آسان تر و از جانب راست دشوارتر است.
 - در (یٰۤاَیُّهَا الدُّعَاۤءُ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء) در یک کلمه قرار گرفته است.
 - در (حِسَابٍ) قلقله کبرا است؛ زیرا حرف قلقله یعنی (ب) در آخر کلمه واقع شده است.
- ارزیابی:** از شاگردان خواسته شود تا مثال های احکام نون ساکن و تنوین را نشان داده و تلفظ نمایند.
- کارخانه کی:** برای شاگردان هدایت می دهد تا آیات ۸-۹ سورة (الضحی) را حفظ نمایند.
- روش تدریس :** سوال و جواب، مشق و تمرین، تشریحی.
- مواد ممد درسی:** کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۳۹-۴۲) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مد بدل را بشناسند.
- حین تلاوت ؛ مد بدل را درست ادا نمایند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسى ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

مد بدل : هرگاه سبب مد (همزه) برخلاف معمول پیش از حرف مد قرار گیرد، آن را «مد بدل» گویند مانند: اَيْتُكَ.

- در (الْهَلِكَةُ، قَالِمٌ، يَشَاءُ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء) در یک کلمه آمده اند.
- در (رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً) حرف (ر) باید پُر خوانده شود به خاطری که مفتوح است، و حرف (ج) بخاطری که در وسط کلمه قرار گرفته است قلقله صغرا می شود، و همچنان در (لِي آيَةً) مد منفصل واقع گردیده است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن در کلمه دیگر آمده است.
- در (مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ) اقلاب است؛ زیرا بعد از تنوین؛ حرف (ب) واقع گردیده است.
- در (الْبَحْرَابِ، وَحَصُورًا، رَبِّ، وَامْرَأَتِي، رَمَزًا، رَبَّكَ، كَثِيرًا) حرف (ر) پُر یعنی مفخم خوانده می شود زیرا حرکت شان فتحه است.
- در (يُبَشِّرُكَ، الْكَبِيرُ) نیز حرف (ر) پُر خوانده می شود؛ زیرا حرکت شان ضمه است و قاعده همین است که هرگاه حرف (ر) مفتوح یا مضموم باشد باید پُر ادا گردد.
- در (عَاقِرٌ) حرف (ر) تنوین (دوپیچ) دارد؛ اما به علت وقف نمودن و به اعتبار حرکت حرف ماقبلش که کسره (زیر) است باریک ادا می گردد. قاعده است که هرگاه حرف (ر) مکسور باشد باریک ادا می گردد و یا هم ساکن باشد و حرف ماقبلش مکسور باشد باز هم حرف (ر) مرقق یعنی باریک ادا می گردد.
- در (وَادُّكُرْ) حرف (ر) ساکن و به اعتبار حرکت حرف ماقبلش که ضمه (پیش) است پُر خوانده می شود.

- در (وَالْبُكَارِ) قلقله صغرا است؛ زیرا حرف (ب) در وسط کلمه قرار گرفته است، همچنان حرف (ر) به علت وقف نمودن که اخیر آیت می باشد؛ ساکن گردیده است؛ بنا بر این به اعتبار حرکت حرف ماقبلش که فتحه (زبر) است پُر خوانده می شود.
- ارزیابی:** از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.
- روش تدریس:** سوال و جواب، مشق و تمرین، تشریحی
- مواد ممد درسی:** کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۴۳-۴۵) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مد طبیعی را بشناسند.
- مد طبیعی را درست ادا نمایند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

- در (يُمَرِّمُ اقْنِيتِي) قلقله صغرا صورت گرفته است؛ زیرا حرف (ق) که از جمله حروف قلقله است، در وسط کلمه قرار گرفته است، بهتر است تا در مورد مخرج حرف (ق) سخن بگوییم، مخرج حرف (ق) بیخ زبان است؛ یعنی همان جایی که با لهات متصل است، از این مخرج قاف خارج می شود (لهات) عبارت از پارچه گوشتی است که مشابه به زبان بوده و در قسمت آخر کام قرار دارد.
- در کلمه (نُوحِيهِ) در دو جا مد طبیعی آمده است. اول: واو ساکن و حرف ماقبلش مضموم (حرکت پیش) می باشد، دوم: (ی) ساکن ماقبلش مکسور (حرکت زیر) آمده است. و مدطبیعی یا اصلی آن است که بعد از حرف مد(همزه و سکون) واقع نشده باشد مانند مثال فوق.
 - در (لِرَبِّكَ، الرَّكْعَيْنِ، وَالْآخِرَةِ، الْمُقَرَّبَيْنِ) حرف (ر) پُر خوانده می شود؛ چون در همه موارد حرف (ر) مفتوح (زبردار) است.
 - در (وَارْكَبِي، يُمَرِّمُ) حرف (ر) ساکن است؛ اما به اعتبار حرکت حرف ماقبلش که فتحه است پُر خوانده می شود.
 - همچنان در (يُبَشِّرُكَ) حرف (ر) مضموم (پیش) است و پُر خوانده می شود.
 - در (أَنْبَاءٍ) اقلاب است؛ چون بعد از نون ساکن حرف (ب) واقع شده است؛ همچنان مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء) در یک کلمه آمده است. باید گفت که در کلمه (الْمَلِكَةِ) نیز مد متصل است.
 - در (الرَّكْعَيْنِ، يَخْتَصِمُونَ، الْمُقَرَّبَيْنِ) مد عارض للسكون است.

- در (عِيسَى ابْنُ) قلقله صغرا است؛ زیرا حرف (ب) در وسط کلمه قرار گرفته است.

ارزیابی: از هر شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین، تشریحی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۴۶-۴۹) سوره آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- قلقله کبرا را بشناسند.
- در هنگام تلاوت قلقله کبرا را رعایت کنند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

دانش لازمی

- در (وَكَهْلًا وَمِنْ، بَايَةً مِّنْ) ادغام با غنه است؛ زیرا در مورد اول بعد از تنوین حرف (و) و در مورد دوم بعد از تنوین حرف (م) آمده است که هردو حرف از جمله حروف ادغام با غنه (ینمو) هستند؛ همچنان در (وَلَدٌ وَلَمْ) نیز ادغام با غنه است.
- در (مِّنْ رَبِّكُمْ، لَايَةً لَّكُمْ) ادغام بدون غنه است؛ زیرا در مورد اول بعد از نون ساکن حرف (ر) آمده است و در مورد دوم بعد از تنوین حرف (ل) واقع گردیده است. باید متذکر شد که ادغام بدون غنه دو حرف دارد که همین (ل، ر) است.
- در (وَلَمْ يَمَسِّنِي، لَكُمْ اِنْ) اظهار شفوی است؛ زیرا به جز از دو حرف (ب، م) هر حرفی که بعد از میم ساکن بیاید اظهار شفوی صورت می گیرد.
- در (جِئْتُكُمْ بَايَةً، وَأَنْتُمْ كُمْ بِمَا) اخفای شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف (ب) واقع شده است و اخفای شفوی یک حرف دارد که همین (ب) است.
- در (لَكُمْ مِّنْ، كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ) ادغام مثلین صغیر است؛ زیرا بعد از میم ساکن ؛ میم متحرک واقع گردیده است.
- در (أَمْرًا فَإِنَّمَا) اخفاء است زیرا بعد از تنوین حرف (ف) واقع شده است.
- در (كُنْ فَيَكُونُ، وَالْإِنْجِيلَ، فَأَنْفُخْ، كُنْتُمْ) اخفاء است؛ زیرا در همه موارد بعد از نون ساکن سه حرف اخفاء (ف، ج، ت) واقع گردیده است.
- در (وَرَسُولًا إِلَى) اظهار است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ء) است و همزه از حروف حلقی است.
- در (طَيْرًا بِأَذْنِ اللَّهِ) اقلاب است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ب) آمده است؛ همچنان لام لفظ الله جل جلاله باریک خوانده می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن کسره (زیر) است، و در (كَذَلِكَ اللَّهُ) نیز لام لفظ الله جل جلاله باریک خوانده می شود.

در (كَهَيْتَ الطَّيْرَ) به تلفظ همزه دقت صورت گیرد تا حقیقت ادا گردد، همچنان در (وَأُبْرِيءُ الْكُمَةَ) علاوه از این که حرف (ب) به خاطری که در وسط کلمه قرار گرفته؛ قلقله صغرا می‌شود، و همچنان به حرف (ء) نیز دقت صورت گیرد تا درست تلفظ شود.

- در (قَدْ، وَالْأَبْرَصَ) قلقله است؛ زیرا در مورد اول حرف (ق) در آخر کلمه واقع شده و قلقله کبرا است، و حرف (ب) در مورد دوم؛ در وسط کلمه قرار گرفته که قلقله صغرا می‌باشد.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی: برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۱۰-۱۱ سورة (الضحی) را به کمک بزرگان فامیل یا امام مسجد خویش حفظ نمایند.

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین، انفرادی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۵۰-۵۲) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- ادغام با غنه را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

- در (وَمُصَدِّقًا لِّهَا، مِّن رَّبِّكُمْ) ادغام بدون غنه است؛ چون بعد از تنوین در مورد اول حرف (ل)، و در مورد دوم بعد از نون ساکن حرف (ر) واقع شده است که ادغام بدون غنه همین دو حرف (ل، ر) را دارد.
- در (لَكُمْ بَعْضٌ، وَجِئْتُكُمْ بِآيَةٍ) اخفای شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف (ب) آمده و اخفای شفوی یک حرف دارد که (ب) است.
- در (فَاتَّقُوا اللَّهَ، إِنَّ اللَّهَ، إِلَى اللَّهِ، أَنْصَارُ اللَّهِ) لام لفظ الله جل جلاله پُر (مفخم) خوانده می شود؛ زیرا در همه موارد قبل از لام لفظ الله جل جلاله ضمه و فتحه است که در هر دو صورت لام لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می شود.
- لام لفظ الله جل جلاله در (بِاللَّهِ) باریک ادا می گردد؛ زیرا حرکت ماقبل آن کسره (زیر) است.
- در (عَلَيْكُمْ وَجِئْتُكُمْ، وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ) اظهار شفوی است؛ چون به جز از حروف (ب، م) هر حرفی که بعد از میم ساکن بیاید اظهار شفوی صورت می گیرد.
- در (بِآيَةٍ مِّنْ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ) ادغام با غنه است؛ زیرا در هر دو مورد بعد از تنوین حرف (م) آمده است.
- در (فَلَنَبَأُ أَحْسَنَ، مِّنْ أَنْصَارِي إِلَى) مد منفصل است؛ زیرا در هر دو مورد حرف مد در یک کلمه و سبب آن (ء) در کلمه دیگر آمده است.
- حرف نون در (إِنَّ، أَمَنَّا، بِآثَا) مشدد است و باید با غنه ادا گردد.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین، انفرادی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۵۳-۵۷) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- ادغام مثلین صغیر را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسى ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

- در (رَبَّنَا آمَنَّا، مِمَّا أُنزِلَتْ، يُعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ، كَفَرُوا إِلَى) مد منفصل است؛ چون در همه موارد متذکره حرف مد در یک کلمه و سبب آن (ء) در کلمه دیگر آمده است، و از چهار تا پنج حرکت کش می شود.
- لام لفظ الله جلّ جلاله در (وَمَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ، إِذْ قَالَ اللَّهُ) پُر یعنی مفخم خوانده می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان فتحه (زبر) است.
- در (فَاكْتُبْنَا) قلقله صغرا است؛ زیرا حرف (ب) که از حروف قلقله (قطب و جد) است در وسط کلمه قرار گرفته است.
- در (رَبَّنَا، الرَّسُولَ، وَمَكَرُوا، وَمَكَرَ اللَّهُ، خَيْرٌ، وَرَافِعَكَ، وَمُطَهِّرَكَ، كَفَرُوا، وَالْآخِرَةَ، أَجُورَهُمْ) حرف (ر) یا مفتوح است و یا مضموم که در هر دو حالت حرف (ر) پُر خوانده می شود، همچنان در کلمه (مَرْجِعُكُمْ) حرف (ر) ساکن است؛ و به اعتبار حرکت حرف ماقبلش نیز پُر خوانده می شود.
- در (الْمَكِرِينَ، نُصِرِينَ) حرف (ر) حرکت کسره (زیر) دارد و باریک (مرقق) ادا می گردد.
- در (أَنْزَلَتْ، كُنْتُمْ) اخفاء است؛ زیرا در هر دو مورد بعد از نون ساکن حروف اخفاء (ز، ت) آمده که باید در آن اخفاء رعایت گردد.
- همچنان در (عَذَابًا شَدِيدًا) نیز اخفاء می باشد زیرا بعد از تنوین حرف (ش) آمده که از جمله حروف پانزده گانه اخفاء می باشد.
- در (مَرْجِعُكُمْ فَأَحْكُمُ، بَيْنَكُمْ فِيمَا، كُنْتُمْ فِيهِ، فَأَعَذُّبُهُمْ عَذَابًا، فَيُؤْفِقُهُمْ أَجُورَهُمْ) اظهار شفوی است و هر حرفی به جز از حرف (ب، م) بعد از میم ساکن بیاید اظهار شفوی صورت می گیرد.

- در (وَمَا لَهُمْ مِّنْ) ادغام مثلین صغیر است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف (م) متحرک آمده است و باید غنّه صورت بگیرد.
- در (مُتَوَفِّيكَ، وَمُطَهِّرُكَ، فَأَعَذُّهُمْ، فَيُؤَفِّيهِمْ) به حروف مشدد توجه صورت گیرد و باید با تشدید ادا گردند.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین، انفرادی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۵۸-۶۱) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مخرج حرف (ث) را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

یاد داشت

از این که حفظ آیات سورة (الضحی) به عنوان کار خانه گی در هفته های گذشته تمام گردیده است؛ بنا بر این از معلم محترم خواهشمندیم تا درپهلوی درس ناظره امروز؛ از اول الی آخر سورة (الضحی) را به حیث درس حفظ مطابق رهنمود های چوکات برای شاگردان تقدیم نماید؛ چون شاگردان این سوره را قبلاً حفظ نموده اند؛ معلم درس های آخر کتاب را که مربوط سورة (الضحی) می شود به حیث دروس مراجعه تقدیم نماید.

دانش لازمی

- در (عِنْدَ، مِنْ تُرَابٍ، كُنْ فَيَكُونُ، وَانْفُسَنَا وَانْفُسَكُمْ) اخفاء است زیرا در همه موارد بعد از نون ساکن حروف اخفاء (د، ت، ف) آمده البته حرف (ف) در سه جا بعد از نون ساکن آمده است؛ همچنان در (تُرَابٍ ثُمَّ) نیز اخفاء است؛ زیرا بعد از تنوین (دوزیر) حرف (ث) واقع گردیده که از جمله حروف پانزده گانه اخفاء می باشد.
- لام لفظ الله جل جلاله در (عِنْدَ اللَّهِ، لَعْنَتَ اللَّهِ) پُر ادا می گردد؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان فتحه (زیر) است.
- در (حَاجَّكَ) مد مثقل کلمی است، و مد مثقل کلمی آن است که بعد از حرف مد؛ حرف ساکن ذکر شود و سکون آن در وقف و در وصل ثابت بوده و و جواباً مدغم باشد، مقدار آن لزوماً شش حرکت است.
- در (جَاءَكَ، أَبْنَاءُكَ وَأَبْنَاءُكُمْ وَنِسَاءُكَ وَنِسَاءُكُمْ) مد متصل است زیرا حرف مد و سبب آن (ء) در یک کلمه آمده است، مقدار آن چهار تا پنج حرکت است و در صورت وقف، تا شش حرکت کش می شود.
- در (نَدْعُ، أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ، نَبْتَلُ، فَجَعَلْ) قلقله صغرا است؛ زیرا حروف قطب و جد (د، ب، ج) به ترتیب در وسط کلمات مذکور آمده اند.
- در (مَثَلٌ، كَمَثَلِ، ثُمَّ) به حرف (ث) توجه شود تا دقیق از مخرجش که همانا سر زبان و نوک دندان های ثنایای علیا است ادا گردد.
- در (فَلَا تَكُنْ مِنْ) ادغام باغنه است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (م) آمده است، در (مِنْ رَبِّكَ) ادغام بدون غنه است زیرا بعد از نون ساکن حرف (ر) واقع گردیده است،

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین، تشریحی.

وقت	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان
۵ دقیقه	بعد از احوال پرسى و فعالیت‌های مقدماتی می‌گوید امروز سورة الضحی را از حفظ مشق و تکرار می‌نماییم.	
۲۵ دقیقه	<p>- نخست خود سورة مبارکه را با دقت تام از حفظ می‌خواند؛ سپس از یک و یا دو شاگرد خوش تلاوت و خوش صدا می‌خواهد تا سورة را از بر بخوانند و درعین حال متوجه دیگران بوده و به تلاوت آنها گوش می‌دهد.</p> <p>- سورة مبارکه را آیت، آیت می‌خواند. و برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات را به تعقیب به صدای مناسب تکرار نمایند.</p>	<p>- دو شاگرد سورة را با دقت از حفظ می‌خوانند.</p>
۱۵ دقیقه	<p>- برای شاگردان چند دقیقه وقت می‌دهد و از آنها می‌خواهد تا آیات را خاموشانه نزد خود بخوانند و تکرار نمایند.</p> <p>- سپس از هر شاگرد چند آیت را گوش نموده برای شان هدایت می‌دهد تا هر کس سورة را از حفظ برای شاگرد پهلویش بخواند .</p> <p>- در مورد عظمت سورة مبارکه در روشنائی ترجمه فوق برای شاگردان توضیحات لازم می‌دهد.</p> <p>- شاگردان را با طرح سوالات زیر ارزیابی کند.</p> <p>- کی می‌تواند سه آیت اول سورة را از حفظ بخواند ؟</p> <p>- کی می‌تواند سه آیت بعدی سورة را از حفظ بخواند ؟</p> <p>- کی می‌تواند پنج آیت متباقی را از حفظ بخواند ؟</p> <p>- کی می‌تواند سورة مبارکه مکمل از حفظ بخواند. ؟</p>	<p>- آیات را نزد خود تکرار می‌کنند.</p> <p>شاگردان از خود آماده گی نشان می‌دهد.</p>

عنوان : تلاوت آیات (۶۲-۶۵) سوره آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- اظهار را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

- در (تُحَا جُّوْنَ) مد مثقل کلمی است، و مد مثقل کلمی آن است که بعد از حرف مد؛ حرف ساکن ذکر شود و سکون آن در وقف و در وصل ثابت بوده و و جوباً مدغم باشد، مقدار آن لزوماً شش حرکت است.
- در (إِنَّ، بِأَنَّ) حرف نون مشدد است و باید با غنه ادا گردد.
- در (الْحَقُّ َ) به اعتبار وقف؛ قلقله کبرا است و به خاطر تشدید حرف (ق) این قلقله از سایر قلقله های کبرا قوی تر ادا می گردد.
- در (وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ) دوبار اظهار آمده است، اول بعد از نون ساکن همزه (ء) و دوم بعد از تنوین نیز همزه (ء) واقع شده است و همچنان لام لفظ الله جل جلاله به خاطر حرکت حرف ماقبلش که فتحه است (پُر) خوانده می شود.
- همچنان لام لفظ الله جل جلاله در (وَإِنَّ اللَّهَ، فَإِنَّ اللَّهَ) نیز پُر خوانده می شود.
- لام لفظ الله جل جلاله (دُونِ اللَّهِ) باریک خوانده می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبلش کسره (زیر) است.
- در (فَإِنْ تَوَلَّوْا، أُنْزِلَتْ، وَالْإِنْجِيلُ) اخفاء است زیرا در مورد اول بعد از نون حرف (ت) و در مورد دوم بعد از نون ساکن حرف (ز) و در مورد سوم حرف (ج) واقع گردیده است.
- در (عَلَيْمٌ بِالْمُفْسِدِينَ، سَوَاءٌ بَيْنَنَا،) اقلاب است؛ زیرا در هردو مورد بعد از تنوین حرف (ب) قرار گرفته است، همچنان در (مِنْ بَعْدِهَا) نیز اقلاب است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ب) واقع گردیده است، البته باید گفت که اقلاب یک حرف دارد که همان حرف (ب) است.
- در (سَوَاءٌ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب مد هردو در یک کلمه واقع گردیده اند.

- شاگردان مثال های ادغام باغنه را در درس نشان داده و تلفظ نمایند.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب ، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۶۶-۷۰) سورة آل عمران

صفحه :

وقت :

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- ادغام متجانسین را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

- در (تُحَا جُّوْنَ) مد مثقل کلمی است که مقدار آن لزوماً شش حرکت است، و مد مثقل کلمی آن است که بعد از حرف مد؛ حرف ساکن ذکر شود و سکون آن در وقف و در وصل ثابت بوده و وجوباً مدغم شده باشد. مانند: مثال فوق.
- در (حَا جَّجْتُمْ فِیْمَا) قلقله صغرا است؛ زیرا در وسط کلمه قرار گرفته است؛ همچنان اظهار شفوی صورت گرفته است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف (ف) آمده است، قبلاً هم گفته شد که به جز از حرف (ب، م) هر حرفی که بعد از میم ساکن بیاید اظهار شفوی صورت می گیرد.
- در (وَدَّتْ طَّائِفَةً) حرف (ت) ساکن در حرف (ط) مدغم می شود. که این را ادغام متجانسین می گویند. در ادغام متجانسین حرف ساکن تبدیل به جنس حرف متحرک می گردد.
- در (لَکُمْ بِهِ) اخفای شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف (ب) آمده است و اخفای شفوی یک حرف دارد که (ب) است.
- در (عِلْمٌ فَلِمَ) اخفاء است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ف) قرار گرفته که از جمله حروف پانزده گانه اخفاء است، همچنان
- در (وَأَنْتُمْ أَنْفُسُهُمْ) اخفاء است؛ زیرا بعد از نون ساکن در مورد اول حرف (ت)؛ و در مورد دوم بعد از نون ساکن حرف (ف) آمده است.
- لام لفظ الله جل جلاله در (وَاللَّهُ) پُر خوانده می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن فتحه (زیر) است.
- لام لفظ الله جل جلاله در (بِأَيِّتِ اللَّهِ) باریک خوانده می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن کسره (زیر) است.
- در (مِّنْ أَهْلِ) اظهار است؛ چون بعد از نون ساکن (ء) واقع گردیده است.

یاد داشت

در قرآن کریم چهار لفظ موجود اند که در آن ها ادغام نمی‌شود اگر چه بعد از نون ساکن حروف ادغام (ی) و (و) آمده اند، و این کلمات عبارت اند از: (دنیا، بنیان، قنوان، صنوان)، در این کلمات به خاطری ادغام نمی‌شود که نون ساکن و حروف ادغام (ی) و (و) در یک کلمه جمع شده اند.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، تشریحی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس بیست و یکم

عنوان : تلاوت آیات (۷۱-۷۳) سوره آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- حروف استعلاء را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

استعلاء: در لغت به معنای میل به بلندی می باشد و در اصطلاح عبارت است از: میل ریشه زبان به طرف کام بالا در هنگام تلفظ حرف، در اثر این صفت حرف حالت پرحجم و درشتی را به خود می گیرد.

حروف استعلاء عبارت اند از: (خ-ص-ض-غ-ط-ق-ظ) که این حروف همه پر خوانده می شود؛ اما در ادای چهار حرف (ص، ض، ط، ظ) قسمتی از سطح زبان، کام را می پوشاند و در نتیجه این حروف درشت تر و غلیظ تر از سه حرف دیگر ادا می شوند.

- در (يَا هَلْ، بِالَّذِي أَنْزَلَ، وَكَفَرُوا الْآخِرَةَ، وَلَا تُؤْمِنُوا إِلَّا، مَا أُوتِيتُمْ) مد منفصل است.

در (وَقَالَتْ طَائِفَةٌ) حرف (ت) ساکن در حرف (ط) مدغم می شود. که این را ادغام متجانسین می گویند. در ادغام متجانسین

حرف ساکن تبدیل به جنس حرف متحرک می گردد؛ همچنان در (طَائِفَةٌ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء)

در یک کلمه آمده است، و در (يَشَاءُ) نیز مد متصل است.

- در (يُجَاجُوكُمْ) مد مثقل کلمی است که مقدار آن لزوماً شش حرکت است، و مد مثقل کلمی آن است که بعد از

حرف مد؛ حرف ساکن ذکر شود و سکون آن در وقف و در وصل ثابت بوده و وجوباً مدغم شده باشد مانند مثال فوق.

- شاگردان احکام نون ساکن و تنوین را نشان بدهند، شما در این کار آنها را کمک و همکاری نمایید.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کار خانه گی: برای شاگردان هدایت می دهد تا آیات (۱-۲) سوره الشرح را حفظ نمایند.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی- کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۷۴-۷۶) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- باریک خواندن حرف (ر) را بیاموزند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسى ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

مد عارضی: آن است که سکون بعد از حرف مد در حال وصل و وقف ثابت نباشد مانند: (الْعَظِيمُ، يَعْلَمُونَ، الْمُتَّقِينَ)

این مد را به سببی عارضی می گویند که به عارضه سکون در حالت وقف ؛ مد عارض شده است.

حکم مد عارضی: در مقدار مد عارضی بعضی از قراء به اندازه یک الف و برخی دو تا سه الف نظر دارند که اندازه یک الف را قصر، اندازه دو الف را توسط و اندازه سه الف را طول می نامند.

- در (مَنْ يَشَاءُ) ادغام باغنه است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ی) واقع شده است که از جمله حروف ادغام باغنه است،

همچنان در (يَشَاءُ) مد متصل است.

- در (إِنْ تَأْمَنْهُ) اخفاء و اظهار آمده است، که بعد از نون ساکن اول حرف (ت) که اخفاء می شود، و بعد از نون ساکن دوم (هـ) واقع گردیده که اظهار می شود.

- در (بِقِنْطَارٍ يُؤَدِّهِ إِلَيْكَ) ادغام باغنه است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ی) آمده است، و همچنان مد منفصل است زیرا حرف مد در یک کلمه (يُؤَدِّهِ) است و سبب آن (ء) در کلمه دیگر (إِلَيْكَ) است.

- در (قَابِلًا) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء) در یک کلمه واقع گردیده اند.

- لام لفظ الله جل جلاله در (وَاللهُ، عَلَى اللهِ، فَإِنَّ اللهَ) پُر خوانده می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان فتحه (زبر) است.

- در (بِرَحْمَتِهِ) حرف (ر) پُر (مفخم) خوانده می شود؛ زیرا مفتوح است.

- در (بِقِنْطَارٍ، بِدَيْنَارٍ) حرف (ر) باریک ادا می گردد به خاطری که کسره (زیر) دارد.

ارزیابی: از ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین، انفرادی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۷۷-۷۹) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- چگونه گی پُر خواندن حرف (ر) را بیاموزند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسى ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

- مد طبیعی یا اصلی:** آن است که بعد از حرف مد(همزه) یا (سکون) واقع نشده باشد مثل: (كُونُوا، يَشْتَرُونَ، لَفَرِيقًا، وَمَا)
- مقدار آن یک الف است، یعنی یک الف، دو حرکت است و مقدار دو حرکت بسته کردن انگشتان و یا برعکس باز نمودن آن است.
- لام لفظ الله جلّ جلاله در (بَعَثَ اللهُ، دُونَ اللهِ، عَنِ اللهِ) باریک ادا می گردد؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن کسره (زیر) است.
 - لام لفظ الله جلّ جلاله در (وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللهُ، يُؤْتِيَهُ اللهُ) پُر خوانده می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن ضمه (پیش) است.
 - در (أُولَئِكَ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء) در یک کلمه آمده است.
 - در (ثُمَّ قَلِيلًا) اخفاء است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ق) آمده که از جمله حروف پانزده گانه اخفاء می باشد.
 - همچنان در (وَلَا يَنْظُرُ، عَنِ، مِنْ دُونِ، وَلَكِنْ كُونُوا، كُنْتُمْ) اخفاء است زیرا در همه موارد بعد از نون ساکن حرفی از حروف اخفاء آمده است.
 - در (يَشْتَرُونَ، وَلَا يَنْظُرُ، تَدْرُسُونَ) حرف (ر) پُر خوانده می شود؛ زیرا حرکت ضمه (پیش) دارد.
 - همچنان در (الْأَخِرَةِ، رَبَّنَا) حرف (ر) نیز پُر خوانده می شود؛ زیرا حرکت فتحه (زیر) دارد.
 - در (لَفَرِيقًا، لِبَشِيرٍ) حرف (ر) به خاطری که کسره (زیر) دارد باریک خوانده می شود.
 - در (وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا، لَهُمْ فِي، وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ، وَهُمْ يَعْلَمُونَ) اظهار شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن هر حرفی به جز از حروف (ب، م) بیاید اظهار شفوی می شود.
 - در (كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ) اخفای نون ساکن است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ت) آمده و نیز اظهار شفوی است؛ چون بعد از میم ساکن هم حرف (ت) واقع گردیده که از حروف اظهار شفوی است.

- در (الْسِّنَتُهُم بِالْكِتَبِ) اخفای شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف (ب) آمده است، و اخفای شفوی یک حرف دارد که (ب) است.

- شاگردان مثال های اظهار نون ساکن را در این درس نشان بدهند.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین، تشریحی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس بیست و چهارم

عنوان : تلاوت آیات (۸۰-۸۳) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- چگونه گی پُر خواندن لام لفظ الله جل جلاله را بیاموزند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

- در (يَا مَرْكُم، رَسُولٌ، أَقْرَرْنَا، أَفْغَيْرُ) حرف (ر) پُر خوانده می شود؛ زیرا که حرکت فتحه (زبر) دارد.
- در (أَيَا مَرْكُم، وَلَتَنْصُرُنَّهُ، يُرْجَعُونَ) نیز حرف (ر) پُر خوانده می شود؛ زیرا که حرکت ضمه (پیش) دارد.
- همچنان در (أَرْبَابًا، وَالْأَرْضِ، وَكَرَهَا) حرف (ر) پُر خوانده می شود زیرا که حرف (ر) ساکن است، اما حرکت حرف ماقبلش فتح است و پُر خوانده می شود. و باید گفت که در (عَاقَرَرْتُمْ) هردو (ر) پُر خوانده می شود؛ زیرا (ر) اول متحرک به حرکت فتحه است و (ر) ساکن اما به اعتبار حرکت حرف ماقبلش که زبر است پُر خوانده می شود.
- حرف (ر) در (بِالْكَفْرِ، إِصْرِي) باریک ادا می گردد به خاطری که حرکتش کسره (زیر) است.
- لام لفظ الله جل جلاله در (وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ) پُر خوانده می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن فتحه (زبر) است.
- لام لفظ الله جل جلاله در (أَفْغَيْرِ دِينِ اللَّهِ) باریک خوانده می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن کسره (زیر) است.
- در (عَاقَرَرْتُمْ، أَقْرَرْنَا، يَبْعُونَ) قلقله صغرا است زیرا حروف قلقله (ق، ب) در وسط این کلمات قرار گرفته اند.
- در (أَتَيْتُكُمْ مِّنْ، مَعَكُمْ مِّنْ) ادغام مثلین صغیر است به خاطری که بعد از میم ساکن حرف (م) متحرک قرار گرفته است.
- در (لَتُؤْمِنَنَّ) به حرف همزه (ء) که بالای حرف (و) است، توجه صورت گیرد که دقیق تلفظ شود و همچنان نون آخر این کلمه مشدد است و باید باغنه ادا گردد.

- در (الْبَلَّيْكَهٗ، جَاءَ كُمْ، فَأُولَٰئِكَ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء) در یک کلمه واقع شده است.

- در (لَهَا أَتَيْتُكُمْ) مد منفصل است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن (ء) واقع شده است.

شاگردان احکام نون ساکن و تنوین را نشان دهند.

ارزیابی: شاگردان مورد ارزیابی قرار گیرند.

کارخانه گی: برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۳-۴ سورة (الشرح) را حفظ نمایند.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته، تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۸۴-۸۷) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- چگونگی باریک خواندن لام لفظ الله جل جلاله را بیاموزند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

مد بدل: یکی از انواع مد های فرعی است. هرگاه سبب مد(همزه) بر خلاف معمول پیش از حرف مد قرار گیرد آن را مد بدل گویند؛

مانند: (اَمْثًا، اِمْثًا، اِمْثًا)

دلیل نامگذاری مد بدل آن است که حرف مد در این کلمات در اصل، همزه ساکن بوده و بعد به حرف مد تبدیل شده است مثلاً: (اَمْثًا) در اصل (اِءِمْثًا) بوده است.

- لام لفظ الله جلّ جلاله در (بِاللّٰهِ، يَهْدِي اللّٰهُ) باریک ادا می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان کسره (زیر) است.
- در (وَمَا أُنْزِلْ، وَمَا أَوْتِي، وَشَهِدُوا أَنْ) مد منفصل است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن (ء) در کلمه دیگر آمده است، قابل ذکر است که در (أُنْزِلْ) اخفاء نیز واقع شده است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ز) قرار گرفته است.
- در (وَالنَّبِيُّونَ) حرف نون مشدد است و باید باغنه ادا گردد، قابل یادآوری است که حرف (ن) از جمله حروف شمسی بوده و حرف (ل) در اول آن نوشته شده است ؛ اما خوانده نمی شود؛ همچنان حرف (ی) مشدد است و باید هنگام تلفظ تشدید آن رعایت گردد.
- لام لفظ الله جلّ جلاله در (وَاللّٰهُ، لَعْنَةُ اللّٰهِ) پُر (مُفَخَّم) ادا می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان فتحه (زبر) است.
- در (دَيْنًا فَلَنْ، قَوْمًا كَفَرُوا) اخفاء است؛ چون بعد از تنوین در هر دو مورد حرف های اخفاء (ف، ک) واقع شده است.
- در (مِنْ رَبِّهِمْ) ادغام بدون غنه است ؛ چون بعد از نون ساکن حرف (ر) آمده که از جمله حروف ادغام بدون غنه می باشد.
- در (أَحَدٍ مِنْهُمْ، حَقٌّ وَجَاءَهُمْ) ادغام با غنه است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (م، و) قرار گرفته که از جمله حروف ادغام با غنه می باشند، همچنان در (وَمَنْ يَبْتَغِ، فَلَنْ يُقْبَلَ) ادغام با غنه واقع شده است؛ زیرا در هر دو مورد بعد از نون ساکن، حرف (ی) قرار گرفته که از جمله حروف ادغام باغنه است.

- در (مِنْهُ) اظهار است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (هـ) قرار گرفته است که از جمله حروف ششگانه حلقی می باشد.
- شاگردان مد های متصل را نشان بدهند، همکاری و تشویق صورت گیرد.

ارزیابی: شاگردان را مورد ارزیابی قرار می دهد.

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین - انفرادی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی - تخته، تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۸۸-۹۱) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- اقلاب را بشناسند.
- اقلاب را حین تلاوت عملاً تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

- در (وَلَوْ اَفْتَدٰی) همزه که به شکل الف نوشته شده است؛ همزه وصل می باشد، و همزه وصل آن است که در ابتدای کلام ذکر شده و در وسط کلام ساقط گردد، و بعد از تنوین و یا سکون می آید و در جمیع احوال به کسره عارضی وصل می گردد مانند مثال فوق که بعد از سکون واقع گردیده است.
- در کلمه (الضَّالُّونَ) مد مثقل کلمی است که مقدار آن لزوماً شش حرکت است، و مد مثقل کلمی آن است که بعد از حرف مد؛ حرف ساکن ذکر شود و سکون آن در وقف و در وصل ثابت بوده و وجوباً مدغم شده باشد مانند مثال فوق.
- در (اِذْ قَالَ) توجه شود تا حرف (ق) پُر ادا گردد و همچنان به حرف (س) در کلمات (اَسْلِمَ، اُسْلِمْتُ) توجه شود تا درست از مخرجش که همانا سر زبان به لثه یا بیخ دندان ثنایای پایین همراه اتصال به ثنایای علیا است ؛ تلفظ گردد.
- در (مِنْ بَعْدِ) اقلاب است ؛ زیرا بعد از نون ساکن؛ حرف (ب) قرار گرفته و اقلاب یک حرف دارد که (ب) است.
- در (لَنْ تُقْبَلَ، فَلَنْ يُقْبَلَ) قلقله صغرا است؛ زیرا در هر دو مورد حرف قلقله (ق) در وسط کلمه قرار گرفته است.
- در (لَهُمْ عَذَابٌ) اظهار شفوی است بخاطری که بعد از میم ساکن؛ حرفی از حروف اظهار شفوی آمده است.
- در (عَذَابٌ اَلِیْمٌ) اظهار است؛ زیرا بعد از تنوین همزه (ء) آمده است.
- در (اَلِیْمٌ وَمَا) ادغام باغنه است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (و) آمده که از جمله حروف ادغام با غنه است.
- در (وَمَا لَهُمْ مِّنْ) ادغام مثلین صغیر است؛ چون بعد از میم ساکن، حرف میم آمده است.
- در (مِّنْ نُّصْرِیْنَ) ادغام باغنه است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ن) آمده که از جمله حروف (ینمو) یعنی ادغام باغنه می باشد.

ارزیابی: شاگردان را مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

کارخانه گی: برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۵-۶ سورة (الشَّرح) را حفظ نمایند.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۹۲-۹۴) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- ادغام بدون غنه را بشناسند.
- ادغام بدون غنه را حین تلاوت عملاً تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

- در (لَنْ تَنَالُوا، تَتَفَقَّوْا، مِنْ شَيْءٍ، مِنْ قَبْلِ، أَنْ تُنْزَلَ، إِنْ كُنْتُمْ) اخفاء است که در همه موارد بعد از نون ساکن حرفی از حروف پانزده گانه اخفاء قرار گرفته؛ و همچنان در (شَيْءٍ فَإِنَّ) نیز اخفاء است؛ زیرا بعد از تنوین (دوزیر) حرف (ف) واقع شده است.
- حرف (ر) در (الْبِرِّ حَرَّمَ اسْرَآئِيلَ، التَّوْرَةَ، فَمِنْ أَفْتَرَى) پُر یعنی مُفَخِّم خوانده می شود؛ چون حرکتش فتحه (زیر) است.
 - در (جَلَّالِیْبَیْ) ادغام بدون غنه است؛ زیرا بعد از تنوین (دوزیر) حرف (ل) آمده است، و حروف بدون غنه عبارت است از (ل، ر) که در (لر) جمع گردیده است.
 - در (مِنْ بَعْدِ) اقلاب واقع گردیده است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ب) قرار گرفته و اقلاب همین یک حرف (ب) را دارد.
 - در (اسْرَآئِيلَ، فَأُولَئِكَ) مد متصل واقع شده است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء) در یک کلمه قرار گرفته اند.
 - در (فَاتْلُوْهَا إِنَّ) مد منفصل است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن (ء) در کلمه دیگر واقع شده است.
 - لام لفظ الله جلّ جلاله در (فَإِنَّ اللَّهَ، عَلَى اللَّهِ مُفَخِّمٌ) پُر ادا می گردد؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان فتحه (زیر) است.
 - مد عارضی: آن است که سکون بعد از حرف مد در حال وصل و وقف ثابت نباشد مانند: (عَلِيمٌ، صِدِّیقِیْنِ، الظَّالِمُونَ)، این مد را به خاطری عارضی می گویند که سکون آن به سبب وقف ، واقع گردیده است.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روشی تدریس: سوال و جواب، انفرادی، تشریحی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۹۵-۹۸) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مخرج (ط) را بشناسند.
- حرف (ط) را حین تلاوت از مخرجش تلفظ کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

مخرج ط، د، ت: از تماس سر زبان با لثه (بیخ) های ثنایای علیا سه حرف «ط، د، ت» ادا می شوند، البته این حروف طوری تلفظ گردد که فرق بین حرف (ت) و حرف (ط) صورت گیرد سعی شود تا حق هر کدام را درست ادا گردد و باید دانست که حرف (ط) نسبت به حرف (ت) پُر ادا می گردد که در صنف های بعدی راجع به صفات حروف بحث خواهد شد مانند: (مَنْ اسْتَطَاعَ).

- لام لفظ الله جل جلاله در (صَدَقَ اللهُ، فَإِنَّ اللهَ، وَاللهُ) مُفَخَّم (پُر) خوانده می شود؛ چون حرکت حرف ماقبل شان فتحه (زبر) است.

- لام لفظ الله جل جلاله در (وَلِلَّهِ) باریک خوانده می شود؛ زیرا خودش با حرکت کسره (زیر) آغاز گردیده است. همچنان لام لفظ الله

جل جلاله در (بِأَيِّهِ اللهُ) باریک خوانده می شود؛ چون حرکت ماقبل آن کسره است.

- در (إِبْرَاهِيمَ) قلقله صغرا است؛ زیرا حرف (ب) که از حروف قلقله یعنی قطب و جد است در وسط کلمه قرار گرفته است.

- در (حَنِيفًا) به اعتبار علامه وقف مطلق؛ تنوین به الف تبدیل می شود. اگر چه بعد از آن حرف (و) است؛ اما به علت وقف قاعده ادغام تطبیق نمی گردد.

- در (إِنَّ أَوَّلَ) حروف (ن، و) مشدد ادا گردند با این تفکیک که حرف (ن) مشدد وبا غنه ادا گردیده و حرف (و) مشدد و بدون غنه ادا می گردد.

- در (بَيِّنَاتٍ وَضَعْنَا مَبْرَكًا وَهُدًى) ادغام با غنه است؛ زیرا بعد از تنوین (دوزبر) حرف (و) واقع شده است، و همچنان در (بَيِّنَاتٍ مَّقَامُ) نیز ادغام با غنه است، زیرا بعد از تنوین (دوپیش) حرف (م) آمده است.

- در (أَيُّتُ بَيِّنَاتٍ) اقلاب است زیرا بعد از تنوین (دوپیش) حرف (ب) قرار گرفته است.

- در (وَمَنْ دَخَلَهُ، وَمَنْ كَفَرَ) اخفاء است؛ زیرا بعد از نون ساکن در مورد اول؛ حرف (د)، و در مورد دوم حرف (ک) قرار گرفته اند که هردو حرف از جمله حروف پانزده گانه اخفاء می باشد.

-در (أَمِنَّا) **مد بدل** است و قرار گرفتن سبب مد پیش از حرف مد، به خلاف معمول را مد بدل گویند، به عبارۀ دیگر «مد بدل» یکی از انواع مد فرعی است، و هرگاه سبب مد(همزه) برخلاف معمول پیش از حرف مد قرار گیرد، آن را «مد بدل» گویند.

- در (غَنِيٌّ عَنْ، شَهِيدٌ عَلَى) اظهار است؛ چون در هر دو مورد بعد از تنوین(دوپیش) حرف(ع) قرار گرفته که از جمله حروف ششگانه حلقی می باشد.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

عنوان : تلاوت آیات (۹۹-۱۰۳) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- اظهار شفوی را بشناسند.
- اظهار شفوی را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

دانش لازمی

- در (تَصَدُّونَ) حرف (ص) پُرادا شود تا از حرف (س) فرق گردد.
- در (عَنْ سَبِيلٍ، وَأَنْتُمْ، إِنْ تُطِيعُوا، كُنْتُمْ، فَأَنْقَذَكُمْ) اخفاء است؛ زیرا در تمامی مثال ها بعد از نون ساکن حرفی از حروف پانزده گانه اخفاء قرار گرفته است، همچنان در (أَعْدَاءُ فَأَلْفٌ) نیز اخفاء است؛ چون بعد از تنوین (دوزبر) حرف (ف) واقع شده است.
- در (مَنْ أَمَنَ، بِغَافِلٍ عَمَّا) اظهار است؛ زیرا در مورد اول بعد از نون ساکن (همزه)، و در مورد دوم بعد از تنوین (دوزبر) حرف (ع) واقع شده است که (ء، ع) هردو از جمله حروف ششگانه حلقی یا اظهار می باشد.
- در (تَبْعُونَهَا) قلقله صغرا است؛ زیرا حرف (ب) که از حروف قطب و جد است در وسط کلمه قرار گرفته است؛ همچنان در (فَقَدْ) قلقله کبرا است؛ زیرا حرف (د) در آخر کلمه قرار گرفته است.
- در (شُهِدَ آءٌ، أَعْدَاءُ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء) در یک کلمه آمده اند.
- لام لفظ الله جل جلاله در (سَبِيلِ اللَّهِ، بِاللَّهِ، بِحَبْلِ اللَّهِ) باریک خوانده می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان کسره (زیر) است.
- لام لفظ الله جل جلاله در (وَمَا اللَّهُ، نِعْمَتِ اللَّهِ) پُر خوانده می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان فتحه (زبر) است، و همچنان در (أَيُّتُ اللَّهِ، اتَّقُوا اللَّهَ، يُبَيِّنُ اللَّهُ) لام لفظ الله جل جلاله نیز پُر خوانده می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان ضمه (پیش) است و قاعده همین است که هرگاه حرکت حرف ماقبل آن فتحه و ضمه باشد پُر و هرگاه قبل از آن کسره باشد باریک ادا می گردد.
- در (يُرَدُّوْكُمْ بَعْدَ، يَعْصِمُ بِاللَّهِ، فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ) اخفای شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف (ب) واقع گردیده است؛ البته اخفای شفوی یک حرف دارد که (ب) است.

- در (وَأَنْتُمْ شُهَدَاءُ، إِيْمَانِكُمْ كُفْرَيْنَ، وَأَنْتُمْ تُتْلَى، عَلَيْكُمْ آيَاتُ، وَفِيكُمْ رَسُولُهُ، عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً، قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ، وَكُنْتُمْ عَلَى، لَكُمْ آيَاتِهِ، لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ) اظهار شفوی است؛ زیرا در تمامی این موارد بعد از میم ساکن حروفی آمده است که مربوط حروف اظهار شفوی است، قبلاً هم متذکر شدیم که به جز از (ب، م) هر حرفی که بعد از میم ساکن بیاید؛ اظهار شفوی می‌شود.

- در (وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ، فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا) ادغام مثلین صغیر است؛ زیرا بعد از میم ساکن، حرف (م) متحرک آمده است.

- در (فَرِيقًا مِّنْ، صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ، حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ، جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا، عَوَجًا وَ) ادغام باغنه است؛ زیرا بعد از تنوین در سه مورد اول حرف (م) و در دو مورد بعدی، بعد از تنوین حرف (و) قرار گرفته است که از جمله حروف (ینمو) یا ادغام باغنه است؛ همچنان در (وَمَنْ يَّعْتَصِمْ) نیز ادغام باغنه است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ی) واقع شده است.

ارزیابی: از همه شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین، تشریحی.

مواد ممد درسی: کتاب، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۱۰۴-۱۰۷) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- اخفای شفوی را بشناسند.
- اخفای شفوی را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ) ادغام و اخفاء آمده است؛ چون بعد از نون ساکن اول حرف (م) قرار گرفته است که ادغام باغنه می شود، و بعد از نون ساکن دوم، حرف (ک) قرار گرفته است که اخفاء می شود.
- در (أُمَّةٌ يَدْعُونَ، وَجُودًا وَتَسْوَدُّ) ادغام باغنه است؛ زیرا در مورد اول بعد از تنوین حرف (ی) آمده و در مورد دوم بعد از تنوین حرف (و) قرار گرفته است، همچنان در (يَدْعُونَ) قلقله صغرا می شود.
- در (وَيَنْهَوْنَ) اظهار است؛ زیرا بعد از نون ساکن یکی از حروف اظهار (ه) واقع شده است؛ و در (عَذَابٌ عَظِيمٌ) نیز اظهار است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ع) آمده که از جمله حروف حلقی یا اظهار می باشد.
- در (الْمُنْكَرِ، كُنْتُمْ) اخفاء است؛ چون بعد از نون ساکن در مورد اول، حرف (ک) و در مورد دوم بعد از نون ساکن حرف (ت) قرار گرفته است.
- در (وَأُولَئِكَ، جَاءَهُمْ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء) در یک کلمه قرار گرفته اند.
- در (مِنْ بَعْدِ) اقلاب است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ب) واقع شده است.
- در (اَكْفَرْتُمْ بَعْدَ) اخفای شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف (ب) آمده است.
- در (لَهُمْ عَذَابٌ، وَجُوهُهُمْ أَكْفَرْتُمْ، إِيْمَانِكُمْ فَذُوقُوا، وَجُوهُهُمْ فَفِي، هُمْ فِيهَا).
- لام لفظ الله جل جلاله در (فَفِي رَحْمَةِ اللَّهِ) باریک خوانده می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبلش کسره (زیر) است.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی : معلم برای شاگردان وظیفه می دهد تا آیات ۷-۸ سورة (الشرح) را حفظ نمایند.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۱۰۸-۱۱۲) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مخرج (ت) را بشناسند.
- حرف (ت) را حین تلاوت از مخرجش تلفظ کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- لام لفظ الله جل جلاله در (أَيُّتُ اللهُ، وَمَا اللهُ، وَإِلَى اللهُ، مِّنَ اللهُ) پُر خوانده می شود؛ زیرا در مورد اول حرکت حرف ماقبل آن ضمه (پیش) است و در سه مورد دیگر حرکت حرف ماقبل شان فتحه (زبر) است.
- لام لفظ الله جل جلاله در (وَلِلَّهِ، بِاللَّهِ، بِأَيُّتِ اللهُ) باریک خوانده می شود؛ زیرا در مورد اول خودش با کسره آغاز گردیده و در موارد بعدی حرکت حرف ماقبل شان کسره (زیر) است.
- حرف (ر) در (تَأْمُرُونَ بِالْعُرُوفِ، أَكْثَرُهُمْ، لَن يَصْرُوكُمْ، لَا يُنْصَرُونَ، يَكْفُرُونَ، الْأُمُورُ) پُر خوانده می شود؛ زیرا حرف (ر) حرکت ضمه (پیش) دارد.
- همچنان در (خَيْرٌ، خَيْرًا، الْأَدْبَارُ) پُر خوانده می شود زیرا حرف (ر) حرکت فتحه (زبر) دارد.
- در (الْأَرْضِ) پُر خوانده می شود؛ زیرا حرف (ر) ساکن و حرکت حرف ماقبل آن فتحه (زبر) دارد. و در (تُرْجَعُ) نیز پُر خوانده می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن ضمه (پیش) دارد.
- در (يُرِيدُ، أُخْرِجَتْ، ضَرِبَتْ، بَغِيرٍ) حرف (ر) باریک خوانده می شود؛ زیرا حرکت آن کسره (زیر) است.
- و همچنان در (الْمُنْكَرِ) به خاطری که کسره دارد باریک خوانده می شود؛ اما به اعتبار وقف، حرکت حرف ماقبلش اعتبار داده می شود که فتحه است، خلاصه این که در صورت وصل خواندن باریک ادا می گردد و در صورت وقف نمودن، پُر ادا می گردد.
- در (كُنْتُمْ) اخفاء است؛ زیرا بعد از نون ساکن (ت) قرار گرفته است، همچنان (كُنْتُمْ خَيْرٌ) اظهار شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف (خ) قرار گرفته است.

- در (يَصْرُوكُمْ إِلَّا يُقَاتِلُوكُمْ يُؤَلُّوكُمْ، بِأَنَّهُمْ كَانُوا) اظهار شفوی است؛ زیرا در تمامی موارد بعد از میم ساکن حرفی از حروف اظهار واقع شده است، قبلاً متذکر شدیم که به جز از حرف (ب، م) هر حرفی که بعد از میم ساکن بیاید؛ اظهار شفوی صورت می گیرد.

- در (إِلَّا أَذَى، مَا تُقْفُوا إِلَّا) مد منفصل است؛ زیرا در هر دو مورد حرف مد در یک کلمه و سبب آن (ء) در کلمه دیگر واقع شده است.

- در (وَبَاءٌ، الْأَنْبِيَاءُ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء) در یک کلمه قرار گرفته اند.

- در (ظَلَمًا لِلْعَالَمِينَ، خَيْرًا اللَّهُم) ادغام بدون غنه است؛ چون در هر دو مورد بعد از تنوین حرف (ل) آمده که از جمله حروف بدون غنه می باشد.

- در (لَنْ يَصْرُوكُمْ، وَإِنْ يُقَاتِلُوكُمْ، بِحَبْلِ مِّنْ، بَعْضٍ مِّنْ) ادغام باغنه است؛ زیرا در دو مورد اول بعد از نون ساکن حرف (ی)، و در دو مورد دوم بعد از تنوین حرف (م) آمده که هر دو حرف (ی، م) از جمله حروف ادغام باغنه است.

- در (أَمَّةٍ أُخْرِجَتْ، وَتَنْهَوْنَ، مِنْهُمْ) اظهار است؛ چون در مورد اول بعد از تنوین (همزه) واقع شده است، و در دو مورد اخیر بعد از نون ساکن (هـ) قرار گرفته است.

- در (وَيَقْتُلُونَ، الْأَذْبَارَ) قلقله صغرا است؛ زیرا در کلمه اول حرف (ق)، و در کلمه دوم حرف (د) در وسط قرار گرفته اند.

ارزیابی : از شاگران ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی: شاگردان آیات مبارکه را نزد بزرگان خویش تلاوت و تکرار نمایند.

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین، انفرادی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۱۱۳-۱۱۷) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- اندازه حرکت مد متصل را بدانند.
- اندازه حرکت مد متصل را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در کلمات (لَيَسُوْا، يَسْجُدُوْنَ، نَفِقُوْنَ، يَفْعَلُوْا، كَفَرُوْا) مد طبیعی است؛ چون حرف مد ساکن و حرکت ماقبل آن از جنس خودش است؛ یعنی واو ساکن ماقبلش مضموم است، در هنگام تلاوت سعی شود حق این مد که یک الف یعنی دو حرکت است رعایت گردد.
- در (سَوَاءً، قَابِئَةً، اَنَاءً، وَاُولَئِكَ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء) در یک کلمه قرار گرفته اند و این مد از چهار الی پنج حرکت کش می شود، و در صورت وقف تا شش حرکت مد می شود.
- در (وَلَا اَوْلَادُهُمْ، ظَلَمُوْا اَنْفُسَهُمْ) مد منفصل است؛ چون حرف مد در یک کلمه و سبب آن (ء) در کلمه دیگر واقع شده است این مد از چهار الی پنج حرکت کش می شود.
- در (اٰیٰتِ اللّٰهِ، بِاللّٰهِ) حرف لام لفظ جلاله باریک ادا می گردد؛ زیرا قبل از آن حرکت کسره آمده است.
- در (وَاللّٰهُ) حرف لام لفظ جلاله پر ادا می گردد؛ زیرا حرکت ماقبل آن فتحه (زبر) است. و اگر حرکت ماقبل حرف لام لفظ جلاله ضمه (بیش) باشد در آن صورت نیز پر ادا می شود مانند (وَمَا ظَلَمَهُمُ اللّٰهُ).
- در (هُمْ فِيْهَا، اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ) میم ساکن اظهار شفوی می شود؛ چون بعد از حرف میم ساکن حرف (ف) و حرف (ی) آمده است.
- در (رِجٍّ فِيْهَا) اخفاء می شود؛ چون بعد از تنوین (دوزیر) حرف (ف) واقع شده است، همچنان در (لَنْ تُعْجِبَ) اخفاء؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ت) آمده است.
- (صِرْطًا صَابِتًا) اظهار می شود؛ چون بعد از تنوین (دو زبر) حرف (همزه) واقع شده است.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی: شاگردان آیات مبارکه را نزد امام مسجد خویش تلاوت و تکرار نمایند.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۱۱۸-۱۲۰) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مخرج (ذ) را بشناسند.
- مخرج (ذ) را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

یاد داشت

از این که حفظ سورة (الشرح) در هفته های گذشته به عنوان کار خانه گی تمام گردیده است؛ بنابر آن از معلم محترم خواهشمندیم تا درپهلوی درس ناظره امروز، از اول الی آخر سورة (الضحی) را به حیث درس حفظ مطابق رهنمود های چوکات برای شاگردان تقدیم نماید، چون شاگردان این سوره را قبلاً حفظ نموده اند؛ معلم درس های آخر کتاب را که مربوط سورة (الشرح) می شود به حیث دروس مراجعه تقدیم نماید.

دانش لازمی

- در (اَمْوَا، الْاٰیٰتِ، اَمْثًا) مد بدل است، و قبلاً هم خواندیم «مد بدل» یکی از انواع مد فرعی است. هرگاه سبب مد (همزه) برخلاف معمول پیش از حرف مد قرار گیرد، آن را «مد بدل» گویند.
- در کلمات (الْبَغْضَاءُ، بَغِیْظُكُمْ) به حروف (ض، ظ) توجه شود که پُر خوانده شوند تا از حروف (د، ز) تفکیک گردند، همچنان در کلمه (الْبَغْضَاءُ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء) در یک کلمه آمده اند.
- در (بِطَانَةٍ مِّنْ دُونِكُمْ) حرف (ط) پُر خوانده می شود و تنوین (دو زبر) در حرف (م) ادغام باغنه می گردد و نیز نون ساکن اخفاء می شود؛ چون بعد از آن حرف (د) واقع شده است.
- در (اَلَا يٰۤاَلُوْنَكُمْ خَبٰٓآلًا، صُدُوْرُهُمْ اَكْبَرُ، كُنْتُمْ تَعْقِلُوْنَ، تُحِبُّوْنَهُمْ وَلَا لَقُوْكُمْ قَالُوْا، تَمَسُّسُكُمْ حَسَنَةً، تُصِبُّكُمْ سَيِّئَةً، لَا يَصْرُكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا) اظهار شفوی است؛ زیرا در همه موارد بعد از میم ساکن حرفی از حروف اظهار شفوی آمده است؛ قبلاً متذکر شدیم که به جز از حرف (ب، م) هر حرفی که بعد از میم ساکن بیاید اظهار شفوی صورت می گیرد.
- در (قَالُوْا اَمْثًا) مد منفصل است، باید حقیق رعایت گردد و نیز در هنگام تلفظ این کلمه سعی شود تا حرف (ق) پُر ادا گردد.
- در (عَلَيْهِمْ بِذٰٓتِ) اقلاب است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ب) آمده است، نخست تعریف این مد توسط شاگردان ارائه شود، اگر مشکل داشتند برای شان چنین بیان گردد: اقلاب در لغت بدل کردن را گویند و در اصطلاح تجوید بدل کردن نون ساکن و تنوین است به حرف (م) البته در صورتی که بعد از نون ساکن و تنوین حرف (ب) قرار گیرد.

- در (وَإِذَا) حرف (ذ) باید دقیق از مخرجش که همانا تماس نوک زبان با سر دندان های ثنایای علیا است تلفظ گردد.
- در (إِنْ كُنْتُمْ، إِنْ تَمْسَسْكُمْ، وَإِنْ تُصِيبْكُمْ، وَإِنْ تَصِيبُوا) اخفاء است؛ زیرا بعد از نون ساکن حروف اخفاء واقع شده اند، همچنان در (حَسَنَةً تَسْؤُهُمْ) نیز اخفاء است زیرا بعد از تنوین حرف (ت) آمده است.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، تلاوت خاموشانه.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	بعد از احوال پرسى و فعالیت های مقدماتی می گوید که امروز سوره الشرح را از حفظ مشق و تکرار می نماییم.	
۲۵ دقیقه	<ul style="list-style-type: none"> - نخست خود سوره مبارک را با دقت تام از حفظ می خواند؛ سپس از یک و یا دو شاگرد خوش تلاوت و خوش صدا می خواهد تا سوره را از حفظ بخوانند و درعین حال متوجه دیگران بوده به معلم تلاوت آنها گوش می دهد. - سوره مبارکه را آیت، آیت می خواند. و برای شاگردان هدایت می دهد تا به تعقیب شان تکرار نمایند. - برای شاگردان چند دقیقه وقت می دهد و از آنها می خواهد تا آیات را خاموشانه نزد خود بخوانند و تکرار نمایند. - از هر شاگرد چند آیت را گوش نموده و برای شان هدایت می دهد تا هر کس سوره را از حفظ برای هم صنفی پهلویش بخواند. - در مورد عظمت سوره مبارکه برای شاگردان توضیحات لازم می دهد. - شاگردان را با طرح سوالات زیر ارزیابی می کند. - کی می تواند سه آیت اول سوره را از حفظ بخواند؟ - کی می تواند سه آیت بعدی سوره را از حفظ بخواند؟ - کی می تواند دو آیت متباقی را از حفظ بخواند ؟ - کی می تواند سوره مبارکه را مکمل از حفظ بخواند؟ 	<ul style="list-style-type: none"> - دو شاگرد سوره را با دقت از حفظ می خوانند. - آیات را نزد خود تکرار می کنند. شاگردان پاسخ می دهند.
۱۵ دقیقه		

عنوان : تلاوت آیات (۱۲۱-۱۲۴) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مثال اظهار در تنوین را بشناسند.
- اظهار را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (مِنْ أَهْلِكَ)، اظهار است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (همزه) آمده است، و همچنان در (سَمِيعٌ عَلِيمٌ) نیز اظهار است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ع) واقع شده است.
- لام لفظ الله جلّ جلاله در (وَاللَّهُ، وَعَلَى اللَّهِ، وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ، فَاتَّقُوا اللَّهَ) پُر خوانده می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن فتحه (زبر) است.
- در (إِذْ هَمَّتْ طَّائِفَتٌ) حرف (ت) ساکن در حرف (ط) مدغم می شود. که این را ادغام متجانسین می گویند. در ادغام متجانسین حرف ساکن تبدیل به جنس حرف متحرک می گردد، و متجانسین آن دو حرف است که در مخرج متحد و در صفات مختلف باشند؛ همچنان در (طَّائِفَتٌ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء) در یک کلمه آمده اند.
- در (مِنْكُمْ أَنْ تَفْشَلَا، وَأَنْتُمْ مُنْزَلِينَ) اخفاء است؛ زیرا در همه موارد بعد از نون ساکن حرفی از اخفاء آمده است.
- حرف (ر) در (نَصَرَكُمُ، رَبُّكُمُ) پُر خوانده می شود؛ زیرا حرکتش فتحه (زبر) است، همچنان در (تَشْكُرُونَ) حرف (ر) پُر خوانده می شود؛ زیرا حرکتش ضمه (پیش) است.
- خوب است بدانیم که هر گاه حرکت حرف (ر) فتحه و ضمه باشد پُر خوانده می شود.
- و هرگاه حرکت حرف (ر) کسره (زیر) باشد باریک خوانده می شود. مانند: (بِئْدَارٍ).

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۱۲۵-۱۲۸) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- اظهار شفوی و اخفای شفوی را از یک دیگر تفکیک نمایند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم، بعد از سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

اخفاء : در لغت پوشانیدن را گویند و در اصطلاح عبارت است از حالتی بین ادغام و اظهار؛ و هرگاه بعد از نون ساکن تنوین حرفی از حروف اخفاء بیاید حکمش اخفاء است، اخفاء پانزده حرف دارد و این حرف ها عبارتند از:

(تاء، ثاء، ج، د، ذ، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ف، ق، ک).

وجه اخفای نون ساکن و تنوین در مقابل این حروف اینست که نون ساکن و تنوین به حروف پانزده گانه فوق آنقدر نزدیک نیستند مانند نزدیکی حروف ادغام؛ و نه آنقدر دور استند مانند حروف اظهار؛ پس برای این حروف حکم متوسط داده شده است؛ زیرا اخفاء حالتی بین ادغام و اظهار است مانند:

- **إِنْ تَصْبِرُوا، مِنْ قَوْرِهِمْ، فَيَنْقَلِبُوا**

مثال های از تجوید در این درس

- در (**بَلَىٰ إِنْ**) مد منفصل واقع شده است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن در کلمه دیگر آمده است.
- هرگاه حرف میم بعد از میم ساکن واقع گردد ادغام میم ساکن در میم بعدی لازم می گردد؛ مانند: (**وَيَأْتُوكُمْ مِّنْ**) که آنرا ادغام مثلین صغیر نامند؛ زیرا ادغام مثلین صغیر یک حرف دارد که حرف میم است.
- در (**مِنْ قَوْرِهِمْ**) بعد از نون ساکن حرف (ف) آمده که از حروف اخفاء است و حکمش اخفاء می باشد.
- در (**قَوْرِهِمْ هَذَا، يُمِدُّكُمْ رَبُّكُمْ، لَكُمْ وَلِتَطْبِئِنَّ، عَلَيْهِمْ أَوْ، يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ**) بعد از میم ساکن حروفی که آمده است اظهار شفوی صورت گرفته است؛ زیرا به جز از دو حرف (ب) که اخفای شفوی و (م) که ادغام مثلین صغیر می باشد، همه حروف متباقی دیگر که بعد از میم ساکن بیایند اظهار شفوی صورت می گیرد.

- در (رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ قُلُوبُكُمْ بِهِ) اخفای شفوی است؛ زیرا اخفای شفوی یک حرف دارد که حرف (ب) است و هرگاه حرف (ب) بعد از (م) ساکن بیاید اخفای آن واجب است. چون حرف (م) و (ب) از دو لب خارج می‌گردد به آن اخفای شفوی می‌گویند.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۱۲۹-۱۳۲) سوره آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- ادغام با غنه و ادغام بدون غنه را از تفکیک نمایند.
- ادغام با غنه و ادغام بدون غنه را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم، بعد از سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

ادغام : داخل کردن حرفی در حرف دیگر است طوری که اثری از حرف اول باقی نماند و در اصطلاح عبارت است از پیوست نمودن نون ساکن و تنوین به حرف متحرک طوری که از دو حرف ؛ یک حرف تشکیل شود مانند:

لَبَنٌ يِّشَاءُ، أَضْعَافًا مُّضْعَفَةً، مُّضْعَفَةً وَاتَّقُوا اللَّهَ

فایده و منظور از ادغام، تسهیل در تکلم است؛ چنان که حرفی یک مرتبه تلفظ شده و بلا فاصله همان حرف تکرار شود؛ ثقیل و سنگین خواهد بود، به همین سبب برای جلوگیری از تکرار و رفع ثقلات و سنگینی دو حرف را در یک حرف ادغام می کنند و به همین لحاظ گفته اند که ادغام زینت کلام است و آنرا زیبا و لطیف می نماید.

ادغام شش حرف دارد و آن عبارت است از : (ی، ر، م، ل، و، ن) که در جمله یرملون جمع شده است.

ادغام به صورت عام به دو گونه است :

اول - ادغام با غنه.

دوم - ادغام بدون غنه.

۱- ادغام با غنه : هرگاه یکی از چهار حرف ینمو (ی، ن، م، و) با نون ساکن و تنوین یکجا شوند ؛ نون ساکن و تنوین در حرف

مابعد خود ادغام می گردد مثل : (مَنْ يِّشَاءُ، مُّضْعَفَةً وَاتَّقُوا اللَّهَ).

باید دانست که در ادغام شرط اینست تا نون ساکن در یک کلمه و حرف ادغام در کلمه دیگر باشد؛ اما برخلاف آنچه که در بالا گفته شد اگر نون ساکن و حرف ادغام در یک کلمه بیاید ادغام نگردیده؛ بلکه اظهار آن واجب می گردد مانند: قنوان، صنوان، بنیان، الدنيا.

۲ - ادغام بدون غنه: هرگاه یکی از دو حرف (ل، ر) یا (لر) بعد از نون ساکن و یا تنوین بیاید ادغام آن لازم است؛ که این ادغام

را بدون غنه می گویند مانند: مَنْ رَبِّكَ، غُفُورٌ رَّحِيمٌ .

یاد داشت

ادغام نون ساکن در (ر) (من راق) از حکم ادغام مستثنی است؛ زیرا در (من راق) بدون گرفتن نفس سکتۀ ادا می‌گردد؛ چرا که ادای سکتۀ یکجا با ادغام غیر ممکن است.

مثال های از تجوید در این درس

- در (وَلِلَّهِ) لام لفظ الله «ج» باریک خوانده می‌شود؛ زیرا هرگاه لام لفظ الله «ج» مکسور (زیر) باشد باریک ادا می‌گردد.
- در (السَّهْوَاتِ) در تلفظ (س) دقت شود که صفت حرف (ص) را به خود نگیرد و همچنان آنقدر ضعیف هم تلفظ نگردد که به طرف حرف (ز) میلان پیدا نماید.
- بسیار دقت شود تا در کلمه (فِي الْأَرْضِ) (اول حرف (ر) مفخم یعنی پُر ادا گردد؛ چون در آخر این کلمه علامۀ وقف آمده است باید وقف گردد و در هنگام وقف سعی شود مانند حرف (د) ساکن در آخر کلمه قلقله نشود تا صفت حرف (ض) از بین نرود و حقش ادا گردد.
- در (لِمَنْ يَشَاءُ) ادغام واقع شده است؛ زیرا بعد از نون ساکن در کلمه (لمن)؛ حرف (ی) در کلمه (یشاء) آمده است که حکمش ادغام باغنه است.
- در تلفظ (وَيُعَذِّبُ) سعی شود تا حرف (ذ) از حرف (ز) فرق گردد.
- در لفظ (وَاللَّهُ) حرف (لام) پُر ادا می‌گردد؛ زیرا حرف ماقبل (اللَّهُ) مفتوح (زبر دار) است و قاعده هم چنین است که حرف ماقبلش زبر و پیش باشد پُر و هرگاه کسره (زیر دار) باشد لفظ الله باریک ادا می‌گردد.
- در (غَفُورٌ رَّحِيمٌ) بعد از تنوین در حرف (ر) در کلمه (غَفُورٌ)؛ دوباره حرف (ر) در کلمه (رَّحِيمٌ) آمده است که ادغام می‌گردد البته بدون غنه.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی: معلم برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۱-۳ سورة التین را حفظ نمایند.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۱۳۳-۱۳۷) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- قلقله کبرا و صغرا از یک دیگر را تفکیک نمایند.
- قلقله کبرا و صغرا را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

مد: در لغت مطلق زیادت را گویند و در اصطلاح کش کردن آواز است به حروف سه گانه (الف، و، ی). تشخیص مد به باز کردن انگشتان دست بسته یا مشت یا عکس آن امکان پذیر است، طوری که دو انگشت دو الف سه انگشت سه الف. حکم مد در صورتی است که واو ساکن ماقبل آن مضموم و یا ساکن ماقبل آن مکسور بوده باشد؛ اما الف همیشه حرف مد است؛ زیرا الف به صورت دائم ساکن بوده و حرکت ماقبل او نیز از جنس خود او (فتحه) میباشد. اگر چه در مصاحف چاپ عجم برای الف حرکت داده اند که در حقیقت آن حرف همزه است نه الف.

مد متصل: آنست که حرف مد و همزه (سبب مد) در یک کلمه آمده باشد مانند: **فِي السَّرَّاءِ، وَالصَّرَّاءِ، أُولَئِكَ، جَزَأَوْهُمْ.**

حکم مد متصل: از چهار حرکت تا پنج حرکت کش می شود و در وقف تا شش حرکت جواز دارد.

باید دانست که مد متصل ؛ مد فرعی میباشد.

وجه تسمیه آن به مد متصل آنست که حرف مد با همزه (ء) در یک کلمه آمده است.

مواردی که در این درس باید دقت گردد

- در **(سَارِعُوا إِلَى)** مد منفصل واقع شده است؛ زیرا حرف مد یعنی (و) در یک کلمه **(سَارِعُوا)** و سبب آن که همزه

است در کلمه دیگر **(إِلَى)** آمده است بناءً مد منفصل میباشد.

- **نوت:** همزه در مصحف های چاپ شده عجمی که ما هم از آن استفاده می نماییم به خاطر آسان یادگرفتن به شکل «الف» نشان داده شده است؛ اما در مصحف های چاپ کشورهای عربی به شکل اصلی آن یعنی همزه کوچک با «الف» یکجا تحریر گردیده است. اگر همزه کوچک، حرکت زیر (فتحه) و یا هم پیش (ضمه) داشته باشد بالای (الف) و اگر همزه کوچک حرکت زیر (کسره) داشته باشد در پایین «الف» تحریر می گردد.

- در (وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا) اظهار گریده است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ت) در کلمه (جَنَّةٍ) حرف (ع) آمده است در کلمه (عرضها) که حکمش اظهار است.
- در کلمه (السَّهْوِ) در تلفظ «س» دقت شود که صفت حرف «ص» را به خود نگیرد و همچنان آنقدر ضعیف هم تلفظ نگردد که به طرف حرف (ز) میلان پیدا نماید.
- در کلمه (تَجْرِی) قلقله صغرا می‌شود؛ زیرا حرف قلقله در وسط کلمه آمده است.
- در کلمه (قَدْ) قلقله کبرا می‌شود؛ زیرا حرف قلقله در آخر کلمه آمده است.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۱۳۸-۱۴۳) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- غنه را بشناسند.
- به دیگران گفته بتوانند که غنه از خیشوم خارج می شود.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

مد عارضی: آن است که سکون بعد از حرف مد در حال وصل و وقف ثابت نباشد مانند: **لِّلْمُتَّقِينَ، الْمُؤْمِنِينَ، الظَّالِمِينَ، الْكَافِرِينَ، الصَّابِرِينَ، تَنْظُرُونَ.**

این مد را به سببی عارضی می گویند که به عارضه سکون در حالت وقف ؛ مد عارض شده باشد.
حکم مد عارضی: در مقدار مد عارضی بعضی از قراء به اندازه یک الف و برخی دو تا سه الف نظر دارند که اندازه یک الف را قصر، اندازه دو الف را توسط و اندازه سه الف را طول می نامند.

مواردی که در این درس باید دقت گردد.

- در (بَيَانٌ لِلنَّاسِ) بعد از تنوین در (بَيَانٌ) حرف (لام) آمده است که حکمش ادغام است البته ادغام بدون غنه.
- در (هُدًى وَمَوْعِظَةٌ) بعد از تنوین در (هُدًى) حرف (واو) آمده است؛ بناءً حکمش ادغام با غنه است.
- در (مَوْعِظَةٌ لِلْمُتَّقِينَ) (بعد از تنوین در (مَوْعِظَةٌ) حرف (لام) آمده است که حکمش ادغام بدون غنه است.
- در کلمه (أَنْتُمْ) بعد از نون ساکن حرف (ت) آمده است؛ بناءً حکمش اخفاء است برخلاف اظهار.
- در (إِنْ كُنْتُمْ) دوبار اخفاء شده است در اول بعد از نون ساکن حرف (ک) آمده است و بعد از نون ساکن دوم حرف (ت) آمده است.
- در (إِنْ يَمْسَسْكُمْ) بعد از نون ساکن حرف (ی) آمده است که از جمله حروف ادغام باغنه می باشد که حکمش ادغام باغنه است. باید دانست غنه آوازی است که از خیشوم (آخربینی) خارج می شود.
- در (أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا، مِنْ قَبْلِ) قلقله صغرا واقع گردیده است.

- در (فَقَدْ، وَلَقَدْ) قلقله کبرا می شود.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۱۴۴-۱۴۶) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مخرج (ء) و (هـ) را بشناسند.
- مخرج (ء) و (هـ) را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

اظهار : در لغت بیان کردن و آشکار ساختن را گویند و در اصطلاح آنست که حرف ها هنگام تلفظ به طور واضح و آشکارا و بدون غنه خوانده شود؛ بناءً اگر نون ساکن و تنوین قبل از حرف های حلقی واقع شود حکمش اظهار بوده که در یک یا دو کلمه

واقع می گردد؛ اما در تنوین تنها در دو کلمه می باشد مانند: **مِنْهَا، وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا، لِنَفْسٍ أَنْ.**

حروف اظهار چون از حلق بیرون می شوند؛ لذا این شش حرف به نام حرف های حلقی نیز یاد می گردد، حروف اظهار در بیت زیر چنین بیان گردیده است:

حرف حلقی شش بود ای نور عین **** همزه، ها و حا و خا و عین و غین
حروف حلقی سه مخرج دارند:

اول - مخرج همزه و ها در آخر حلق یعنی آخرین قسمت گلو، که بالای سینه قرار دارد، از این محل دو حرف (همزه، هـ) ادا می شوند.

دوم - مخرج عین و حا در وسط حلق یعنی در قسمت میانی گلو قرار دارد، از این جا دو حرف (ع، ح) تلفظ می شوند.

سوم - مخرج غین و خا ادنای حلق؛ یعنی اول گلو، قسمتی که به دهان نزدیک است از این مکان دو حرف (غ، خ) ادا می شوند.

مثال های قلقله کبرا و صغرا از کلمات درس

- در (قَدْ، يَنْقَلِبْ، وَمَنْ يُرِدْ) قلقله کبرا می شود.

- در (قَبْلِهِ، انْقَلَبْتُمْ، وَسَيَجْزِي) قلقله صغرا می شود.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی : برای شاگردان هدایت می دهد تا آیات ۴-۶ سورة التین را حفظ نمایند.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس چهارم

عنوان : تلاوت آیات (۱۴۷-۱۵۱) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- اندازه حرکت مد منفصل را بدانند.
- اندازه حرکت مد منفصل را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم، بعد از سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

مد منفصل: آنست که حرف مد در آخر کلمه و سبب آن (ء) در ابتدای کلمه بعدی باشد مانند: **إِلَّا أَنْ، فِي أَمْرِنَا، يَأَيُّهَا**

الَّذِينَ، عَلَى أَعْقَابِكُمْ مِمَّا أَشْرَكُوا. حکم این مد نزد حفص از چهار تا پنج حرکت کش می شود.

در کلمه های **(رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا)** حرف (ر) در **(رَبَّنَا)** پُر ادا می گردد و همین در کلمه **(اغْفِرْ لَنَا)** باریک یعنی مرقق ادا می گردد و قاعده چنین است که هرگاه حرف (ر) فتحه داشته باشد پُر یعنی مفخم و هرگاه کسره داشته باشد مرقق یعنی باریک ادا می گردد.

- در **(إِنْ تُطِيعُوا)** بعد از نون ساکن حرف (ت) آمده است که حکمش اخفاء می باشد، باید دانست که اخفاء حالتی است بین ادغام و اظهار، باید گفت که کلمه فوق طوری تلفظ گردد که فرق بین (ت) و حرف (ط) شود.

- در **(يُرَدُّوكُمْ)** حرف (ر) پُر خوانده می شود و حرف (د) مشدد است و باید مشدد ادا گردد.

- در کلمه **(أَقْدَامَنَا)** در حرف (ق) قلقله صورت گرفته است، البته قلقله صغرا است؛ زیرا حرف (ق) در وسط کلمه آمده است اگر در آخر کلمه باشد، قلقله کبرا واقع می شود؛ همچنان قابل ذکر است که قلقله جنبانیدن حرف در مخرجش می باشد.

- در کلمه **(وَأَنْصُرْنَا)** اخفاء است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ص) آمده و این حرف از جمله حروف اخفاء می باشد قابل یاد آورiest که اخفاء پوشانیدن را گویند و اخفاء حالتی است بین اظهار و ادغام.

- در کلمه های **(فَاتَهُمُ اللَّهُ)** حرف (لام) لفظ جلاله پُر ادا می گردد؛ زیرا لفظ الله (ج) مانند قاعده حرف (ر) هر گاه مفتوح

و مضموم باشد پُر ادا گردیده و هرگاه مکسور باشد باریک یعنی مرقق ادا می گردد؛ همچنان حرف (ث) در کلمه **(ثَوَاب)** مانند حرف (س) تلفظ نمی شود؛ حرف (ث) از مخرجش که نوک زبان و سر دندان های ثنایای علیا است درست تلفظ گردد.

– در کلمه های (بَلِ اللّٰهُ) و (بِاللّٰهِ) حرف (لام) باریک یعنی مرقق ادا می گردد.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس چهل و یکم

عنوان : تلاوت آیات (۱۵۲-۱۵۳) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که اخفای شفوی یک حرف دارد.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

اقلاب : در لغت برگشتن از یک حالت به حالت دیگر است، یا به عبارت دیگر اقلاب تغییر دادن یک شی از اصل آن را گویند. و در اصطلاح عبارت است از نهادن یک حرف به جای حرف دیگر می باشد مانند: (مِنْ بَعْدِ مَا) ، (غَمًّا

بِغَمٍّ) ، (خَبِيرٌ مَّا).

یعنی هرگاه بعد از نون ساکن و یا تنوین حرف (ب) بیاید نون ساکن و تنوین به حرف م تبدیل می شود. و وجه اختصاص حرف میم از سائر حروف اینست که عرب ها در چنین حالات نون ساکن را میم تلفظ میکنند و دیگر اینکه حروف (ب ، م) قریب المخرج استند و همچنان در اکثر صفات با هم مشترک اند.

مواردی که در این درس باید دقت گردد

در (وَلَقَدْ) قلقله کبرا واقع شده است؛ زیرا حرف قلقله در آخر این کلمه آمده است و نسبت به قلقله صغرا کمی بیشتر قلقله صورت می گیرد.

- در (صَدَقَكُمُ اللَّهُ) لفظ الله جل جلاله پُر(مفخم) ادا می گردد؛ زیرا حرف ماقبل لفظ الله جل جلاله مضموم (پیش دار) است و قاعده همین طور است که مضموم و مفتوح باشد لفظ الله جل جلاله پُر(مفخم) ادا می گردد و اگر قبل از لفظ الله (ج) کسره (حرکت زیر) داشته باشد لفظ الله جل جلاله باریک (مرقق) ادا می گردد.

- در (إِذْ تَحْسُونَهُمْ) اخفای شفوی در حرف (م) صورت می گیرد؛ زیرا بعد از آن حرف (ب) در کلمه (بِإِذْنِهِ) آمده است و قاعده همچنین است که: هرگاه بعد از حرف (م) ساکن، حرف (ب) بیاید اخفای شفوی واقع می گردد؛ چون هر دو حرف (م ، ب) از لبها خارج می شوند؛ لذا به آن اخفای شفوی می گویند.

- در (مِنْ بَعْدِ) بعد از نون ساکن؛ حرف (ب) آمده است؛ بناءً حکمش اقلاب است و قبلاً خوانده بودیم که اقلاب : بدل کردن یک حرف به حرف دیگر است. و هرگاه بعد از نون ساکن و تنوین حرف (ب) بیاید ؛ نون ساکن و تنوین را به (م) خالص تبدیل کرده با غنه و اخفاء می خوانند مانند غَمًّا بِعَمٍّ، خَبِيرٌ بِمَا.
 - در (أَرْبُكُم مَّا تُحِبُّونَ) (بعد از حرف (م) ساکن در کلمه (أَرْبُكُم) حرف (م) متحرک آمده است که حکمش ادغام مثلین صغیر است و مانند یک (م) مشدد در آنها غنه می شود. البته باید دانست که ادغام مثلین صغیر یک حرف دارد که (م) است و هرگاه بعد از (م) ساکن واقع شود ادغام (م) ساکن در (م) بعدی لازم می گردد مانند مِنْكُمْ مَنْ.
 - در (صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ) اظهار شفوی واقع شده است؛ زیرا بعد از (م) ساکن حرف (ع) آمده است.
 - در (لِيَبْتَلِيَكُمْ) قلقله صغرا واقع گردیده؛ زیرا حرف (ب) که حرف قلقله است در وسط کلمه آمده است؛ بناءً قلقله صغرا می باشد.
 - در کلمه (عَنْكُمْ) اخفاء واقع شده است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ک) آمده است؛ بناءً حکمش اخفاء است، باید دانست که اخفاء پوشانیدن را گویند.
 - در (ذُو فَضْلٍ) کوشش شود تا حرف (ذ) دقیق از مخرجش ادا گردد، مخرج (ذ) از تماس سر زبان با سر دندان های ثنایای عُلْیا ایجاد می شود.
- ارزیابی :** از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.
- روش تدریس :** سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.
- مواد ممد درسی :** کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس چهل و دوم

عنوان : تلاوت آیت (۱۵۴) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که تلفظ حرف (ث) در عربی و فارسی یکسان نیست.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

مخارج حروف: مخارج جمع مخرج است و مخرج بر وزن مفعول و اسم مکان است در لغت به معنی محل خروج است. مخرج حرف مکانی است که حرف از آن محل خارج و ادا می شود؛ مانند: لب ها که جای ادای چهار حرف (ف، ب، م، د) می باشد. در اصطلاح علم قرائت صوتی است که از هوای داخل شش برخاسته به سوی دهن میاید. برای کسی که قرآن را تلاوت می کند لازم است تا این کتاب مقدس را از حیث حروف و الفاظ طوری بخواند که آن حضرت ﷺ توسط جبرئیل امین فرا می گرفته اند. و ایجاب می کند تا حروف از حیث مخارج و همچنان از نظر کیفیت و کمیت به خوبی شناسایی شده و مطابق لغت عرب ادا گردد.

مواردی که در این درس باید دقت گردد

- در ابتدای این درس به حرف ث در (ثُمَّ) توجه صورت گیرد تا مانند حرف (س) تلفظ نشود اگر چه در زبان های پشتو و فارسی دری حرف های (ث و س) یکسان تلفظ میشوند که همان تلفظ حرف (س) می باشد البته باید دانست که در عربی هر کدام از این دو حرف (ث و س) تلفظ مستقل خود را دارند که باید به آنها دقت بیشتر شود تا حق هر حرف در هنگام تلاوت رعایت گردد و مانند حرف زدن روزمره نباشد.
- در کلمه (أَنْزَلَ) بعد از نون ساکن حرف «ز» آمده است؛ بناءً حکمش اخفاء زیرا حرف «ز» از جمله حروف اخفاء می باشد. قابل ذکر است که باید هنگام تلفظ حرف (ز) سعی شود تا دقیق ادا گردد و از حروف (ذ، ظ) فرق گردد. خوب است بدانیم که مخرج حرف (ز) سر زبان، وسط و نوک ثنایای سفلی همراه با اتصال به ثنایای علیا می باشد.
- همچنان در کلمات (أَنْفُسُهُمْ، فِي أَنْفُسِهِمْ، كُنْتُمْ) که در آیات این درس آمده است اخفاء واقع گردیده زیرا در کلمه اول و دوم بعد از نون ساکن حرف (ف) آمده است و در کلمه سوم بعد از نون ساکن حرف (ت) آمده که در هر سه کلمه بعد از نون ساکن حروف اخفاء آمده است؛ بناءً حکمش اخفاء می باشد.

- در (مِنْ بَعْدٍ) اقلاب واقع گردیده است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ب) آمده است. در تعریف آن قبلاً هم خوانده شد که اقلاب برگشتن از یک حالت به حالت دیگر است و در اصطلاح آنست که هرگاه نون ساکن در یک یا دو کلمه و تنوین فقط در دو کلمه قبل از حرف اقلاب (ب) واقع گردد، از جهت اتحاد مخرج (ب، م) با رعایت اخفاء و غنه حرف (ب) به حرف (م) تبدیل می‌گردد؛ البته در نطق و تلفظ نه؛ بلکه در نوشتن. در بعضی از مصاحف یک (م) کوچک در سر تنوین می‌گذارند، مانند: عَلِيمٌ يَذَاتِ الصُّدُورِ .

تذکره: از آوردن مثال نون ساکن در یک کلمه خودداری گردیده و تنها از مثال های همین درس استفاده شده است.

- در (أَمَنَةً نُّعَاسًا، نُّعَاسًا يَغْشَى، طَائِفَةً مِنْكُمْ، شَيْءٌ مَّا) در کلمه اول بعد از تنوین حرف (ن)، و در کلمه دوم بعد از تنوین حرف (ی) و در کلمه سوم و چهارم بعد از تنوین حرف (م) آمده است که در تمام این موارد ادغام با غنه صورت می‌گیرد؛ زیرا حروف (ن، ی، م) از جمله حروف ادغام باغنه می‌باشد.

- در (و طَائِفَةً قَدْ، مِنْ شَيْءٍ) بعد از تنوین در کلمه اول حرف (ق) و بعد از نون ساکن در کلمه دوم حرف (ش) آمده است که حکمش اخفاء می‌باشد. باید دانست که اخفاء پوشانیدن را گویند.

- در کلمه (أَهَمَّتَهُمْ) اول باید، حرف درست تلفظ شود که صفت حرف (ح) را به خود نگیرد و سپس (م) باید مشدد ادا گردد و در حرف (ت) باید همس رعایت گردد؛ و همس ده حرف دارد که در لغت به معنی اخفاء و در اصطلاح آنست که هنگام ادای آنها، حروف به خوبی ظاهر نشده و نفس از جریان باز نماند؛ بلکه با آهسته گی تلفظ شده و هنگام تلفظ این حروف، آواز در مخرج، با چنان ضعیفی قرار می‌گیرد که جاری داشتن نفس ممکن باشد و در آواز یک نوع پستی وجود داشته باشد. این حروف را مهموسه نیز یاد می‌کنند که مجموعه آن «فَحْتَهُ شَخْصٌ سَكْتٌ» می‌باشد.

- در (يُظُنُّونَ) به حرف (ظ) دقت گردد تا صفت حرف‌های (ذ) و (ز) را به خود نگیرد و همچنین حرف (ن) (مشدد) ادا گردد.

- کلمه (بِاللَّهِ) باید باریک ادا گردد؛ زیرا قاعده است که: حرف ماقبل لفظ الله (ج) مکسور (زیر دار باشد) باریک یا مرقق ادا می‌گردد.

- در کلمه (ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ) به حرف ظ دقت گردد و حرف نون مشدد ادا شود؛ و همچنان (هـ) درست تلفظ شود و حرف (ی) نیز مشدد ادا می‌گردد. باید دانست که (ت) در کلمه (الْجَاهِلِيَّةِ) به شکل (هـ) زبان فارسی دری است که ما در فارسی دری (ت) را به این شکل نمی‌شناسیم و این ویژه زبان عربی است که به نام (ت) مدوره یاد می‌گردد؛ این (ت) در حال وصل به شکل (ت) تلفظ می‌شود و در حالت وقف به (هـ) تبدیل می‌شود.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی: معلم برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۷-۸ سورة التین را حفظ نمایند.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۱۵۵-۱۵۷) سوره آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- مخرج حرف (غ) را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

مخارج حروف الفبای عربی یا قرآنی که از خشکی لبها تا به آخر حلق می باشد قرار ذیل اند:
اقسام مخارج: اقسام مخارج اصولاً بر پنج قسمت تقسیم گردیده است.

- ۱- حروف جوفی که دارای یک مخرج است.
- ۲- حروف حلقی که دارای سه مخرج است.
- ۳- حروف لسانی که دارای ده مخرج است.
- ۴- حروف شفوی که دارای دو مخرج است.
- ۵- حروف غنه یا خیشوم که دارای یک مخرج است.

اول- حروف جوفی : سه حرف دارد که آن را حرف مد نیز یاد می کنند این حرفها عبارتند از (الف، واو، یا).

- اگر ما بخواهیم که مخرج یک حرف را دریابیم؛ اولاً حرف مورد نظر را ساکن ساخته و همزه متحرک را به آن وصل می کنیم، آوازی که از سکون حرف مورد نظر خارج میشود مخرج همان حرف است.
- حروف فوق را به خاطری جوفی می گویند که مخرج معین نداشته؛ بلکه به واسطه حرف متحرک از هوای دهن پیدا می شود مثلاً:

- الف - (الف) ساکن ماقبلش مفتوح (زیر دار).
 - ب - (و) ساکن ماقبلش مضموم (پیش دار).
 - ج - (ی) ساکن ماقبلش مکسور (زیر دار).
- مانند: نُوحِیْهَا

دوم - حروف حلقی : شش حرف دارد و بر سه مخرج تقسیم شده است.

- الف - مخرج (همزه) و (ها) اقصای حلق می باشد؛ البته از طرف سینه اول حلق است.
- ب - مخرج (عین) و (حا) که در وسط حلق قرار دارد.

ج - مخرج (غین) و (خا) ادنی الحلق یعنی آخر حلق نزدیک به دهن است.

مواردی که به این درس باید دقت گردد

در کلمات (مِنْكُمْ، عِنْدَنَا، وَلَیْنِ قُتِلْتُمْ) اخفاء واقع گردیده؛ زیرا بعد از نون ساکن در کلمه اول حرف (ک)، و در کلمه دوم بعد از نون ساکن؛ حرف (د) و در کلمه سوم بعد از نون ساکن حرف (ق) آمده که حکم همه یکسان است.

همچنان در (حَسْرَةً فِی) اخفاء است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ف) آمده است.

- در کلمه (كَسَبُوا) حرف (ک) و (س) و (ب) به آرامی تلفظ گردد و (س) طوری تلفظ شود که صفت حرف (ص) را به خود نگیرد؛ همچنان در همین کلمه حرف (و) مد طبیعی است و نباید مکث زیاد در آن شود.

- در کلمه (وَلَقَدْ) قلقله کبرا است؛ زیرا حرف قلقله در آخر کلمه آمده است. قلقله جنبانیدن حرف در مخرجش میباشد.

- در کلمات (لِيَجْعَلَ، يَجْعَلُونَ) قلقله صغرا واقع شده است؛ زیرا حرف قلقله (ج) در وسط کلمه آمده است.

- در کلمات (عَفَا اللَّهُ، إِنَّ اللَّهَ، لِيَجْعَلَ اللَّهُ، وَاللَّهُ يُحْيِي، وَاللَّهُ بِمَا، مِنَ اللَّهِ) لفظ الله جل جلاله پُر یعنی تفخیم خوانده می شود؛ زیرا قبل از اسم الله جل جلاله حرکت حرف ماقبل آن فتحه (زبر) است و قاعده چنین است که هرگاه حرف ماقبل الله جل جلاله مفتوح باشد لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می شود.

- در (فِي سَبِيلِ اللَّهِ) لفظ الله جل جلاله باریک یعنی ترقیق ادا می گردد؛ و هرگاه قبل از لفظ الله جل جلاله حرف ماقبل آن کسره (زیر) باشد لفظ الله جل جلاله باریک ادا می گردد. معلم کلمه فوق را خودش باریک تلفظ نموده و بالای چند شاگرد تکرار می نماید.

- در کلمات (عَنْهُمْ، غَفُورٌ حَلِيمٌ، وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ) اظهار واقع گردیده؛ زیرا در کلمه اول بعد از نون ساکن حرف (ه) آمده است. در کلمه دوم بعد از تنوین حرف (ح) آمده است و در کلمه سوم بعد از تنوین حرف (خ) آمده است که هر سه حرف از جمله حروف شش گانه اظهار می باشند.

- در کلمات (أَمِنُوا، لَا تَكُونُوا، كَفَرُوا، قَالُوا، ضَرَبُوا، كَانُوا، مَا تَوْأ، قُتِلُوا، قُلُوبِهِمْ، بُمِيتُ تَعْبَلُونَ،

سَبِيلِ) مد طبیعی می باشد. در کلمه های فوق همه مد طبیعی به (و) ساکن است، به جز دو کلمه که مد طبیعی به حرف (ی) ساکن است.

ارزیابی: از گردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۱۵۸-۱۶۲) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- حروف ادغام با غنه را بشناسند.
- حروف ادغام با غنه را به دیگران بیان کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

در درس گذشته حروف جوفی و حلقی در دانش لازمی جا داده شده بود که حالا به ادامه آن به مخرج سوم می پردازیم:
حروف شفوی: حروف شفوی چون از شفه یعنی از لب خارج می شوند به همین سبب حروف شفوی مسمی گردیده که چهار حرف دارد و عبارت است از (ف، ب، م، و).

الف- مخرج ف: داخل لب زیرین متصل ثنایای علیا است مانند (اف).

ب- مخرج ب: مخرج (ب) از بهم پیوستن هر دو لب و جدا شدن آنها یکی از دیگری به وجود می آید. مانند: (اب).

ج - مخرج م: بیرون هردو لب است طوری که با هم چسپیده باشند و هوا در ناحیه لبها و خیشوم حبس شود. مانند: (ام).

د- مخرج واو: با باز شدن هردو لب به وجود می آید به همین سبب است که بعضی از قراء تعداد حروف شفوی را سه حرف دانسته و حرف واو را از جمله حروف جوفی شمرده اند.

- حروف غنه یا خیشوم: دارای دو حرف است یعنی (نون) و (میم).

اگر حروف (نون) و (میم) ساکن باشند جریان نفس از راه خیشوم به صورت خوب تر ظاهر می گردد. مانند: آن و أم.

(ن) و (م) دو مخرج دارد که مخرج نون طرف زبان و مخرج میم میان دو لب است در صورتی که در حال اظهار باشند، مخرج دومی خیشوم است که درسه حالت تشدید، ادغام و اخفاء به وجود می آید.

مواردی که به این درس باید دقت گردد

در کلمات (وَلَئِنْ مُتُّمْ، إِنْ يَنْصُرْكُمْ اللَّهُ، وَإِنْ يَخْذُلْكُمْ، أَنْ يَغْلَّ، وَمَنْ يَغْلُ، رَحْمَةً مِّنْ، نَفْسٍ مَّا،

بَسْخِطٍ مِّنْ) ادغام باغنه آمده است. بعد از نون ساکن در کلمه اول حرف (م) و بعد از نون ساکن در کلمات دوم الی پنجم؛ حرف (ی) آمده و بعد از تنوین در کلمات ششم الی هشتم حرف (م) آمده است که از جمله حروف باغنه ادغام میباشند؛ غنه آوازی است که از خیشوم (آخر بینی) خارج می شود. باید گفت ادغام شش حرف دارد که در یرملون جمع گردیده که چهار حرفی که در (ینمو) جمع گردیده ادغام باغنه صورت می گیرد و دردو حرف (ل و ر) ادغام بدون غنه صورت می گیرد. کلمات فوق بالای شاگردان به نوبت تمرین گردد.

در کلمات (تُحْشَرُونَ^{۱۵۸})، (الْمُتَوَكِّلِينَ^{۱۵۹})، (الْمُؤْمِنُونَ^{۱۶۰})، (لَا يُظْلَمُونَ^{۱۶۱}) و (بِئْسَ الْبَصِيرُ^{۱۶۲}) مد عارضی است؛ زیرا بعد از حرف مد سکونی که واقع شده؛ در اصل ساکن نبوده؛ بلکه به سبب وقف بر آن سکون عارض شده است. از همین جهت این مد را (عارض للسکون) می‌گویند. این کلمات بالای شاگردان تمرین گردد.

در هنگام تلفظ کلمه (قُتِلْتُمْ) بسیار دقت شود که بعد از حرف (ق) حرف (و) پیدا نشود.

در کلمات (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، عَلَى اللَّهِ، إِنَّ اللَّهَ، إِنَّ يَنْصُرْكُمْ اللَّهُ، رِضْوَانُ اللَّهِ) لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرف ماقبل شان مفتوح است.

در کلمات (لَنْتَ، لَا نَفْضُوا، فَمَنْ ذَا الَّذِي، يَنْصُرْ) اخفاء واقع گردیده است زیرا بعد از نون ساکن در کلمات فوق به ترتیب حروف (ت، ف، ذ، ص) آمده است که هر چهار حرف از جمله حروف اخفاء می‌باشد که حکمش اخفاء است باید گفت که اخفاء پوشانیدن را گویند. یعنی نون ساکن و تنوین به واسطه حروف اخفاء پوش گردیده و واضح تلفظ نمی‌شود.

- در کلمه (عَنْهُمْ) اظهار واقع گردیده است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ه) آمده است.

- در کلمات (فَطَا غَلِيظَ الْقَلْبِ، لِنَبِيِّ أَنْ) اظهار گردیده است؛ زیرا بعد از تنوین در این کلمات به ترتیب حرف (غ) در کلمه (غَلِيظَ) و (ء) در (أَنْ) آمده که حکمش اظهار است. از چند شاگرد پرسیده شود. همچنان باید به حرف (ظ) توجه شود تا درست ادا گردد و مخرجش سرزبان و نوک ثنایای علیا می‌باشد و باید به صفت استعلائی حرف (ظ) نیز دقت شود تا پُر ادا گردد.

- در (أَنْ يَغُلَّ) ادغام است؛ زیرا بعد از نون ساکن (ی) آمده که از جمله حروف ادغام باغنه (ینمو) می‌باشد.

- در (كَمْ بَاءً) بعد از نون ساکن حرف (ب) آمده است که حکمش اقلاب می‌باشد و اقلاب یک حرف دارد که همان (ب) است و اقلاب بدل کردن را گویند و در اینجا نون ساکن به (م) تبدیل می‌گردد. و درحین تلفظ باید اندکی مکث گردد یعنی اندازه تبدیل شدن (نون) به حرف (م) با تأنی، دقت و آرامش صورت گیرد و از سریع تلفظ نمودن خود داری شود. این مثال بالای شاگردان تمرین گردد.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس چهل و پنجم

عنوان : تلاوت آیات (۱۶۳-۱۶۷) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مخرج (ق) را بشناسند.
- مخرج (ق) را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

یاد داشت

از این که حفظ سورة التین به عنوان کارخانه گی در هفته های گذشته تمام گردیده است ؛ لذا از معلم محترم خواهشمندیم تا در پهلوی درس ناظره امروز تمام سورة التین را به حیث درس مراجعه حفظ برای شاگردان تقدیم نماید.

دانش لازمی

در دروس گذشته حروف جوفی، حروف حلقی، حروف شفوی و حروف غنه و خیشوم ر بیان گردید که حالا به ادامه آن به مخرج پنجم و اخیر می پردازیم:

حروف لسانی: زبان (لسان) پارچه گوشتی است در دهان که ترکیبی از شرائن و عضلات بوده و در نهایت آله است برای تکلم و بیان، بلعیدن، چشیدن و بالاخره برای تناول غذا به کار برده می شود و این آله (زبان) دارای ده مخرج بوده و از آن ۱۸ حرف (ق، ک، ج، ش، یای غیر مدی، ض، ل، ن، ر، ط، د، ت، ص، ز، س، ظ، ذ، ث) خارج می شود.

مخرج ق : در آخر زبان به طرف حلق در جهت کام بالایی قرار دارد.

مخرج ک : در پایان مخرج حرف (ق) است و در نزدیکی دهن قرار دارد؛ لهذا مخرج قاف نسبت به کاف در نزدیکی حلق و مخرج کاف نسبت به قاف در نزدیکی دهن واقع شده اند.

حروف (ق) و (ک) را لهنوی می گویند که منسوب به لہات گلو است ؛ و لہات پارچه گوشتی است در نهایت زبان که به آن زبانچه می گویند.

خرج (ج، ش، ی): وسط زبان است که در وسط کام بالایی قرار دارد و به شجری یاد می شوند.

اگر چه این حرف ها یکی است؛ اما مراتبی در بین شان وجود دارد؛ مثلاً: در وقت ادای حرف (ش) وسط زبان آن قدر به شدت به کام نمی چسپد طوری که در وقت ادای حرف (ج) می چسپد.

مخرج (ض) : متصل کناره زبان است که از جانب راست یا چپ و از پهلوی زبان و از سر دندان های آسیاب خارج می شود که صفتش پر خواندن است.

ادای حرف (ض) از جانب چپ آسان بوده و به کثرت استعمال می شود، ولی از جانب راست خیلی مشکل است، اما غیر ممکن نیست.

مواردی که در این درس باید دقت گردد

در کلمات (هُم دَرَجَتٌ، فِيهِمْ رُسُلًا، أَنْفُسُهُمْ يَتْلُوا، عَلَيْهِمْ أَيْتُهُ، وَيُزَكِّيهِمْ وَ، قُلْتُمْ أَئِنَّ، وَمَا أَصَابَكُمْ يَوْمَ، وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا، هُمْ لِلْكَفْرِ، مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ) همه و همه اظهار شفوی واقع گردیده زیرا در

تمام این کلمات حروفی آمده که (م) باید واضح و آشکار تلفظ گردد. باید دانست به جز حرف (ب) که در آن اخفای شفوی صورت می‌گیرد و خود حرف (م) که بعد از (م) ساکن اگر بیاید ادغام مثلین صورت می‌گیرد بقیه بیست و شش حرف دیگر که مثال‌های فوق از درس نیز شامل همان بیست و شش حرف است آورده شده است.

– در کلمه (دَرَجَتٌ عِنْدَ اللَّهِ) اول باید حرف (ر) پُر (مفخم) ادا گردد و تنوینی که در حرف (ت) است باید اظهار شود؛ زیرا

بعد از تنوین حرف (ع) آمده که از جمله حروف شش گانه اظهار می‌باشد، پس از نون ساکن در کلمه (عِنْدَ) حرف (د) آمده که حکمش اخفاء است و نون ساکن باید اخفاء گردد و لفظ الله جل جلاله باید پُر (مفخم) ادا گردد؛ زیرا حرف (د) که حرف ماقبل الله جل جلاله قرار گرفته مفتوح (زبردار) است.

در این درس چند جا لفظ الله جل جلاله آمده که اکثراً حرکت حرف ماقبل شان فتحه است و باید پُر ادا شوند، این کلمه‌ها قرار

ذیل است: عِنْدَ اللَّهِ، وَاللَّهُ، مَنْ اللَّه، إِنَّ اللَّه.

کلمات فوق بالای چهار شاگرد تکرار گردد.

– همچنان لام لفظ الله جل جلاله در (فَبِأَذِّنِ اللَّهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ) باریک ادا می‌گردد؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان

کسره (زیر) است.

کلمات فوق بالای چند شاگرد تکرار گردد.

در (بَصِيرَتٌ بِمَا) تنوین در حرف (ر) آمده است که بعد از آن حرف (ب) در کلمه (بِمَا) آمده و حرف (ب) مختص به اقلاب است در صورتی که بعد از نون ساکن و تنوین واقع گردد؛ بناءً در کلمه فوق اقلاب صورت گرفته است. کلمه‌ها بالای دو شاگرد تمرین گردد.

در کلمات (لَقَدْ، قَدْ) قلقله کبرا واقع شده است؛ زیرا در آخر کلمه آمده است. این کلمات بالای شاگردان تمرین گردد.

– در کلمات (أَصَبْتُمْ، أَوْ اذْفَعُوا، أَقْرَبُ) به ترتیب در کلمه اول حرف (ب) در کلمه دوم حرف (د) و در کلمه سوم حرف (ق) قلقله صغرا صورت می‌گیرد زیرا حروف قلقله در وسط این کلمات واقع گردیده است. بالای سه شاگرد تمرین گردد.

– در (إِذْ بَعَثَ) در تلفظ حرف (ذ) و حرف (ث) دقت صورت گیرد؛ زیرا این هر دو حرف با نوک زبان تلفظ می‌گردد. تا حرف ذال مانند حرف (ز) و حرف (ث) مانند حرف (س) تلفظ نشود.

– در (مِنْ أَنْفُسِهِمْ) دو بار نون ساکن آمده که نون ساکن اول اظهار می‌گردد؛ زیرا بعد از آن (ء) آمده است و همزه از جمله حروف شش گانه اظهار است. و در نون ساکن دوم اخفاء صورت گرفته؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ف) آمده که از جمله حروف اخفاء می‌باشد. بالای چند شاگرد تمرین گردد.

– در کلمات (وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ) دو بار نون ساکن آمده است بعد از نون اول حرف (ک) و بعد از نون دوم حرف (ق) آمده که این دو حرف (ک، ق) از جمله حروف اخفاء می‌باشد و باید نون ساکن، اخفاء تلفظ شود. کلمات فوق بالای دو شاگرد تکرار گردد.

- در کلمات (عَنْ، أَنْفُسُكُمْ) بعد از نون ساکن اول حرف (د) و بعد از نون ساکن دوم حرف (ف) آمده و این دو حرف (د، ف) از جمله حروف اخفاء است و نون ساکن در هر دو کلمه باید اخفاء گردد. کلمه های فوق بالای دو شاگرد تکرار شود. و اشتباهات شان اصلاح گردد.
 - در کلمات (مُصِيبَةٌ قَدْ، شَيْءٌ قَدِيرٌ) بعد از تنوین (دوپیچ) در کلمه اول حرف (ق) آمده و این حرف از جمله حروف اخفاء است؛ همچنان بعد از تنوین (دوزیر) باز هم حرف (ق) آمده که حکمش اخفاء است و باید در هر دو تنوین و در هر دو کلمه اخفاء صورت بگیرد.
 - در (مِنْ عَنِ، مِنْهُمْ) بعد از نون ساکن اول حرف (ع) و بعد از نون ساکن دوم حرف (هـ) آمده که هر دو حرف (ع، هـ) از جمله حروف اظهار است بناءً حکمش اظهار است و باید در هر دو نون ساکن اظهار صورت بگیرد. بالای دو شاگرد تکرار گردد.
 - در (يَوْمٍ أَقْرَبُ) بعد از تنوین (دو زیر) در حرف (ذ) ؛ همزه در کلمه (أَقْرَبُ) آمده است بناءً حکمش اظهار است؛ زیرا (ء) از جمله شش گانه اظهار است.
 - در کلمات (أَوَلَمْ يَأْصَابَتْكُمْ، وَمَا أَصَابَكُمْ) مد منفصل واقع گردیده؛ زیرا در هر دو کلمه حرف مد (الف) در یک کلمه و سبب آن (ء) در کلمه دیگر آمده است و مقدار آن نزد حفص چهار تا پنج حرکت است.
 - در کلمات (رَسُولًا مِّنْ، ضَلَّ مُبِينٌ) بعد از تنوین (دو زیر) در کلمه اول حرف (م) آمده و بعد از تنوین (دو زیر) در کلمه (ضَلَّ) باز هم حرف (م) آمد هر دو تنوین در ادغام با غنه صورت می گیرد. کلمه های فوق بالای دو شاگرد تکرار گردد.
 - در (قِتَالًا لَا تَتَّبِعُنَا، قِتَالًا) ؛ حرف (ل) در (لَا تَتَّبِعُنَا) آمده که از جمله حروف ادغام است البته ادغام بدون غنه که به خیشوم (آخر بینی) هیچ ارتباطی ندارد.
- روش تدریس:** سوال و جواب، انفرادی، گروهی.
- مواد ممد درسی:** کتاب درسی، تخته و تباشیر.

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	بعد از سلام و احوال پرسی و فعالیت های مقدماتی به شاگردان می گوید: امروز سوره التین را از حفظ مشق و تکرار می نمایم.	
۲۵ دقیقه	<p>- نخست خود سوره مبارکه را با دقت تام از حفظ می خواند و سپس از یک و یا دو شاگرد خوش تلاوت و خوش صدا می خواهد تا سوره را از بر بخوانند و درعین حال متوجه دیگران بوده و به تلاوت آن ها گوش می دهد.</p> <p>- سوره مبارکه را آیت، آیت می خواند. و به شاگردان هدایت میدهد تا آیات را به تعقیبش به صدای مناسب تکرار نمایند.</p> <p>- برای شاگردان چند دقیقه وقت میدهد و از آن ها می خواهد تا آیات را خاموشانه نزد خود بخوانند.</p> <p>- سپس از هر شاگرد چند آیات را گوش نموده برای شان هدایت میدهد تا</p>	<p>- دو شاگرد سوره را با دقت از حفظ می خوانند.</p>

<p>- آیات را نزد خود تکرار می کنند.</p> <p>شاگردان همه از خود آمادگی نشان میدهد.</p>	<p>هر کدام سوره را از حفظ برای هم صنفی پهلویش بخواند.</p> <p>- در مورد عظمت سوره مبارکه برای شاگردان توضیحات لازم میدهد.</p> <p>- شاگردان را با طرح سوالات زیر ارزیابی می کند:</p> <p>- کی می تواند سه آیت اول سوره را از حفظ بخواند ؟</p> <p>- کی می تواند سه آیت بعدی سوره را از حفظ بخواند ؟</p> <p>- کی می تواند دو آیت متباقی را از حفظ بخواند ؟</p> <p>- کی می تواند سوره مبارکه را مکمل از حفظ بخواند. ؟</p>	<p>۵ دقیقه</p> <p>۱۰ دقیقه</p>
--	---	--------------------------------

عنوان : تلاوت آیات (۱۶۸-۱۷۳) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مد لین را بشناسند.
- مد لین را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در کلمه (الَّذِينَ) حرف (ذ) با نوک زبان تلفظ می گردد.
- در کلمه (قَالُوا) اولاً باید حرف (ق) پُر ادا گردد؛ زیرا از جمله مستعلیه مُطَبَّقه است. دوم این که در حرف (و) ساکن مد طبیعی آمده است که به اندازه یک (الف) ادا می گردد.
- در کلمه (لَا خُوانِهِمْ) حرف (خ) نیز پُر ادا می گردد؛ زیرا از جمله حروف استعلاء است. همچنان در تلفظ (هـ) دقت صورت گیرد تا مانند حرف (ح) تلفظ نشود.
- در کلمات (الْهُوت، خَوْفٌ) در صورت وقف مد لین می شود. لین در لغت نرمی و ملایمت را گویند و در اصطلاح عبارت از برآوردن حرف از مخرجش به نرمی طوری که قابلیت کشش را داشته باشد.
- در (أَطَاعُونَا) حرف (ط) باید دقت شود و پُر ادا گردد تا مانند (ت) تلفظ نشود ؛ زیرا از جمله مستعلیه مُطَبَّقه است.
- در (فَادْرَعُوا) قلقله صغرا واقع گردیده به خاطری که حرف قلقله (د) در وسط کلمه آمده و همچنان در تلفظ (ء) دقت شود تا دقیق تلفظ شود که صفت (شدت) آن از بین نرود. این کلمه بالای شاگردان تمرین گردد.
- در (عَنْ أَنْفُسِكُمْ) دو بار نون ساکن آمده که نون ساکن اول اظهار می گردد؛ زیرا بعد از آن (ء) آمده است و همزه از جمله حروف شش گانه اظهار است. و در نون ساکن دوم اخفاء صورت گرفته؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ف) آمده که از جمله حروف اخفاء می باشد.
- در کلمات (أَنْفُسِكُمْ، إِنْ كُنْتُمْ مِنْ فَضْلِهِ) بعد از نون ساکن اول، حرف (ف) و بعد از نون ساکن دوم حرف (ک) آمده ؛ بعد از نون ساکن سوم (ت) و بعد از نون ساکن چهارم حرف (ف) آمده است و این حروف (ف، ک، ت) از جمله حروف اخفاء است و نون ساکن در کلمه های فوق باید اخفاء گردد.

- در (أَحْيَاءٌ عِنْدَ، خَوْفٌ عَلَيْهِمْ ، أَجْرٌ عَظِيمٌ) در هر سه مورد بعد از تنوین ، حرف (ع) آمده که در تمامی آنها اظهار صورت می گیرد.
 - در کلمات (مَنْ خَلْفَهُمْ، مِنْهُمْ) بعد از نون ساکن در کلمه اول حرف (خ) و در کلمه دوم حرف (هـ) آمده است که حکم هر دو اظهار است.
 - لام لفظ الله جل جلاله در (فِي سَبِيلِ اللَّهِ، لِلَّهِ) باریک (مرقق) ادا می شود؛ زیرا حرکت حرف قبلی الله جل جلاله در کلمه (سبیل) کسره (زیر) است و در دوم خود لفظ الله جل جلاله با حرکت کسره (زیر) آغاز گردیده است.
 - لام لفظ الله جل جلاله در (أَتَتْهُمْ اللَّهُ، مِنَ اللَّهِ، وَأَنَّ اللَّهَ، حَسْبُنَا اللَّهُ) پُر (مفخم) ادا می گردد؛ زیرا حرکت حرف ماقبل الله جل جلاله فتحه (زیر) است. کلمات فوق بالای چهار شاگرد تمرین گردد.
 - در (بِنِعْمَةٍ مِّنْ، فَضْلٍ وَأَنَّ اللَّهَ، إِيمَانًا وَقَالُوا) بعد از تنوین (دو زیر) در آخر کلمه (بِنِعْمَةٍ) حرف (م) آمده است. و بعد از تنوین (دو زیر) در آخر کلمه (فَضْلٍ) حرف (و) آمده و همچنان بعد از تنوین (دو زیر) در آخر کلمه (إِيمَانًا) حرف (و) آمده است طوری که بیان گردید در همه تنوین ها که حروف ادغام بعد از آنها آمده است؛ ادغام با غنه صورت می گیرد.
- ارزیابی:** از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.
- روش تدریس:** سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.
- مواد ممد درسی:** کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۱۷۴-۱۷۸) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- حروف ادغام بدون غنه را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

در (فَأَنْقَلِبُوا إِن كُنْتُمْ لَا يُحْزَنُكَ) در چهار جا بعد از نون ساکن به ترتیب: حروف (ق، ک، ت، ک) آمده که همه از جمله حروف های اخفاء می باشد و باید تمامی چهار نون ساکن اخفاء گردد.

- در (حَطَّافِي) بعد از تنوین، حرف (ف) آمده است که از جمله حروف اخفاء می باشد و باید تنوین اخفاء گردد.
- در (مِنْ اللَّهِ، رِضْوَانُ اللَّهِ، وَاللَّهُ) لام لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می شود؛ زیرا قبل از اسم الله جل جلاله حرکت فتحه (زیر) آمده است و قاعده همین است.
- در (لَنْ يَصْرُوا اللَّهَ، يُرِيدُ اللَّهَ) لام لفظ الله جل جلاله نیز پُر خوانده می شود؛ زیرا قبل از اسم الله جل جلاله حرکت ضمه (پیش) آمده است و قاعده است که هرگاه قبل از اسم الله جل جلاله فتحه و یا ضمه باشد پُر خوانده می شود و اگر قبل از اسم الله جل جلاله کسره (زیر) باشد باریک خوانده می شود.
- در (بِنِعْمَةٍ مِّنْ، سُوءٍ، وَعَذَابٍ مُّهِينٍ) بعد از تنوین در آخر کلمه (بِنِعْمَةٍ) حرف (م) آمده است، بعد از تنوین در آخر کلمه (سُوءٍ) حرف (و) آمده است، و بعد از تنوین در آخر کلمه (عَذَابٍ) حرف (م) آمده است؛ و (و، م) از جمله حروف ادغام با غنه است و غنه هم آوازی است که از خیشوم (آخر بینی) خارج می شود.
- در (لَنْ يَصْرُوا اللَّهَ) ادغام با غنه است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ی) آمده است، همچنان لام لفظ الله جل جلاله تفخیم (پُر) ادا می گردد.
- در (خَيْرٌ لِّلْأَنفُسِهِمْ) بعد از تنوین در آخر کلمه (خَيْرٌ) حرف (ل) در (لِّلْأَنفُسِهِمْ) آمده که حکمش ادغام بدون غنه است. باید بدانیم که (ل، ر) دو حرف بدون غنه هستند. از جمله شش حرف ادغام که چهار دیگر آن ادغام با غنه می باشد و عبارت اند از: (ی، ن، م، و) که در (ینمو) جمع گردیده اند. قابل یاد آوریست که حرف (ر) پُر خوانده می شود.

- در (ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ، عَذَابٌ عَظِيمٌ، عَذَابٌ أَلِيمٌ) اظهار واقع گردیده است؛ زیرا در کلمه او بعد از تنوین (دوزیر) حرف ع آمده است، در کلمه دوم بعد از تنوین (دو پیش) نیز حرف (ع) آمده و در کلمه سوم حرف (همزه) آمده که همه از جمله حروف اظهار می باشد.
- ارزیابی :** از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.
- روش تدریس :** سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.
- مواد ممد درسی :** کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۱۷۹-۱۸۲) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مخرج (س) را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (مَا كَانَ اللَّهُ، كَانَ اللَّهُ، وَلَكِنَّ اللَّهَ، وَاللَّهُ، إِنَّ اللَّهَ) لام لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می شود؛ زیرا قبل از اسم الله جل جلاله، حرکت فتحه (زیر) آمده است و قاعده همین گونه است.
- در (مَا أَنْتُمْ) مد منفصل واقع گردیده؛ به خاطری که حرف مد در یک کلمه و سبب آن (همزه) در کلمه (أَنْتُمْ) آمده است.
- در کلمه (بِاللَّهِ) حرف (ل) لفظ الله جل جلاله باریک ادا می گردد به خاطری که حرکت حرف ماقبل آن کسره (زیر) است. در کلمه (لِلَّهِ) حرکت خود (لام) لفظ الله جل جلاله کسره (زیر) است.
- در (مِثْرَاتِ السَّهْوِ) سعی شود تا در هنگام تلفظ فرق میان حرف (ث) و حرف (س) شود تا هریک از مخرجش ادا گردد. باید گفت که مخرج (ث) از تماس سر زبان با نوک دندان های ثنایای عُلّیا به جود می آید. و مخرج (س) سر زبان و بیخ ثنایای سفلی، همراه با اتصال با ثنایای عُلّیا می باشد.
- در (لِيُظْلِعَكُمْ، يَجْتَبِي، أَجْرٌ، يَبْخُلُونَ) قلقله صغرا واقع گردیده است که در کلمه اول حرف (ط) و در کلمه دوم و سوم حرف (ج) و در کلمه چهارم حرف (ب) همه در وسط کلمه آمده اند که قلقله صغرا می گردد.
- در (لَقَدْ، الْحَرِيقِ، لِلْعَبِيدِ) قلقله کبرا است؛ زیرا حرف (د) و حرف (ق) در آخر این کلمات آمده است. بالای سه شاگرد تمرین گردد.
- در کلمه (الْغَيْبِ) در صورت وقف نمودن مد لین می شود؛ زیرا در این جا (ی) ساکن، ماقبل آن مفتوح است؛ بنا بر این باید به نرمی و آرامی تلفظ شوند.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی: برای شاگردان هدایت می دهد تا آیات ۱-۳ سورة العلق را حفظ نمایند.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.
مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس چهل و نهم

عنوان : تلاوت آیات (۱۸۳-۱۸۵) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- سبب مد را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (الَّذِينَ) دقت صورت گیرد تا مانند حرف (ز) تلفظ نشود.
- در (قَالُوا إِنَّ اللَّهَ) مد منفصل است؛ زیرا بعد از حرف واو در کلمه (قَالُوا) همزه در کلمه دیگر آمده است. همچنان لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن فتحه (زبر) است.
- در (عَهْدَ) طوری تلفظ شود که حرف (ع) بالای حرف (هـ) تاثیر نداشته باشد و برعکس آن یعنی قبل از تکمیل نمودن تلفظ حرف (ع) به حرف (هـ) نرود.
- در (الْمَوْتِ) به اعتبار وقف مد لین می شود؛ زیرا حرف (و) ساکن ماقبل آن فتحه است.
- در کلمات (قُلْ قَدْ، فَقَدْ) قلقله کبرا واقع شده است؛ زیرا حرف قلقله (د) در آخر هر دو کلمه آمده است.
- در کلمات (قَبْلِي، مِنْ قَبْلِكَ، وَأَدْخِلَ) قلقله صغرا واقع شده است؛ زیرا حرف قلقله (ب) در وسط کلمات اول و دوم آمده است. و حرف (د) نیز در وسط کلمه اخیر قرار گرفته است.
- در کلمات (جَاءَكُمْ، جَاءُوا، ذَآئِقُهُ) مد متصل واقع گردیده است؛ زیرا در هر سه کلمه ؛ حرف مد و سبب آن ها در یک کلمه آمده اند. این مد از چهار تا پنج حرکت کش می شود.
- کلمات فوق بالای شاگردان به نوبت تکرار گردد.
- ارزیابی :** از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.
- روشی تدریس :** سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.
- مواد ممد درسی :** کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۱۸۶-۱۸۹) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مخرج (ح) را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (لَتَبْلُوَنَّ، قَبْلَكُمْ) (قَلْقَلَهُ صغرا واقع گردیده است؛ زیرا حرف (ب) در وسط هر دو کلمه قرار گرفته است.
- در (فِي أَمْوَالِكُمْ، أَشْرَكُوا أَذَى) مد منفصل آمده است، به خاطری که در هر دو کلمه، حرف مد در یک کلمه و سبب آن(ء) در کلمه دیگر آمده است.
- در کلمه (وَرَاءَ) مد متصل آمده است به خاطری که حرف مد و سبب آن(ء) در یک کلمه آمده است.
- در هر سه مورد (أَنْفُسِكُمْ، مِنْ قَبْلِكُمْ، وَإِنْ تَصْبِرُوا) بعد از نون ساکن حروف اخفاء واقع شده است؛ یعنی بعد از نون ساکن در کلمه اول حرف(ف) و در کلمه دوم بعد از نون ساکن حرف (ق) آمده است و در کلمه سوم بعد از نون ساکن حرف(ت) آمده است.
- در (شَيْءٍ قَدِيرٌ) نیز اخفاء است؛ زیرا بعد از تنوین(دوزیر) ؛ حرف(ق) آمده است؛ بناءً حکمش اخفاء است.
- در (أَذَى كَثِيرًا) بعد از تنوین در آخر کلمه(أَذَى) حرف (ک) در کلمه (كَثِيرًا) آمده است بناءً حکمش اخفاء است؛ همچنان در کلمه (ثَمَّنَا قَلِيلًا) بعد تنوین(دوزبر) در آخر کلمه(ثَمَّنَا) حرف (ق) آمده است؛ که حکمش اخفاء است و باید در تنوین اخفاء صورت بگیرد .
- در (أَخَذَ اللَّهُ، وَاللَّهُ) لفظ ا لله جل جلاله پُر(مفخم) خوانده می شود؛ زیرا در هر دو جا حرکت حرف ماقبل اسم الله جل جلاله مفتوح (زبر) است.
- در کلمه (لِلَّهِ) لفظ ا لله جل جلاله باریک(مرقق) خوانده می شود؛ به خاطری که حرکت اسم الله جل جلاله با کسره(زیر) آغاز گردیده است.

- در (لَتَبَيِّنَنَّهٗ) دقت صورت گیرد تا (ی) مکسور یعنی زیر دار مشدد ادا گردد، و نون دوم مفتوح (زبردار) نیز مشدد ادا گردد البته با رعایت غنه.
- در (أَنْ يُجِدُوا) ادغام با غنه صورت گرفته است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ی) آمده و حکمش ادغام با غنه است.
- در (بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ) ادغام با غنه صورت گرفته است؛ زیرا بعد از تنوین در آخر کلمه (بِمَفَازَةٍ) حرف (م) در کلمه (مِنْ) آمده است. و همچنان به حرف (ذ) در کلمه (الْعَذَابِ) توجه شود تا مانند حرف (ز) تلفظ نشود و باید با نوک زبان و اندکی باریک ادا گردد.
- در کلمه (عَذَابٌ أَلِيمٌ) اظهار صورت گرفته است؛ زیرا بعد از تنوین در آخر کلمه (عَذَابٌ) همزه در کلمه (أَلِيمٌ) آمده است و همزه از جمله حروف اظهار می باشد. البته باید دانست که همزه در مصحف های چاپ عجم به شکل (الف) نشان داده شده که در عربی همزه کوچک بالای الف (أ) نوشته می شود.
- در (تَحْسَبْنَهُمْ) حرف (ن) مشدد ادا گردد و (ح، هـ) طوری تلفظ شوند که حق شان ادا گردد یعنی (ح) از وسط حلق، قسمت میانی گلو تلفظ شود و حرف (هـ) از اقصای حلق، یعنی از آخرین قسمت گلو، که بالای سینه قرار دارد تلفظ شود، همچنان حرف (م) در کلمه فوق ساکن بوده و اخفای شفوی صورت گرفته است؛ زیرا بعد از آن در کلمه بعدی حرف (ب) در کلمه (بِمَفَازَةٍ) آمده است. قابل ذکر است که اخفای شفوی یک حرف دارد؛ که (ب) است، باید گفت که این حرف از طریق لب تلفظ می شود و شفه در عربی به معنای لب است و شفوی به معنی (لبی) است یعنی حروفی که از طریق لبها تلفظ می شوند.
- در (وَلَهُمْ عَذَابٌ) اظهار شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن به استثنای حروف (ب، م) هر حرفی که بیاید اظهار شفوی می شود. طوری که در بالا گفتیم حرف (م) هم از طریق لب ادا می گردد به همین سبب مانند حرف (ب، و) از حروف شفوی است.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۱۹۰-۱۹۲) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- حکم نون مشدد را بدانند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (خَلَقَ، وَ اخْتَلَفَ، اخْرَجْتَهُ) به حرف (خ) توجه صورت گیرد تا پُر ادا گردد؛ زیرا این حرف از جمله حروف استعلاء میباشد که خاصیت شان تفخیم (پُر خواندن) است.
- در (يَذْكُرُونَ اللَّهَ) اول باید حرف (ذ) به نوک زبان ادا شود، سپس مد طبیعی که در واو است به اندازه یک الف رعایت گردد و در اخیر لفظ الله جل جلاله باید مفخم (پُر) ادا گردد؛ به خاطری که حرکت حرف ماقبل آن فتحه (زبر) است و قاعده همین که در دروس گذشته بیان گردیده است.
- در کلمات (قِيَّامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ) دو بار ادغام با غنه آمده است اول بعد از کلمه (قِيَّامًا) ؛ و دوم بعد از کلمه (قُعُودًا) که بعد از تنوین در هر دو جا حرف (و) آمده است و باید ادغام با غنه شود.
- در (رَبَّنَا اِنَّكَ) مد منفصل واقع گردیده است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن همزه در کلمه دیگر آمده است.
- در (مَنْ تَدْخِلِ) اخفاء واقع گردیده است؛ زیرا بعد از نون ساکن ، حرف (ت) آمده است که از جمله حروف های اخفاء می باشد.
- در کلمه (فَقَدْ) قلقله کبرا واقع گردیده؛ زیرا حرف قلقله (د) در آخر کلمه واقع شده است.
- در کلمه (مِنْ اَنْصَارٍ) دوبار نون ساکن آمده است که بعد از نون ساکن اول همزه آمده و اظهار می گردد، و بعد از نون ساکن دوم حرف (ص) آمده است و اخفاء می گردد.

- در کلمات (وَالنَّهَارِ، عَذَابِ النَّارِ) حرف (ن) دو بار مشدد آمده است و باید با غنه ادا شود.

ارزیابی: از هر شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی: برای شاگردان هدایت می دهد تا آیات ۴-۶ سورة العلق را حفظ نمایند.

روشی تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۱۹۳-۱۹۶) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- فرق پُر خواندن حرف (ر) و باریک خواندن آن را بدانند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم، بعد از سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (رَبَّنَا اِنَّا) مد منفصل واقع گردیده است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن همزه در کلمه دیگر آمده است. همچنان حرف (ر) باید پُر (مفخم) ادا شود و حرف (ب) مشدد ادا شود و نون مشدد هم باید با رعایت غنه ادا گردد.
- در (مُنَادِيًا يُنَادِي، عَامِلٍ مِّنْكُمْ، ثَوَابًا مِّنْ) ادغام با غنه است؛ زیرا در هر سه مورد بعد از تنوین حروف ادغام (ی، م) آمده است.
- در (اَنْ اٰمِنُوْا) اظهار واقع گردیده است؛ زیرا بعد از نون ساکن همزه در کلمه (اٰمِنُوْا) آمده که از جمله حروف شش گانه اظهار می باشد.
- در (مِّنْ ذٰکِرٍ اَوْ) اول اخفاء و سپس اظهار صورت گرفته است؛ زیرا بعد از نون ساکن در (مِّنْ) حرف (ذ) آمده که از جمله حروف اخفاء می باشد.
- همچنان بعد از تنوین در کلمه (ذٰکِرٍ) همزه آمده است که حکمش اظهار است و باید اظهار گردد.
- در (فَاغْفِرْ لَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا) حرف (ر) باریک یعنی مرقق ادا می گردد. و حرف نون مشدد و با غنه ادا گردد.
- در کلمه (وَعَدْتَنَّا) ادغام متجانسین صغیر است. باید دانست که اینجا حرف (د) قلقله نمی شود به خاطری که حرف (د) به حرف (ت) مشدد ادغام می گردد.
- در (وَلَا تُخْزِنَا، لَا تُخْلِفْ، وَاٰخِرُ جَوْا) به حرف (خ) توجه صورت گیرد تا پُر ادا گردد؛ زیرا این حرف از جمله حروف استعلاء می باشد که خاصیت شان تفخیم (پُر) خواندن است.

- در (لَا تُخْلِفُ الْبَيْعَةَ، حُسْنُ الثَّوَابِ، فِي الْبِلَادِ) قلقله کبرا صورت گرفته است؛ زیرا (د) در کلمه (الْبَيْعَةَ) و حرف (ب) در کلمه (الثَّوَابِ) و در آخر حرف (د) در کلمه (فِي الْبِلَادِ) همه در آخر کلمه قرار گرفته اند به همین سبب قلقله کبرا می‌شوند.
- در (مَعَ الْأَبْرَارِ) قلقله صغرا واقع شده است؛ زیرا حرف قلقله (ب) در وسط کلمه قرار گرفته است.
- در (لَهُمْ رَبُّهُمْ) بعد از (م) ساکن حرف (ر) آمده است که باید اظهار شفوی صورت گیرد. همچنان به حرف (ب) مشدد توجه شود؛ زیرا اکثراً دیده شده است که هنگام تلفظ حرف (ب) مشدد به حرف (م) مشابه می‌شود. و باید از تبدیل کردن حرف (ب) به حرف (م) خود داری شود.
- در کلمه (أَنْتِ) در نون مشدد غنه صورت بگیرد.
- در (لَا أَضِيعُ) مد منفصل واقع شده است به خاطری که حرف مد در یک کلمه و سبب آن (ء) در کلمه دیگر آمده است. همچنان به حرف (ض) توجه شود و با صفت پُر (مفخم) خوانده شود تا از حرف (د) تفکیک شود.
- در (أَنْتِ، مِنْ دِيَارِهِمْ) اخفاء صورت گرفته است، در کلمه اول بعد از نون ساکن حرف (ث) آمده است و در کلمه دوم بعد از نون ساکن حرف (د) آمده است که هردو از حروف اخفاء می‌باشند.
- در (جَنَّتِ تَجْرِي) نیز اخفاء واقع شده است؛ زیرا بعد از تنوین در آخر کلمه (جَنَّتِ) حرف (ت) در کلمه (تَجْرِي) آمده که حرف (ت) از جمله حروف اخفاء می‌باشد. و باید در این تنوین اخفاء صورت بگیرد.
- در (مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ) اخفاء و اظهار آمده است؛ زیرا بعد از نون ساکن اول، حرف (ت) آمده که از حروف اخفاء است و بعد از نون ساکن دوم، حرف (هـ) در کلمه (الْأَنْهَارُ) آمده است که اظهار می‌گردد؛ زیرا (هـ) از جمله حروف شش گانه اظهار است.
- در کلمه (بَعْضُكُمْ مِنْ) بعد از (م) ساکن، حرف (م) آمده است که ادغام مثلین صغیر نامیده می‌شود و قاعده چنین است که: هرگاه حرف (م) بعد از (م) ساکن واقع شود، (م) ساکن در (م) بعدی ادغام می‌گردد.
- در (مِنْ بَعْضٍ) اقلاب واقع شده است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ب) آمده است؛ بناء حکمش اقلاب است. قابل ذکر است که اقلاب یک حرف دارد که (ب) است، قبلاً هم گفتیم که اقلاب برگشتن از یک حالت به حالت دیگر را گویند. و در کلمه فوق هم دیدیم که حرف نون ساکن به حرف (م) تبدیل گردید.
- در (لَا كُفْرَانَ) حرف (ک) زبر دارد و حرف (ف) مشدد و مکسور (زیر دار) است و حرف (ر) پُر یعنی مفخم خوانده می‌شود و حرف نون هم مشدد و باغنه ادا می‌گردد.
- در (عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ) دو اظهار است؛ اما متفاوت، اول اظهار نون ساکن ؛ و دوم اظهار (م) ساکن یا اظهار شفوی است. نخست نون ساکن قبل از حرف (هـ) آمده که از جمله حروف شش گانه اظهار است، و دوم حرف (م) ساکن در

آخر کلمه (عَنْهُمْ) آمده است و قبل از حرف (س) در کلمه (سَيِّئَاتِهِمْ) قرار گرفته که اظهار شفوی می‌باشد و باید اظهار گردد.

- در (وَلَا دُخْلَهُمْ) قلقله صغرا است؛ زیرا حرف (د) در وسط کلمه قرار گرفته است.
- در (عِنْدِ اللَّهِ) لام الله جل جلاله باریک یعنی مرقق ادا می‌گردد؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن مکسور (زیردار) است.
- در کلمه (وَاللَّهُ) لام الله جل جلاله مفخم (پُر) ادا می‌گردد؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن مفتوح (زبردار) است.
- در (لَا يَغْرَنَّكَ) حرف (غ) پُر ادا می‌شود، و حرف (ر) مشدد ادا گردیده و در عین حال حرف (ن) مشدد و با غنه تلفظ می‌گردد.

تمام کلمات فوق بالای شاگردان به نوبت تلفظ گردد.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۱۹۷-۲۰۰) سورة آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
 - بدانند که میم ساکن در کدام صورت اظهار شفوی می شود .
 - قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
 - به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.
 - فعالیت های ابتدایی درس
- معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ جَنَّتْ تَجْرِي، ثُمَّ قَلِيلًا) در چهار جا اخفاء آمده است؛ زیرا بعد از تنوین در هر چهار جا حرفی از حروف اخفاء واقع شده است.
- در (مِنْ تَحْتِهَا) هم اخفاء است؛ چون بعد از نون ساکن (ت) آمده است.
- در (لَهُمْ جَنَّتْ) اظهار شفوی صورت می گیرد.
- در (الْأَنْهَرُ مِنْ أَهْلِ) اظهار صورت می گیرد؛ چون بعد از نون ساکن در هر دو کلمه از حروف اظهار آمده است.
- در (مِنْ عِنْدِ) هم اظهار است و هم اخفاء؛ زیرا بعد از نون ساکن اول، حرف (ع) آمده که اظهار می شود و بعد از نون ساکن دوم (د) آمده که از جمله حروف اخفاء بوده و باید در تلفظ اخفاء رعایت گردد.
- در (نُزْلًا مِنْ، خَيْرٌ لِلَّابْرَارِ) دوبار ادغام آمده است که بعد از تنوین اول در کلمه (نُزْلًا) حرف (م) آمده که از جمله حروف ادغام با غنه است و بعد از تنوین دوم در کلمه (خَيْرٌ) حرف (ل) آمده است که از جمله حروف بدون غنه است که ادغام بدون غنه صورت می گیرد.
- در (لَسَنَ يُّؤْمِنُ) ادغام با غنه است؛ زیرا بعد از نون ساکن، حرف (ی) آمده که از جمله حروف با غنه می باشد.
- در (مِنْ عِنْدِ اللَّهِ، بِاللَّهِ، بِاللَّهِ، بِأَيِّتِ اللَّهِ) چهار جا نام الله جل جلاله ذکر شده که همه موارد مذکور لام لفظ الله جل جلاله باریک (مرقق) ادا می گردد؛ زیرا حرکت ماقبل آن کسره است.
- در (وَمَا عِنْدَ اللَّهِ، إِنَّ اللَّهَ) دو جا اسم الله جل جلاله ذکر گردیده که در هر دو مورد لام لفظ الله جل جلاله مفخم (پُر) ادا می گردد؛ زیرا حرکت ماقبل آن فتحه (زیر) است.

- هر جا که حرف (ر) حرکت زیر یا پیش داشته باشد پُر ادا می‌گردد و اگر حرف (ر) ساکن بود حرکت حرف ماقبل آن را می‌بینیم اگر فتحه یا ضمه بود باز هم حرف (ر) پُر ادا می‌گردد. مانند: رَبَّهُمْ، الْأَنْهَرُ، يَشْتَرُونَ، اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا .
 - و هر جا که حرف (ر) حرکت زیر یا کسره داشته باشد باریک ادا می‌گردد و اگر حرف (ر) ساکن بود حرکت حرف ماقبل آن را می‌بینیم اگر باز هم حرکت کسره بود حرف (ر) باریک ادا می‌گردد مانند: تَجْرِي، سَرِيعُ الْحِسَابِ .
 - در(قَلِيلٌ، الَّذِينَ، خُلِدِينَ، فِيهَا، لَا يَشْتَرُونَ، اٰمَنُوا، اصْبِرُوا، وَصَابِرُوا، وَرَابِطُوا) مد طبیعی صورت گرفته است.
 - در کلمات (الْبَهَادُ- الْحِسَابِ) قلقله کبرا است، شاگردان عملاً به تمرین آن پردازند.
- ارزیابی:** از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.
- روش تدریس:** سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.
- مواد ممد درسی:** کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس پنجاه و چهارم

عنوان : تلاوت آیات (۱-۴) سورة النساء

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که حرف (ط) پُر ادا می شود .
- بدانند که حرف (ث) از تماس نوک زبان با سر دندان های ثنایای علیا تلفظ می شود .
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي) به حرکت تشدید توجه صورت گیرد تا حق حروف مشدد رعایت گردد.

- در هنگام تلفظ کلمات (الْحَبِثُ، مَثْنَى وَثُلَت) توجه صورت گیرد تا حرف (ث) دقیق از مخرجش که همانا تماس نوک زبان با سر دندان های ثنایای علیا است، ادا گردد تا از حرف (س) تفکیک شود.

- حرف (ط) در کلمات (بِالطَّيِّبِ، تُقْسِطُوا، طَاب) طوری تلفظ شود تا صفت استعلاش از بین نرود؛ زیرا اگر همین صفت در نظر گرفته نشود از حرف (ت) فرق نمی شود.

- به شاگردان هدایت داده شود تا مد های متصل و منفصل را شناسایی نموده و یک شاگرد، یک مثال از مدمتصل را تمرین نموده و سپس شاگرد دیگر یک مثال دیگر مد منفصل را تمرین نماید، متباقی مثال ها به همین ترتیب ادامه یابد.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی : برای شاگردان هدایت می دهد تا آیات ۷-۹ سورة العلق را حفظ نمایند.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی - کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس پنجاه و پنجم

عنوان : تلاوت آیات (۵-۷) سورة النساء

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- تعریف مد متصل را بفهمند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (وَلَا تُؤْتُوا) سعی شود تا همزه درست تلفظ شود.
- در (السُّفَهَاءَ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء) در یک کلمه آمده است. همچنان به حرف (هـ) توجه شود تا به حرف (ح) یا به (ء) تبدیل نشود و درست از مخرجش که همانا اخیر حلق است ادا گردد. از شاگردان خواسته شود تا داوطلبانه چند شاگرد به نوبت این کلمه را تلفظ نمایند.
- در (حتی اذا) مد منفصل آمده است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن (ء) در کلمه دیگر آمده است.
- در (وَابْتَلُوا) و (فَادْفَعُوا) و (وَالْأَقْرَبُونَ) قلقله صغرا واقع گردیده است؛ زیرا سه حرف قلقله (ب، د، ق) در وسط کلمات مذکور قرار گرفته اند.
- در (أَنْتُمْ مِنْهُمْ) ادغام مثلین صغیر است؛ زیرا بعد از (م) ساکن، حرف (م) متحرک آمده است.
- در (لِلرِّجَالِ) حرف (ر) باریک (مرقق) ادا می گردد؛ زیرا حرکت آن کسره است و سعی شود هنگام تلفظ تکریر صورت نگیرد. یعنی هنگام تلفظ حرکت تشدید در حرف (ر) بیش از اندازه معین مشدد ادا نگردد.
- از شاگردان خواسته شود از آیات فوق مثال های مد متصل را شناسایی نمایند.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۸-۱۱) سورة النساء

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که حرف (ر) در کدام صورت پر و در کدام صورت باریک خوانده می شود .
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُوا الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينُ فَأَرْزُقُوهُمْ مِنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا) چهار بار حرف (ر) آمده است که در کلمه اول حرف (ر) حرکت فتحه دارد، در کلمه دوم حرف (ر) ساکن است و حرکت حرف ماقبل آن ضمه است، در کلمه سوم حرف (ر) ساکن است و حرکت حرف ماقبل آن فتحه است، و در کلمه اخیر خود حرف (ر) حرکت ضمه یا پیش دارد که در همه موارد فوق حرف (ر) پُر (مفخم) ادا می شود.
- از شاگردان پرسیده شود که آخر کلمات (مَعْرُوفًا - سَدِيدًا - سَعِيرًا - حَكِيمًا) که الف تلفظ می شود در اصل چه بوده و چرا به (الف) تبدیل شده است.
- در (نِسَاءً، آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ) مد متصل است؛ زیرا در هر سه مورد حرف مد و سبب مد (ء) در یک کلمه آمده است.
- در (فِي أَوْلَادِكُمْ، لَهُ إِخْوَةٌ، بِهَا أَوْ دِينٍ) مد منفصل است؛ زیرا در هر سه مورد حرف مد در یک کلمه و سبب آن (ء) در کلمه دیگر واقع گردیده است. همچنان در کلمه (دَيْنٍ) به اعتبار وقف مدلین صورت می گیرد؛ زیرا حرف مد (ی) ساکن و حرکت حرف ماقبل آن فتحه (زبر) است. باید گفت که لین نرمی را گویند و در اینجا باید مد لین با آرامی و تانی تلفظ گردد.
- در آیات این درس به جز از حرف (غ) همه حروف استعلاء آمده است و عبارت اند از: (خ، ص، ض، ق، ظ، ط).
- از شاگردان پرسیده شود که حروف استعلاء را در کلمات نشان داده و پُر تلفظ نمایند.
- حرف (ث) در این درس هشت بار تکرار گردیده که بهترین موقع تمرین است. باید گفت که مخرج حرف (ث) سر زبان و نوک ثنایای علیا است.
- از شاگردان پرسیده شود که احکام نون ساکن و تنوین را در این درس نشان بدهند.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس پنجاه و هفتم

عنوان : تلاوت آیات (۱۲-۱۶) سورة النساء

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- حروف ادغام بدون غنه را شناخته و مثال آن را از آیات درس نشان داده بتوانند.
- بدانند که بدون از حرف (ب) هر حرف دیگری بعد از میم ساکن واقع شود، میم ساکن اظهار شفوی می شود.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم، بعد از سلام و احوال پرسی، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

از تماس سطح جلو زبان با قسمت مقابل خود، و سر زبان به لثه ثنایای پایین همراه با اتصال به ثنایای علیا سه حرف (ص، ز، س) تلفظ می شوند مانند: (نِصْفُ، الْفَوْرُ، السُّدُسُ).

- حافه لسان؛ یعنی کناره زبان (چه از راست و یا از قسمت چپ) به دندان های اضراس بالا برخورد کند، محل تلفظ حرف «ض» است. تلفظ این حرف از طرف چپ راحت تر است.

- حافه به معنای جانب و کناره است و چون از کناره زبان تلفظ می گردد این حرف را (حافی) می گویند.

- اکثر مردم آن را اشتباه تلفظ می کنند، از این رو لازم است تا تلفظ صحیح و درست آن را از استاد و قاری ماهر قرآن کریم آموخت.

- در (وَلَكُمْ نِصْفُ، اَزْوَاجِكُمْ اِنْ، تَرَکْتُمْ اِنْ، لَكُمْ وَلَدٌ...) اظهار شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن به جز از دو حرف (ب، م) هر حرفی بیاید اظهار شفوی می شود.

- در (تَرَکْتُمْ مِنْ) ادغام مثلین صغیر است؛ زیرا بعد از میم ساکن؛ میم متحرک آمده است.

- در (اِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ) دوبار ادغام بدون غنه آمده است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ل) آمده است.

- در (تَوَابًا رَ حِيمًا) نیز ادغام بدون غنه آمده است؛ زیرا بعد از تنوین (دوزبر) حرف (ر) آمده است.

چون در این درس مثال های احکام نون ساکن و تنوین بیشتر است هر شاگرد یک مثال را نشان بدهد.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی: برای شاگردان هدایت می دهد تا آیات ۱۰-۱۲ سورة العلق را حفظ نمایند.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس پنجاه و هشتم

عنوان : تلاوت آیات (۱۷-۱۹) سورة النساء

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که (و، ا، ی) حروف مد اند و سبب مد (ء) و سکون است.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

مخرج حرف ب، م و حرف و: به کمک لب ها حرف های (ب، م) و (و) غیر مدی تولید می شوند.

با این تفاوت که «ب» از قسمت تری لب ها ادا می شود، و به همین جهت آن را بحری می گویند، و «م» از خشکی لب ها ادا می شود، به همین خاطر آن را «بری» می گویند و همچنان حرف «و» از جمع شدن نا تمام دو لب تلفظ می شوند.

- **مخرج ی:** وسط زبان است ، وقتی که وسط زبان با کام متصل می شود؛ (ی) غیر مدی یا متحرک تلفظ می شود مانند:

(السَّيَّاتِ).

- در (السُّوءَ، فَأُولَئِكَ، النِّسَاءَ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء) در یک کلمه آمده است.

در (مَا أَتَيْتُمُوهُنَّ، إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ، فَعَسَى أَنْ) مد منفصل است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن (ء) در کلمه دیگر واقع شده است.

- در (عَلَى اللَّهِ، يَتُوبُ اللَّهُ، وَكَانَ اللَّهُ، وَيَجْعَلُ اللَّهُ) به جز مورد دوم که ضمه است متباقی سه جای دیگر فتحه است و قاعده است که هر وقت قبل از لفظ جلاله حرکت ضمه و فتحه بیاید؛ لام لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می شود.

- حرف (ذ) در کلمات (لِلَّذِينَ، عَذَابًا، لِيَتَذَكَّرُوا) دقت شود تا از مخرجش که همانا سر زبان با نوک دندان های ثنایای عُلْیا است تلفظ شوند.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۲۰-۲۳) سورة النساء

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که حروف اظهار همانا حروف حلقی است.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (وَإِنْ أَرَدْتُمْ مِنْهُ، مِنْ أَصْلَابِكُمْ) اظهار است؛ زیرا در هر سه مورد بعد از نون ساکن حروف اظهار آمده است و باید اظهار گردد. همچنان در (مِيثَاقًا غَلِيظًا) بعد از تنوین حرف (غ) در کلمه (غَلِيظًا) آمده است که اظهار می گردد؛ زیرا (غ) هم از جمله حروف حلقی است.
- در (زَوْجٍ مَّكَانٍ، وَإِنَّمَا مُبِينًا) ادغام باغنه است؛ زیرا بعد از هر دو تنوین حرف (م) آمده است.
- در (زَوْجٍ وَآتَيْتُمْ بَعْضٌ وَأَخَذْنَ، فَاحِشَةً وَمَقْتًا، بُهْتَانًا وَإِنَّمَا) ادغام باغنه است؛ زیرا بعد از تنوین در هر چهار مورد فقط حرف (و) آمده است.
- در (مِنْ نِّسَائِكُمْ) هم ادغام باغنه است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ن) آمده است.
- در (غَفُورًا رَّحِيمًا، فَإِنْ لَّمْ) بعد از تنوین حرف (ر) آمده و بعد نون ساکن در مورد دوم حرف (ل) آمده که در هر دو ادغام بی غنه صورت می گیرد. باید گفت که ادغام بی غنه دو حرف دارد که (ل، ر) است.
- در (قِنْطَارًا فَلَا) بعد از نون ساکن حرف (ط) و سپس بعد از تنوین حرف (ف) آمده که در هر دو مورد اخفاء صورت می گیرد.

- در (وَلَا تَنْكِحُوا، وَأَنْ تَجْبِعُوا) در هر دو مورد بعد از نون ساکن حرف (ت) آمده که اخفاء صورت می گیرد.
- به شاگردان وظیفه سپرده شود تا مد های متصل را تمرین نمایند البته یک مد منفصل نیز در این درس موجود است ؛ آن را نیز تمرین نمایند.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

عنوان : تلاوت آیات (۲۴-۲۵) سورة النساء

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که اقلاب یک حرف دارد که (ب) می باشد.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسى ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در این درس حرف های (ع،ح) و (غ،خ) اندکی بیشتر به چشم می خورند به همین لحاظ در مورد مخرج شان، وضاحت می دهیم:

مخرج (ع) و (ح) وسط حلق است؛ یعنی قسمت میانی گلو، از این جا دو حرف (ع ح) تلفظ می شوند مانند: (عَلَيْكُمْ، بَعْضُكُمْ) و (وَالْهُصْنُ، وَأَحِلَّ).

مخرج (غ) و (خ) ادنای حلق است؛ یعنی اول گلو، قسمتی که به دهان نزدیک است، از این مکان دو حرف «غ» و «خ» ادا می شود مانند: (أَنْ تَبْتَغُوا، غَيْرَ) و (وَلَا تُتَّخَذِ الْخِدَانِ).

- در (مِنَ النِّسَاءِ، وَرَاءَ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء) در یک کلمه آمده است.

- در (فَإِذَا أَحْصَيْنَ) مد منفصل است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن (ء) در کلمه دیگر آمده است.

- در (لَكُمْ مَا، بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصَيْنَ، آيْمَانُكُمْ مِنْ، بَعْضُكُمْ مِنْ) ادغام مثلین صغیر است؛ زیرا در هر چهار مورد بعد از (م) ساکن حرف (م) متحرک آمده است.

- در (ذَلِكَ أَنْ، عَلَيْكُمْ فِيمَا، لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلاً، مِنْكُمْ وَأَنْ تَصْبِرُوا) اظهار شفوی است؛ زیرا در هر پنج مورد بعد از (م) ساکن حرف های اظهار شفوی آمده است. قبلاً هم خوانده بودیم به جز از حرف (ب، م) که بعد از حرف (م) ساکن بیاید اخفای شفوی و ادغام مثلین صغیر میباشد؛ متباقی تمام حرف ها؛ هرگاه بعد از (م) ساکن بیاید اظهار شفوی صورت می گیرد.

- در (فَبَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ، تَرْضَيْنَهُ) اخفای شفوی است؛ زیرا در هر دو مورد بعد از (م) ساکن حرف (ب) واقع گردیده است.

– در (مِنْ بَعْدٍ، مِّنْ بَعْضٍ) اقلاب است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ب) آمده است و اقلاب فقط یک حرف دارد که (ب) است.

مدّ عارض للسکون: هرگاه بعد از حروف مدّ، حرف ساکنی واقع شود که سکون آن اصلی نبوده بلکه عارضی باشد، یعنی هنگام وقف ساکن گردیده باشد، کشیدن یا نکشیدن این مد اختیاری است، اما بهتر این است که مدّ شود، مانند: (وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ) این نوع مد را (عارض للسکون) یا «مد وقفی» می گویند.

این مدّ را به اندازه سه الف (شش حرکت) می توان مد کرد، که این مقدار را «طول» می نامند. همچنان این مد به اندازه دوالف (چهار حرکت) می توان مد کرد، که این اندازه را «توسط» می گویند. و در اخیر می توان که به اندازه یک الف (دو حرکت) هم مد کرد و این مقدار مد کردن را «قصر» می نامند. ادا کردن آن کمتر از قصر ناجایز است، زیرا حرف مد از بین می رود.

ارزیابی: از هر سه کتگوری شاگردان ارزیابی صورت می گیرد.

کارخانه گی: معلم برای شاگردان هدایت می دهد تا آیات ۱۳-۱۵ سورة العلق را حفظ نمایند.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس شصت و یکم

عنوان : تلاوت آیات (۲۶-۲۸) سورة النساء

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بفهمند این که هر گاه قبل از حرف لام لفظ جلاله حرکت زبر و یا پیش بیاید لفظ جلاله پر خوانده می شود.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (يُرِيدُ اللَّهُ) که دو بار در این درس آمده است، لام لفظ الله جل جلاله پُر(مفخم) ادا می شود؛ زیرا حرکت ماقبل آن ضمه(پیش) است.
- همچنان در (وَاللَّهُ) که دو بار در این درس آمده است لام لفظ الله جل جلاله پُر(مفخم) ادا می شود؛ زیرا حرکت ماقبل آن فتحه(زبر) است.
- در (لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ، مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوبُ، عَلَيْكُمْ وَاللَّهُ، عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ، عَنْكُمْ وَخُلِقَ) اظهار شفوی است، البته در تمامی مثال ها بعد از میم ساکن حرف(و) آمده به استثنای مثال دوم که حرف(س) است.
- در (مِنْ قَبْلِكُمْ، أَنْ تَمِيلُوا، عَنْكُمْ) بعد از نون ساکن در مثال اول حرف(ق) و در مثال دوم حرف(ت) آمده و در مثال سوم بعد از نون ساکن حرف (ک) آمده است که در همه موارد اخفاء صورت می گیرد.
- در (عَلِيمٌ حَكِيمٌ، مِيلًا عَظِيمًا) اظهار است؛ زیرا بعد از تنوین در مثال اول حرف(ح) و در مثال دوم بعد از تنوین حرف (ع) آمده است که هر دو حرف (ح، ع) از جمله حروف شش گانه اظهار اند.
- در (أَنْ يَتُوبَ، أَنْ يُخَفَّفَ) ادغام باغنه است؛ زیرا بعد نون ساکن در هردو مورد حرف (ی) آمده که از جمله حروف ادغام باغنه می باشد.
- غنه آوازی است که از خیشوم یعنی از آخر بینی خارج می شود.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس شصت و دوم

عنوان : حفظ آیات (۱-۴) سورة الضحی

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- آیات درس را حفظ کنند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در کلمات (وَاللَّيْلِ - قَلَى - الْأُولَى) حرف (ل) باریک خوانده می شود تا از مخرجش روان و راحت تلفظ گردد.
- در کلمه (سَجَى) حرف (ج) فقط با حرکتش ادا گردد یعنی مشدد تلفظ نشود و نیز توجه صورت گیرد تا از قلقله بی مورد در اینجا خود داری شود.
- در کلمه (وَلَلْآخِرَةُ) حرف (ر) پُر ادا می گردد.
- در (خَيْرٌ لَّكَ) ادغام بدون غنه واقع شده است و نیز حرف (ر) پُر ادا می گردد.

عنوان : حفظ آیات (۵-۷) سورة الضحی

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که اخفاء پانزده حرف دارد .
- آیات درس را حفظ کنند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسى ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (يُعْطِيكَ) مد طبیعی است.
 - در (رَبُّكَ فَتَرْضَى) در هردو مورد، حرف (ر) پُر ادا می شود.
 - در (الْمَ يَجِدْكَ) اظهار شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن هر حرفی به جز از حرف (ب، م) بیاید اظهار شفوی می شود، همچنان در حرف (د) قلقله صغرا می باشد.
 - در (ضَالًّا فَهْدَى) اخفاء صورت می گیرد؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ف) آمده است.
- کارخانه گی:** برای شاگردان هدایت می دهد تا آیات ۱۶-۱۷ سورة العلق را حفظ نمایند.

درس شصت و چهارم

عنوان : حفظ آیات (۸-۱۱) سورة الضحی

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- آیات درس را حفظ کنند.
- بدانند که اگر حرف (ر) ساکن باشد حکم حرف ما قبلش را به خود می گیرد .
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسى ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در کلمات (عَابِلًا، السَّائِلِ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب مد(ء) در یک کلمه آمده است و از چهار الی پنج حرکت، مد صورت می گیرد.
- در کلمات (تَقَهَّرْ، تَنْهَرْ) حرف (را) به اعتبار حرکت ماقبلش که فتحه است پُر خوانده می شود، همچنان در کلمه (تَقَهَّرْ) قلقله صغرا واقع شده است، و نیز در کلمه (تَنْهَرْ) اظهار است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (هـ) آمده که این حرف یکی از حروف شش گانه حلقی می باشد.
- در (رَبِّكَ) حرف (ر) پُر خوانده می شود.
- در کلمه (فَحْلًا) شد در حرف (د) درست ادا گردد و همچنان حرف (ث) از مخرجش که همانا نوک زبان و سر دندان های ثنایای علیا است تلفظ گردد، و نیز حرف (د) مشدد است و حقش باید رعایت شود. همچنان حرف (ح) دقیق از مخرجش که وسط حلق است ادا گردد.

درس شصت و پنجم

عنوان : حفظ آیات (۴-۱) سورة الشرح

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- آیات درس را حفظ کنند.
- بدانند که مد منفصل از مد متصل چه فرق دارد .
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- حرف (ص) در کلمه (صَدْرَكَ) دقیق از مخرجش ادا شود و مخرج این حرف سر زبان و بیخ ثنایای سفلی، همراه با اتصال با ثنایای علیا می باشد.
- در (عَنْكَ، أَنْقَضَ) اخفاء است؛ زیرا در هر دو مورد بعد از نون ساکن حرفی از حروف اخفاء آمده است.
- در (الَّذِي أَنْقَضَ) مد منفصل آمده است؛ چون حرف مد در یک کلمه و سبب مد(ء) در کلمه دیگر آمده است.
- در (وَزَرَكَ، ظَهَرَكَ، وَرَفَعْنَا، ذِكْرَكَ) حرف (ر) پُر خوانده می شود؛ زیرا در هر چهار مورد حرکت حرف (ر) فتحه (زبر) است.

عنوان : حفظ آیات (۵-۸) سورة الشرح

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- آیات درس را حفظ کنند.
- بدانند که هر گاه یکی از حروف قلقله در اخیر کلمه ساکن واقع شود قلقله کبرا صورت می گیرد.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (الرَّحْمَنُ) حرف (ر) باریک خوانده می شود؛ زیرا حرکت حرف (ر) کسره (زیر) می باشد.
 - در (يُسْرًا، فَرَغْتَ، رَبِّكَ) حرف (ر) پُر خوانده می شود؛ زیرا در هر سه مورد حرکت حرف (ر) فتحه (زیر) است.
 - در کلمه های (فَأَنْصَبْ، فَأَرْغَبْ) قلقله کبرا است؛ زیرا حرف (ب) در آخر این کلمه ها آمده است، همچنان در کلمه (فَأَرْغَبْ) حرف (ر) پُر خوانده می شود؛ زیرا خود حرف (ر) ساکن و حرف ماقبل آن مفتوح (زبردار) است؛ زیرا قاعده است که اگر حرف (ر) ساکن و حرف ماقبل آن مفتوح باشد حرف (ر) باز هم پُر خوانده می شود.
- کارخانه گی:** برای شاگردان هدایت می دهد تا آیات ۱۸-۱۹ سورة العلق را حفظ نمایند.

درس شصت و هفتم

عنوان : مراجعه سوره های الضحی، الشرح

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- سوره های الضحی، الشرح را دقیق بدون کدام اشتباه از بر خوانده بتوانند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

دانش لازمی (تابع درس گذشته)

عنوان : حفظ آیات (۱-۳) سورة التین

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- آیات ۱-۳ سورة التین را درست و دقیق از حفظ بخوانند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

یاد داشت

از این که حفظ سوره های بخش محفوظات به عنوان کارخانه گی در هفته های گذشته تمام گردیده ؛ لذا از معلم محترم خواهشمندیم تا از این درس به بعد سوره های که در بخش محفوظات مقرر بود ؛ همان سوره ها را به حیث مراجعه حفظ برای شاگردان تقدیم نماید.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در آیت اول به تلفظ حرف (ت) دقت شود تا درست از مخرجش که همانا تماس سر زبان با بیخ ثنایای علیا است ادا گردد.

- در آیت دوم به حرف (ط) دقت شود تا دقیق از مخرجش ادا گردد، قابل ذکر است که حروف (ط، ت) یک مخرج دارند که قبلاً ذکر کردیم؛ اما در صفات فرق می کنند که حرف (ط) از جمله حروف استعلاء است و باید پُر و درشت ادا گردد و حرف (ت) از جمله حروف مهموسه است که در لغت به معنای پست- صدای آهسته و در اصطلاح عبارت است از تلفظ حرف به صورت ضعیف و خفیف و پایین.

مراد از صفت همس این است که حروف مهموسه در هنگام تلفظ با چنان ضعیفی همراه استند که نفس به راحتی جریان دارد و آواز نیز با پستی همراه است.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، تلاوت خاموشانه.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	بعد از سلام و احوال پرسی و فعالیت های مقدماتی می گوید امروز سورة التین را از حفظ تکرار می نمایم. - نخست خود سورة مبارکه را با دقت تام از حفظ می خواند و بعد از یک و یا دو شاگرد که توانایی درست تلاوت را داشته باشند می خواهد تا سوره را از بر بخوانند و درعین حال متوجه دیگران بوده و به تلاوت آن ها گوش می دهد.	- دو شاگرد سوره را با دقت از

<p>حفظ می خوانند.</p> <p>- آیات را نزد خود تکرار می کنند.</p> <p>شاگردان همه از خود آماده گی نشان می دهند.</p>	<p>- سورة مبارکه را آیت، آیت می خواند. و به شاگردان هدایت می دهد تا آیات را به تعقیب شان به صدای مناسب تکرار نمایند.</p> <p>- برای شاگردان چند دقیقه وقت می دهد و از آن ها می خواهد تا آیات را خاموشانه نزد خود بخوانند و تکرار نمایند.</p> <p>- بعد از هر شاگرد چند آیات را گوش نموده برای شان هدایت می دهد تا هر کدام سوره را از حفظ برای شاگرد پهلویش بخواند.</p> <p>- در مورد عظمت سورة مبارکه برای شاگردان توضیحات لازم ارائه می نماید.</p> <p>ارزیابی</p> <p>- کی می تواند پنج آیت اول سوره را از حفظ بخواند ؟</p> <p>- کی می تواند پنج آیت بعدی سوره را از حفظ بخواند ؟</p> <p>- کی می تواند پنج آیت متباقی را از حفظ بخواند ؟</p> <p>- کی می تواند چهار آیت اخیر را از حفظ بخواند ؟</p> <p>- کی می تواند از تمام سوره را از حفظ بخواند ؟</p>	<p>۲۵ دقیقه</p> <p>۵ دقیقه</p> <p>۱۰ دقیقه</p>
--	---	--

عنوان : حفظ آیات (۴-۶) سورة التین

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که هرگاه یکی از حروف قلقله در وسط کلمه قرار گیرد، قلقله صغرا می شود .
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در کلمه (لَقَدْ) قلقله کبرا است؛ زیرا حرف (د) در آخر کلمه آمده است.
- در کلمه (الْإِنْسَان) اخفاء است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (س) آمده که از جمله حروف پانزده گانه اخفاء است.
- در (فِي أَحْسَنِ) مد منفصل است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن (ء) در کلمه دیگر آمده است.
- در کلمه (تَقْوِيْمٌ) قلقله صغرا است.
- حین تلاوت در (أَسْفَلَ سَفِيلَيْنِ) دقت صورت گیرد تا (أَسْفَلَ) جدا و (سَفِيلَيْنِ) جدا تلفظ گردد. جدا خواندن به این معنا نیست که در قرائت سکتگی پدید آید، منظور این است که تلاوت کننده کلمه اول را با کلمه دوم وصل نخواند؛ زیرا اکثراً دیده شده که اشتباه تلفظ می شود یعنی (أَسْفَلَ السَّفِيلَيْنِ) خوانده می شود که کاملاً نادرست است.
- در (فَلَهُمْ أَجْرٌ) اظهار شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن هر حرفی به جز از دو حرف (ب، م) بیاید اظهار شفوی صورت می گیرد. همچنان در کلمه (أَجْرٌ) قلقله صغرا است؛ زیرا حرف (ج) در وسط کلمه قرار گرفته اند.
- در (أَجْرٌ غَيْرٌ) اظهار است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (غ) آمده است که از جمله حروف ششگانه اظهار یا حروف حلقی می باشد.

درس هفتم

عنوان : حفظ آیات (۷-۸) سورة التین

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- در هنگام تلاوت بین حرف (ح) و حرف (هـ) فرق کرده بتوانند .
- بدانند که مخرج حرف (هـ) قسمت اخیر حلق است.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسى ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (يُكْذِّبُكَ) به تلفظ حرف (ذ) توجه صورت گیرد و دقیق از مخرجش که همانا سر زبان و نوک ثنایای عُلّیا است ادا گردد.
- در هنگام تلاوت سعی شود در (بِأَحْكَمِ الْحَكَمِينَ) حرف (ح) از مخرجش که همانا وسط حلق است؛ ادا گردد تا از حرف (هـ) که مخرجش سر سینه و آخر حلق است؛ فرق گردد.

درس هفتاد و یکم

عنوان : حفظ آیات (۱-۴) سورة العلق

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که حروف زاید و یا حروف بدون حرکت تلفظ نمی شود.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (بِاسْمِ) حرف (الف) است، اما تلفظ نمی شود و حرف (ب) مستقیماً با حرف (س) وصل می گردد.
- حرف (ر) در این درس چهار بار ذکر گردیده است که در هر چهار مورد پُر خوانده می شود.
- در کلمه (الْإِنْسَانِ) اخفاء است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (س) آمده که از جمله حروف پانزده گانه اخفاء است.

درس هفتاد و دوم

عنوان - حفظ آیات (۵-۸) سورة العلق

صفحه -

وقت - یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف - شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که هر گاه حرف میم و نون مشدد باشند غنه در آنها صورت می گیرد.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (مَا لَمْ يَعْلَمْ) اظهار شفوی است.
- در (كَلَّا إِنَّ) مد منفصل است، همچنان باید گفت که هرگاه نون مشدد باشد غنه در آن صورت می گیرد.
- در (إِلَى) سعی شود تا حرف (ل) بدون تشدید ادا گردد؛ زیرا اگر مشدد ادا گردد تغییر در معنا به وجود می آید.
- احکام (ر): نخست توسط شاگردان بیان شود اگر تشریح شان قناعت بخش نبود معلم خودش برای شان می گوید که حرف (ر) در آیت ۷-۸ این درس پُر ادا می گردد.

عنوان : حفظ آیات (۹-۱۱) سورة العلق

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که نون ساکن و تنوین چهار حکم دارند : اظهار ، اخفاء ، ادغام و اقلاب .
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسى ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (يٰٓهٰٓى) اظهار است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (هـ) آمده که از جمله حروف حلقى است.
- در(عَبْدًا) قلقله صغرا واقع شده است؛ زیرا حرف (ب) در وسط کلمه قرار گرفته است.
- در(عَبْدًا اِذَا) اظهار است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ء) آمده که از جمله حروف حلقى است.
- در (اِنْ كَانَ) اخفاء صورت گرفته است؛ زیرا بعد نون ساکن حرف(ک) آمده که از جمله حروف پانزده گانه اخفاء می باشد.

درس هفتاد و چهارم

عنوان : حفظ آیات (۱۲-۱۴) سورة العلق

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که در مصحف چاپ های غیر عربی حرف (ء) به شکل الف نوشته می شود.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (أَوْ أَمَرَ) دقت صورت گیرد تا هر دو همزه (ء) به شکل مستقل و جداگانه تلفظ شوند. البته باید گفت که در مصحف چاپ های غیر عربی حرف (ء) به شکل الف نوشته می شود.
- در (أَرَعَيْتَ) نیز دقت صورت گیرد تا حروف (ء، ر، ء) مفتوح (زبردار) و متحرک ادا گردند؛ زیرا در اکثر موارد دیده می شود که حرف (ر) مشدد ادا می گردد یا ساکن ساخته می شود که هر دو مورد نادرست است.
- در (أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى) میم ساکن اول اظهار شفوی است و میم ساکن دوم اخفای شفوی است و همچنان لام لفظ الله جل جلاله و حرف (ر) پُر (مفخم) ادا می گردند.

عنوان : حفظ آیات (۱۵-۱۷) سورة العلق

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که غنه عبارت از آوازی است که از قسمت آخر بینی خارج می شود .
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسى ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (لَیْنٌ لَّمْ) ادغام بدون غنه است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ل) آمده که از جمله حروف ادغام بدون غنه است.
- در (لَمْ یَنْتَهِ) اظهار شفوی و اخفای نون ساکن است؛ نخست این دو قاعده توسط شاگردان عزیز معرفی گردد اگر آنها نتوانستند معلم خودش به شاگردان شرح می دهد.
- در (تَاصِیَةِ کَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ) اخفاء و اظهار صورت گرفته است؛ زیرا بعد از تنوین اول، حرف (ک) و بعد از تنوین دوم حرف (خ) آمده است.

عنوان : حفظ آیات (۱۸-۱۹) سورة العلق

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مجموع حروف قلقله را بدانند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسى ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (سَنَدُ ع) قلقله صغرا می شود؛ زیرا حرف (د) در وسط کلمه قرار گرفته است.
- در (لَا تُطْعُهُ) سعی شود که هنگام تلفظ حرف (ع) ساکن حق حرف (هـ) که در آخر کلمه است ادا گردد ؛ و بر عکس آن یعنی هنگام تلفظ (هـ) حق حرف (ع) ضایع نشود.
- در (وَاسْجُدْ) قلقله کبرا است؛ زیرا حرف (د) در آخر کلمه آمده است.
- در (وَاقْتَرِبْ) قلقله است؛ زیرا حرف (ب) در آخر کلمه آمده است. همچنان باید گفت که با خواندن یا شنیدن آیت آخر سورة علق که آخرین کلمه آن ؛ کلمه فوق است بالای شخص سجده تلاوت لازم می گردد و حکم آن واجب است و با وضو ادا می شود.

درس هفتاد و هفتم

عنوان : مراجعة سورة های التین و العلق

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- سورة های التین و العلق را دقیق از بر بخوانند.
- بدانند که سورة العلق نخستین سورة قرآن کریم است از لحاظ نزول.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

شناخت وقف و علامات آن

تعریف وقف

وقف در لغت به معنای ایستادن و توقف کردن می‌باشد و در اصطلاح تجوید عبارت است از قطع صوت در حین قرائت بر حرف آخر کلمه.

اقسام وقف

- وقف به اعتبار حالت تلاوت کننده به دو قسم می‌باشد، یک وقف اضطراری، دوم وقف اختیاری.
- وقف اضطراری وقفی است که بدون خواست و اراده قاری بنا بر پیش آمدن عذر و یا عوارضی؛ چون کوتاهی نفس، عطسه، سرفه، فراموشی، گریه و غیره رخ می‌دهد.
 - وقف اختیاری وقفی است که قاری به خواست و اراده خود با توجه به معنای و ربط جملات محل و جای را اختیار نموده بر آن وقف می‌کند.

اقسام وقف اختیاری

وقف اختیاری از لحاظ محل بر چهار قسم است. ۱- وقف تام ۲- وقف کافی ۳- وقف حسن ۴- وقف قبیح.

وقف تام عبارت است از وقف بر جایی که بین دو عبارت طرفین محل وقف، هیچ نوع تعلق لفظی و معنوی وجود نداشته باشد.

وقف کافی عبارت است از وقف بر جایی که بین دو عبارت طرفین محل وقف، تعلق لفظی وجود نداشته باشد؛ اما تعلق معنوی بین آنها موجود باشد. وقف حسن عبارت است از وقف بر جایی که در آن عبارت اول تام و مستقل؛ اما عبارت دوم، ناقص بوده و برای تکمیل خود نیاز به عبارت اول دارد، وقف بر عبارت اولی جایز است؛ چون افاده معنای تام را می‌کند اما آغاز از عبارت دومی به دلیل ناقص بودن آن جایز نیست؛ پس باید قاری دو باره از کلمه مناسب شروع کرده و دو عبارت را با هم وصل نماید.

وقف قبیح عبارت از وقف نمودن بر کلمه که عبارت در آنجا تام نبوده بلکه لفظاً و معنأً به مابعدش تعلق دارد. مانند وقف بر:

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا : إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ - مثال دوم : وقف بر : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ و ابتدا از : وَأَنْتُمْ سُكْرَى

وقف بر (الصَّلَاةَ) از نظر لفظ ناقص نیست؛ ولی معنا و مراد آیت تغییر می‌خورد و از طرف دیگر عبارت دومی

(وَأَنْتُمْ سُكْرَى) ناقص می‌ماند که به تنهایی نباید خوانده شود.

علامه وقف

چون شناختن محل درست وقف و ابتداء، موقوف به تسلط بر زبان عربی و فهم معنا و تفسیر آیات قرآن کریم بسته گی دارد که این دو برای تمامی اقشار مسلمین میسر نیست، از این لحاظ علما و دانشمندان اسلامی برای تشخیص محلات مناسب وقف، علامه و رموزی را معین کرده اند که با استفاده از آن تلاوت کننده گان میتوانند به آسانی به محلات صحیح و مناسب وقف پی ببرند.

- علامه و رموز مشهور وقف عبارت اند از : (م، ط، ج، ز، ص، لا، قلی، صلی، ق)
- «م» وقف لازم : وقفی است اگر رعایت نشود خلل و تغییر در معنا ایجاد می‌شود.
- «ط» وقف مطلق : وقفی است که لفظ و معنا در محل وقف هر دو، تام باشند؛ پس وقف بر آن مناسب و به جا است و ابتداء نیز به ما بعد آن پسندیده است؛ اما درعین حال وصل آن کدام تغییری در معنا نمی‌آورد. به هر صورت وقف نمودن بر علامه (ط) بهتر دانسته شده است.

- «ج» وقف جایز: وقفی است که هر دو حالت (وصل) و، (وقف) جایز است؛ اما وقف آن بهتر شناخته شده است تمامی موارد وقف کافی بدون از موارد لازم، محل های وقف جایز می باشند

- «ز» وقف مجوز: وقفی است که بنابر دلیلی تجویز شده است؛ ولی وصل آن نه تنها جایز؛ بلکه بهتر می باشد. این علامه «ز» ارتباط نزدیک دو جمله ماقبل و ما بعد است و بر وصل آنها تأکید می کند؛ اما بنابر آنکه هر دو جمله مفید و با مفهوم استند و هر یک نیز به تنهایی خوانده می شود به همین دلیل این وقف را مجوز می گویند یعنی بنابر دلیلی وقف آن مجاز دانسته شده است.

- «ص» وقف مرخص: وقفی است که به علت طولانی بودن جمله آیت و کوتاهی نفس، به قاری رخصت داده میشود که در این محل وقف نماید؛ اما در صورت تازه گی نفس وصل آن بهتر می باشد

- «لا» وقف ممنوع: این را علامه وصل نیز گویند، این علامه در جایی است که وقف بر آنجا خللی را در معنا و مفهوم آیت ایجاد می کند تمامی موارد وقف قبیح شامل همین می باشند.

- «صلی» علامه وصل است (الوصل أولى من الوقف) وصل نمودن بهتر است

- «قلی» علامه وقف است (الوقف أولى من الوصل) وقف نمودن بهتر است.

- «قی» علامه وقف است (قیل علیه الوقف) به نزد بعضی وقف بهتر است.

و من الله التوفيق